

**Isyys ja elämän kriisit – isyyden merkitys,
haasteet, voimavarat ja tuki**

Suvi Säyrylä

Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma
Kevätlukukausi 2017
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Säyrylä Suvi. 2017. *Isyys ja elämän kriisit - isyyden merkitys, haasteet, voimavarat ja tuki. Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 96 sivua + liitteet.*

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää isänä olemisen merkitystä, haasteita ja voimavaroja silloin, kun taustalla on vaikeita elämäntilanteita. Lisäksi tutkimuksessa selvitettiin sosiaali- ja perhepalveluiden merkitystä isyyden tuki-jana ja sitä millainen tuki toimi ja millainen ei. Haasteina isien elämässä oli alkoholi- ja huumeriippuvuutta, perheväkivaltaa, puolison mielenterveysongelmia, parisuhteen vuorovaikutukseen liittyviä vaikeuksia sekä lapsen haastavaa käytöstä. Isyyden tukeminen on tärkeää, sillä ymmärrys isyydestä ja siihen liittyvistä tunteista auttaa tukemaan miehen ja koko perheen hyvinvointia.

Tämä tutkimus toteutettiin Kriisit isän elämänsä -hankkeen yhteydessä ja siinä oli mukana Jyväskylän ja Tampereen yliopisto sekä Ensi- ja turvakotien liitto. Aineisto sisältää kymmenen Ensi- ja turvakotien liiton perhetyöntekijöiden tekemää isien temahaastattelua ympäri Suomea. Haastattelut äänitettiin ja tallenteet lähetettiin Jyväskylän yliopistolle. Tutkimus on laadullinen ja pohjaa sosiokonstruktivistiseen lähestymistapaan. Aineisto analysoitiin teoriohjaavaa sisällönanalyysiä käyttäen.

Huolia ja haasteita isien elämään toivat heidän omaan henkilökohtaiseen elämäänsä liittyvät vaikeudet sekä perheen hyvinvointiin, terveyteen ja tulevaisuuteen liittyvät huolet. Isyyden voimavaroina toimivat lapsi ja perhe, oma aika, työssäkäynti ja huolista puhuminen. Sosiaali- ja perhepalveluiden isäryh-mät, vertaistuki sekä avoin ja rehellinen keskustelu todettiin tärkeäksi avuksi. Parisuhde toimi isien elämässä sekä haasteena että voimavarana.

Perheiden ja isien elämäntilanteet olivat hyvin moninaisia, joten yksilöllinen kohtaaminen ja luottamuksen syntyminen tukitilanteissa oli keskeistä. Isät ja perheet olivat olleet asiakkaina monissa eri tukipalveluissa ja osa miehistä toivoi, että asioita olisi hoidettu yhdessä paikassa. Isät pitivät tärkeänä tasaver-taista tiedonkulkua molemmille vanhemmille. Kaikki tutkimukseen osallistu-neet isät olivat päässeet elämässään eteenpäin ja saaneet keinoja käsitellä eteen tulleita vaikeitakin asioita. Ensi- ja turvakotien liitosta saatu palvelu ja tuki ko-ettiin tarpeelliseksi ja hyväksi. Miehet pitivät vastaanottoa liiton palveluissa lämpöisenä ja kunnioittavana.

Hakusanat: isyys, isä, perhe, vanhemmuus, kriisit, sosiokonstruktivismi

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	4
2	ISYYDEN MONIMUOTOISUUS	6
2.1	ISYYDEN MÄÄRITTELYÄ JA MUUTOSSUUNTIA	6
2.2	ISÄN MASKULIINISUUS JA IDENTITEETTI	11
2.3	MIES JA VANHEMMUUS.....	17
3	ISYYDEN HAASTEET JA TUKEMINEN	22
3.1	ISYYDEN HAASTEET	22
3.2	ISYYDEN TUKEMINEN.....	27
4	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	34
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	35
5.1	SOSIOKONSTRUKTIVISTINEN TUTKIMUSOTE	35
5.2	TUTKITTAVAT JA TUTKIMUSAINEISTO	36
5.3	HAASTATTELU AINEISTONKERUUMENETELMÄNÄ	38
5.4	AINEISTON ANALYYSI.....	39
5.5	LUOTTAMUKSELLISUUS JA EETTISET RATKAISUT	42
6	ISYYDEN MERKITYS ELÄMÄN KRIISEISSÄ	44
6.1	ISYYDEN MERKITYS.....	44
6.2	ISYYDEN HUOLIA JA HAASTEITA.....	50
6.3	ISYYDEN VOIMAVARAT.....	64
7	SOSIAALI- JA PERHEPALVELUIDEN MERKITYS ISYYDEN TUKIJANA	70
7.1	SOSIAALI- JA PERHEPALVELUT ISYYDEN TUKIJANA.....	70
7.2	ISIEN NÄKÖKULMIA TOIMINTATAPOIHIN.....	75
8	POHDINTA	81
8.1	TULOSTEN TARKASTELUA	81
8.2	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS	86
8.3	JATKOTUTKIMUSKYSYMYKSIÄ.....	88
	LÄHTEET	90
	LIITTEET	97

1 JOHDANTO

Isyyttä on tutkittu Suomessa 2000-luvulta lähtien varsin monipuolisesti ja monissa tutkimuksissa on korostunut isän ydinperhetoimijuus ja kokemukset isyydestä. Lisäksi on selvitetty isyyteen liittyviä yhteiskunnallisia ja kulttuurillisia käsityksiä. Teemat ovat liittyneet muun muassa isäksi tulemisen ja isänä toimimisen näkökulmaan, vanhemmuuden tasa-arvoon sekä isyyden haasteisiin. (Aalto & Mykkänen 2010, 10–11.)

Ymmärrys isyydestä ja siihen liittyvistä tunteista auttaa tukemaan miehen ja koko perheen hyvinvointia ja tätä kautta isyyden tukeminen on tärkeää lapsen kasvun ja kehityksen kannalta (Mykkänen 2014, 32; Marsiglio 2008, 1113; Eggebeen & Knoester 2001, 389; Vuori 2001, 126; Silverstein & Auerbach 1999, 402–403). Isyyttä on tutkittu myös miehen hyvinvoinnin näkökulmasta, sillä isyys on osoittautunut monelle voimavaraksi ja kannustimeksi oman elämän ja identiteetin suhteen. Lisäksi isyystutkimuksessa on tuotu esille sukupuolten välisiä tasa-arvokysymyksiä sekä tarkasteltu sitä, kuinka miehet itse kokevat ja näkevät isyytensä. (Mykkänen 2010, 76.)

Suomalaisissa tutkimuksissa isyyttä on tutkittu pitkälti biologisen isyyden ja ydinperheen kontekstissa. Tutkimustietoa kaivattaisiin muun muassa sosiaalisesta isyydestä ja ydinperheen ulkopuolelle sijoittuvasta isyydestä. (Aalto & Mykkänen 2010, 11.) Kansainvälisessä isyystutkimuksessa on samaan tapaan keskitytty hyvinvointivaltiossa ansiotyöllään elävän kahden heterovanhemman perheisiin ja esimerkiksi sosiokulttuurisesti erilaisissa olosuhteissa elävien vanhempien näkökulman tavoittaminen on jäänyt vähemmälle (Huttunen 2014, 180–181; Aalto & Mykkänen & 2010, 11).

Ensi- ja turvakotien liiton palveluissa isien määrä on lähes kolminkertaistunut viimeisen 10 vuoden aikana (Ensi- ja turvakotien liitto 2015a) ja tästä syystä uusi tutkimustieto isyyden tukemisesta on varsin ajankohtaista. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan Ensi- ja turvakotien liiton palveluihin ohjattujen tai

hakeutuneiden isien kokemuksia isyydestä, isyyden merkitystä miehen elämässä, haasteita sekä voimavaroja. Lisäksi tutkimuksessa selvitetään sosiaali- ja perhepalvelujen merkitystä isyyden tukijana. Isien haastattelut on tehty Ensi- ja turvakotien liiton toimipaikoissa ympäri Suomea ja haastattelijoina ovat toimineet Ensi- ja turvakotien liiton perhetyöntekijät.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tuoda esille sosiaali- ja perhepalveluiden asiakkaina olevien isien näkökulmaa ja tietoa siitä, miten isyyttä pystyttäisiin tukemaan parhaiten yhteiskunnan erilaisissa perhepalveluissa ja instituutioissa. Tutkimus toteutettiin Kriisit isän elämäkulussa -hankkeen yhteydessä, missä on mukana Jyväskylän ja Tampereen yliopisto sekä Ensi- ja turvakotien liitto.

2 ISYYDEN MONIMUOTOISUUS

2.1 Isyyden määrittelyä ja muutossuuntia

Isyyden määrittäminen ei ole yksiselitteistä (Huttunen 2001, 57). Arkipuheessa isäksi määritellään miespuolinen vanhempi ja isyydellä viitataan usein miehen biologiseen vanhemmuuteen (Eerola & Mykkänen 2014, 10; Pleck 2010a, 28). Tämä ei kuitenkaan kata kokonaisuudessaan isyyden moninaisuutta, sillä yhteiskunnan ja perheiden muotojen muuttuessa isyys saa useita eri merkityksiä (Eerola & Mykkänen 2014, 10). Perheiden rakennemuutokset ovat tuoneet uusia isyyden muotoja, kuten sosiaaliset isät, etä-isät ja uusperhe-isät (Marsiglio & Roy 2012, 2; Huttunen 2001, 149, 151; Hawkins & Dollahite 1997, 4, 8, 15). Näin ollen isäksi voidaan määritellä esimerkiksi miehet, jotka toimivat perheessä sosiaalisina isinä, vaikka lapset eivät olisikaan biologisesti heidän lapsiaan (Pleck 2010a, 29; Huttunen 2001, 62). Isyys on siis tilannesidonnainen ja monitasoinen ilmiö (Aalto & Mykkänen 2010, 11; Kolehmainen & Aalto 2004, 15; Rantalaiho 2003, 203). Arkipuheessa isyys luokitellaan helposti joko läsnä- tai poissaolevaksi, perhe- tai työkeskeiseksi, tunteelliseksi tai tunteettomaksi, vastuulliseksi tai vastuuttomaksi (Eerola & Mykkänen 2014, 19). Isyyttä ja isyyden roolien muuttumista on määritelty erilaisten teorioiden ja mallitarinoiden kautta, joita käsitellään seuraavissa alaluvuissa.

Biologinen, juridinen, sosiaalinen ja psykologinen isyys

Jouko Huttunen (2001, 58–65) jäsentää isyyden biologiseen, juridiseen, sosiaaliseen ja psykologiseen isyyteen. Perinteisessä ydinperheen isyyden mallissa biologinen, juridinen, sosiaalinen ja psykologinen isyys ovat kuuluneet yhteen, mutta nämä eri isyydet voivat ilmentyä myös erillään (Huttunen 2001, 66). Isyys on tilannesidonnainen ja monitasoinen ilmiö (Kolehmainen & Aalto 2004, 15).

Biologisella isyydellä tarkoitetaan miehen ja lapsen perinnöllistä eli biologista suhdetta. Sillä on ollut merkittävin asema isyyden määrittelyssä, mutta biologinen isyys ei vielä kerro mitään isän ja lapsen välisestä tunnesiteestä tai isän velvollisuuksista lapseensa. Biologinen isyys kertoo ainoastaan lapsen perintötekijöistä ja niin sanotusta biologisesta alkuperästä. (Huttunen 2001, 58, 60.)

Juridinen isyys tarkoittaa yhteiskunnan antamia oikeuksia ja velvollisuuksia lapseen nähden. Juridiseksi isäksi tullaan avioliiton isyysoletuksen, isyyden tunnustamisen, vahvistamisen tai adoption kautta. (Huttunen 2001, 60.) Huttunen kuvaa ajatusta juridisesta isyydestä oikeuksien ja velvollisuuksien sipuliksi, jossa vanhemmuus on sisimpänä. Seuraavina kerroksina ovat huoltajuus ja elatusvelvollisuus ja joissain tilanteissa voi uloimmaisina kerroksina olla tapausmisoikeus- ja asumisjärjestelyt. Tavanomaisesti biologinen isä saa myös juridisen isän aseman. (Huttunen 2001, 60.)

Sosiaalisella isyydellä tarkoitetaan isyyttä, joka kehittyy lapsen kanssa arjen vuorovaikutuksen, huolenpidon ja yhdessä asumisen kautta. Sosiaalinen isä on lapsen kanssa erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa, joissa ympäristö tavallaan hyväksyy miehen isyyden ja ulkopuoliset tottuvat pitämään miestä lapsen isänä. Useimmiten sosiaalinen isä on myös lapsen juridinen isä, tosin aina ei näin ole. Voi olla sellaisia tilanteita, joissa lapsella on periaatteessa kolme erilaista isää: biologinen, juridinen ja sosiaalinen isä. (Huttunen 2001, 60, 62–63.)

Psykologinen isyys on lähellä sosiaalista isyyttä. Psykologinen isyys määrittyy sen mukaan ketä lapsi pitää isänään, kehen hän on kiintynyt ja kehen hän turvaa. Psykologisessa isyydessä miehellä on monia tunnepohjaisia merkityksiä lasta kohtaan: hän haluaa hoivata, suojella, auttaa, tukea ja viettää aikaa lapsen kanssa yhdessä. Keskeistä on, että molemmat tuntevat aitoa iloa vuorovaikutteisesta yhdessäolosta. Tällöin voidaan lapsen ja miehen välisestä suhteesta käyttää käsitettä kiintymyssuhde, joka muistuttaa lapsen ja äidin välistä suhdetta. (Huttunen 2001, 64.)

Isyyden muutossuuntia

Huttunen (2001, 150–151) kuvaa isyyden muutossuuntia ohenevan ja vahvistuvan isyyden käsitteillä, jotka voidaan erottaa perinteisestä ydinperhe-isyydestä. On todettu, että isyys on muuttumassa osallistuvampaan suuntaan ja isät osallistuvat aktiivisesti lastenhoitoon, mutta toisaalta samanaikaisesti on myös olemassa isiä, jotka eivät siihen osallistu (Kolehmainen & Aalto 2004, 15).

Vahvistuvan isyyden kehityssuunta kuvaa entistä osallistuvampaa isyyttä ja ohenevan isyyden kehityssuunta puolestaan yhä vähemmän osallistuvaa ja passiivista isyyttä. Ohenevan isyyden näkökulmasta isyys voidaan ainakin joissain tilanteissa rajata ainoastaan biologiseksi isyydeksi. Tällöin isän ja lapsen välinen suhde on etäinen ja juridinen, joka ei välttämättä johda psykologiseen isä-lapsisuhteeseen. Vahvistuvaan isyyteen sisältyy taas ajattelutapa, jossa mies on selkeästi sitoutunut isyyteensä. Tämä näkyy miehen arvovalinnoissa, arki-toiminnassa ja ajankäytössä. Vahvistuvan ja ohenevan isyyden käsitteillä on erilaisia seurauksia isänä olemiseen, kuten kuviosta 1 voi todeta. (Huttunen 2001, 151.)

KUVIO 1. Ohenevan ja vahvistuvan isyyden suunnat (Huttunen 2001, 153)

Huttusen (2001, 153) määrittelemän vahvistuvan isyyden muutossuunnan mukaisesti Karen Henwoodin ja Joanne Procterin tutkimuksessa isät pyrkivät olemaan läsnä lastensa elämässä sekä huomioimaan lastensa tarpeet. Isät arvostivat perheen yhteistä aikaa ja jakoivat vastuuta puolison kanssa lasten ja kodin hoitamisesta. Hyvän isän ominaisuuksina he pitivät lapsen huolenpitoa ja hoivaa. Hyvä isä oli ymmärtäväinen ja tukea antava vanhempi, jolle lapsen on helppo puhua asioista. (Henwood & Procter 2003, 343–344.)

Isyys on moniaikainen ilmiö, jossa perinteiset käsitykset isänä olemisesta eivät unohdu hetkessä, vaan näkyvät isyydessä uusien suuntauksien rinnalla (Aalto 2010, 31). Isyyden määrittelyminen erilaisten luokitteluiden avulla on todettu olevan hankalaa, sillä arkielämässä isät harvoin toteuttavat puhtaasti jonkin tietyn teoreettisen näkökulman tai mallin mukaista isyyttä. Lisäksi isyyden toteuttaminen voi vaihdella tilanteittain. (Aalto & Mykkänen 2010, 11.) On hyvä muistaa, että aiemminkin on ollut monenlaista isyyttä, eikä isyyttä voi yksiselitteisesti yleistää teorioissa esitettyihin eri aikakausien valtavirtaan (Aalto 2010, 34).

Isyyden mallitarinat

Jari Kekäle (2007, 37–38) kuvaa erilaisia kulttuurisia käsityksiä isyydestä mallitarinoiden avulla. Mallitarinoista voidaan karkeasti erottaa *esimoderni*, *moderni* ja *postmoderni* isyystarina. Nämä tarinat antavat käsityksen siitä, millaisena isyyttä on minäkin aikakautena ymmärretty ja mikä on ollut oikea ja sopiva tapa isänä olemiseen. Mallitarinat antavat pelkistetyn ja tiivistetyn kokonaiskuvan siitä, miten isyyteen suhtaudutaan ja miten isyyden merkitys kulloinkin hahmotetaan. Mallitarinat perustuvat ymmärrykseen vanhempien rooleista, perhemalleista, isän ja lapsen välisestä suhteesta sekä työelämän ja isyyden välisestä suhteesta. (Kekäle & Eerola 2014, 19–21.) Mallitarinoiden muutoksen perusteella voidaan myös kuvata isyyden muutosta (Eerola 2009, 16).

Esimoderni isyystarina kuvaa henkisesti etäistä ja valtaa käyttävää isää, joka työskentelee kotona agraariyhteisön tapaan. Tässä isyystarinassa näkyy äidin ja isän roolien erilaisuus ja yleisenä perhemallina on laajennettu ydinperhe. (Kekäle & Eerola 2014, 21; Rankinen 2010, 87.) Huttunen nimeää agraariyhteis-

kunnassa toteutuneen isyyden patriarkaaliseksi isyydeksi, mikä ilmeni Suomessa tyypillisimmillään ennen 1960-lukua. Tuolloin isän tehtävänä oli perheen elättäminen. Äidin vastuulla oli pitää huolta kodista ja lapsista, ja joissain tapauksissa äiti saattoi käydä myös ansiotyössä. Lasten ja isän välinen suhde saattoi jäädä etäiseksi, sillä miesten työpäivät olivat pitkiä ja raskaita. (Huttunen 2014, 182.) Silti isät kuuluivat vahvasti perheyhteyteen ja isän henki oli aina läsnä, sillä äiti saattoi tarvittaessa muistuttaa lapsilleen, että ”odottakaahan, kun isä tulee...”. Tänä aikakautena myös avioeroluvut olivat alhaisempia kuin nykypäivänä ja sen ajan avioerosäädäntö piti perheitä yhdessä parisuhteen kriiseistä huolimatta. (Huttunen 2001, 152; 1999, 179–180, 182.)

Modernissa isyystarinassa isä nähdään lapsilleen fyysisesti etäisenä perheen elättäjänä, joka käy töissä perheen ulkopuolella. Isän ja äidin roolien erilaisuus korostuu edelleen, mutta perhemallina ydinperhe on yleinen. Isän patriarkaalinen valta alkaa heikentyä, vaikkakin etäisyys lapsen psyykkisellä tasolla säilyy. Esimoderni ja moderni isyystarina voi myös sekoittua keskenään niin, ettei näitä mallitarinoita aina pysty selkeästi erottelemaan toisistaan. (Kekäle & Eerola 2014, 21–22; Rankinen 2010, 88.)

1960- ja 1970-luvulla yhteiskunnassa tapahtui muutoksia, jotka vaikuttivat vähitellen isän rooliin ja tuota aikaa pidetäänkin usein niin sanotun perinteisen ja uudenlaisen isyyden taitekohtana. Naisten koulutustaso kehittyi nopeasti, heidän työssä käymisensä lisääntyi, samalla lasten syntyvyys aleni ja tasa-arvoajattelu yleistyi. Tästä seurasi, että isän roolin oli muututtava aktiivisemmaksi kotitöissä ja lasten hoidossa kuin aikaisemmin. (Huttunen 2014, 182; Aalto 2010, 30, 34.) Julkisissa keskusteluissa alettiin puhumaan niin sanotusta ”uudesta isyydestä”, jolla tarkoitettiin aivan uudenlaista suhtautumista isyyteen ja vanhemmuuteen muutenkin. Koska ”uusi isyys” on käsitteenä jo mennyttä aikaa, voidaan nykyisin puhua hoitavasta tai hoivaavasta isästä. Hoivaavan isän ytimenä on ajatus, että isä osallistuu tasavertaisesti lapsensa hoitamiseen lapsen syntymästä lähtien ja näin isät pystyisivät luomaan läheisen suhteen lapseensa jo varhaisessa vaiheessa. (Huttunen 2001, 171.) Kiinteä ja läheinen hoivaavan isyyden suhde on hyväksi isälle, äidille sekä lapsen kehitykselle (Marsiglio & Roy 2012, 3).

Postmodernissa isyystarinassa isä on aktiivisesti ja läheisesti mukana lastensa elämässä ja jaettu vanhemmuus äidin kanssa näkyy lasten hoidossa ja kasvatuksessa. Samaan aikaan perhemallit ovat moninaistuneet ja tulleet joustavimmiksi verrattuna esimoderniin ja moderniin mallitarinaan. Isänä olemisessa on ajan mittaan siirrytty kohti hoivaavampaa ja osallistuvampaa isyyttä. (Kekäle & Eerola 2014, 21; Rankinen 2010, 88.) Muutossuuntaa tukee Väestöliiton tutkimus, jonka mukaan työssäkävien alle kouluikäisten lasten isien ajankäyttö lastenhoitamiseen on lisääntynyt lähes 60 prosentilla vuodesta 1988 vuoteen 2010 (Miettinen & Rotkirch 2012, 60). Samalla isän auktoriteettiasema on vähitellen häviämässä eikä isän rooli perheen elättäjänä ole enää itsestään selvyys (Kekäle & Eerola 2014, 22; Roos & Rotkirch 1997, 6).

Vaikka nykyisin toteutetaan jaettua vanhemmuutta ja isät ovat aktiivisesti mukana lasten hoidossa, niin on edelleen olemassa isiä, jotka tulevat lapsen arkeen lähemmin vasta siinä vaiheessa, kun lapsi on kasvanut vauvavaiheen ohi. Joskus äidin ja vauvan välillä on niin tiivis yhteys, ettei isälle ole tilaa tässä suhteessa. Osa isistä ottaa taas hoitovastuun tasavertaisesti jo heti lapsen vauvaiästä alkaen. On myös tilanteita, joissa isälle muodostuu läheisempi suhde lapseen kuin äidillä. Tähän voi vaikuttaa esimerkiksi äidin uupumus tai masentuneisuus, tai isä saattaa muuten olla enemmän perhekeskeisempi. Voihan tilanne olla niin, että perheen äiti panostaa uran luomiseen ja on näin vähemmän mukana lasten arjessa. (Oulasmaa & Saloheimo 2010, 24–25; Vuori 2004, 51.)

2.2 Isän maskuliinisuus ja identiteetti

Isyyteen liittyvät vahvasti käsitteet sukupuoliisuus, miehenä oleminen ja maskuliinisuus. Sukupuolentutkimuksen teorioissa maskuliinisuus ja mieheys ovat usein toistensa synonyymeja. Ne kuvaavat kulttuurillisesti sitä, miten mies esittää miestä ja oppii sosiaalisesti kulttuurin tarjoamat roolit. (Säävälä 1999, 52.) Sukupuoliisuus määrittyy kulttuurisesti ja se on sosiaalisesti opittu moninainen ilmiö. Mieheys ja naiseus vaihtelevat ajan, ympäristön ja ihmisen iän suhteen. (Säävälä 1999, 52; Connell 1995, 30, 72.) Voidaan sanoa, että miehen puhuessa

isyydestä hän puhuu samalla myös miehenä olemisesta (Kekäle & Eerola 2014, 25).

Maskuliinisuus

Maskuliinisuus voi sisältää erilaisia ominaisuuksia tai asioita eri yhteiskunnissa, mutta maskuliinisuus määräytyy aina suhteessa feminiinisyteen (Connell 1995, 44). Arkikielessä maskuliinisuus ja feminiinisyys ymmärretään toistensa vastakohtina. Usein maskuliinisuuden määrittelyt ovat kohdistuneet miehen elämäntyyliin ja olemuksen piirteisiin. Länsimaisessa kulttuurissa riskinotto, vastuullisuus, vastuuttomuus, toiminnallisuus, aggressiivisuus, hallitsevuus, suoriutuminen, tunteiden kontrolli, fyysinen voima, sota ja kovuus ovat asioita, joita on liitetty maskuliinisuuteen. (Jokinen 2012, 128–129; Connell 1995, 68.)

Maskuliinisuuden ja feminiinisyden ytimenä on se, kuinka miehet poikkeavat toisistaan omassa joukossaan ja kuinka naiset poikkeavat toisistaan omassa joukossaan. Ennemmin kuin yrittää määrittellä maskuliinisuutta objektina eli ikään kuin jonain karaktäärisenä tyyppinä, käyttäytymisen keskiarvona tai normina, tulisi maskuliinisuus ajatella prosessina ja ihmissuhteina, joiden kautta miehet ja naiset suorittavat sukupuolen määrittämää elämäänsä. Maskuliinisuuden vaikuttaa myös kunkin ajan ja paikan kulttuuri ja yksilöiden persoonat. (Connell 1995, 69, 71.) Maskuliinisuus syntyy arkielämän sosiaalisissa instituutioissa ja isä toimii pojalleen yhteiskunnallisten tuotettujen maskuliinisuuden mallien esikuvana ja uusintajana (Connell 1995, 35; Itäpuisto & Grönfors 2004, 140).

Hegemoninen maskuliinisuus viittaa maskuliinisuuksien hierarkkisuu-teen, mikä on yhteiskunnassa arvostetuin, hallitsevin ja menestyvin tapa olla mies. Toisin sanoen hegemoninen maskuliinisuus on miehenä olemisen ideaali. Hegemoninen maskuliinisuus määrittyy eri tavoin eri kulttuurissa, paikassa ja ajassa ja se näkyy myös kulttuurituotteissa ja mediassa. Suomalaisia hegemonisia ideaaleja edustavat esimerkiksi Carl Gustaf Emil Mannerheim ja Antti Rokka. (Jokinen 2012, 131–132.) Vaikka miehet tunnistavat hegemonisen maskuliinisuuden eli niin sanotun mieheyden johtoaseman, niin kuitenkin hyvin pieni osa miehistä kokonaisuudessaan onnistuu toteuttamaan sitä. Miehet osallistu-

vat silti hegemonisen maskuliinisuuden tukemiseen, sillä termi sisältää ajatuksen siitä, mikä on luonnollista, järkevää, tavallista ja ”normaalia”. (Jokinen 2012, 132; Connell 1995, 79.)

Huttusen (1999, 171) mukaan hegemonisen maskuliinisuuden sukulaiskäsite voisi olla hegemoninen isyys, jolla hän tarkoittaa sitä isänä olemisen mallia, jonka suurin osa miehistä ottaa omakseen itsestään selvyytensä. Ilana Aalto (2004, 5) kuitenkin toteaa, ettei hegemoninen maskuliinisuus ja hegemoninen isyys ole täysin rinnastettavissa, sillä hegemoninen isyys ei todennäköisesti olisi sellainen vaikeasti saavutettava ihannemalli, johon miehet erityisesti pyrkivät, toisin kuin hegemoninen maskuliinisuus. Tosin hegemonisen isyyden ideaali voi olla realistisempi saavuttaa kuin hegemonisen maskuliinisuuden ideaali (Pirskanen 2011, 32).

Petteri Eerola ja Johanna Mykkänen ovat nimenneet aineistonsa perusteella kolme isyyden maskuliinisuuden mallia, jotka ovat kunnollinen isyys (*decent father*), tasavertainen isyys (*equal father*) ja maskuliininen isyys (*masculine father*). Näistä määrällisesti hallitsevin on kunnollinen isyys. Kunnollisessa isyydessä vanhemmuuden sukupuoliroolit ovat erilaiset, vaikka rajat isyyden toteuttamisessa ovat kuitenkin varsin joustavat. Isä ottaa vastuuta lapsesta ja lapsen kasvatuksesta ja hoitamisesta, mutta päävastuu lasten ja kodin hoitamisesta on äidillä. Isän tehtävänä on perheen elättäminen, vaikka perhekeskeisyys on kunnollisessa isyydessä tärkeää. (Eerola & Mykkänen 2015, 1682, 1684.)

Tasavertaisessa isyydessä sukupuoliroolit vanhemmuudessa ovat yhdenvertaiset ja isä ottaa kokonaisvaltaisesti vastuuta lapsesta ja lapsen hoidosta. Perhekeskeisyys on erittäin keskeistä. Isän rooli perheen elättäjänä ei ole itseltään selvyys, vaan tasavertaisessa isyydessä korostuu koti-isänä oleminen. Mies myös hoitaa kotitöitä yhdenvertaisesti puolisonsa kanssa. (Eerola & Mykkänen 2015, 1686–1688.)

Maskuliininen isyys poikkeaa teemoiltaan edellisistä malleista perhekeskeisyyden ja vanhempien roolien jakaantumisen suhteen. Maskuliinisen isyyden kohdalla vanhempien sukupuoliroolit ovat tarkasti rajatut ja erilaiset. Isänä olemiseen kuuluu miehenä oleminen ja miehestä on tunnistettavissa maskuliinisuuden piirteitä. Mies on selkeästi vastuussa perheen elättämisestä ja työssä

käymisestä. Äidin tehtävänä on huolehtia lapsen hoidosta. Isä toimii roolimallina ja lapsen sosiaalistajana lapsen kasvaessa ja isän roolina on olla ikään kuin puolisonsa avustaja kodin ja lasten hoitamisessa. Lasten ja perheen merkitys on kuitenkin isälle tärkeää. (Eerola & Mykkänen 2015, 1689–1692.)

Isäksi tuleminen ja isä-identiteetti

Identiteetti liittyy läheisesti minuuden käsitteeseen. Kun minuutta aletaan määrittelemään ja arvottamaan eli minuus muuttuu kohteeksi, niin silloin puhutaan identiteetistä. (Saastamoinen 2006, 172.) Sosiaalitieteellisessä tutkimuksessa identiteetti yleisimmin luokitellaan Erwing Goffmannin (1963; ref. Hurrelmann, K. 1988, 114–115) määritelmän mukaisesti persoonalliseen ja sosiaaliseen identiteettiin. Persoonallisella identiteetillä tarkoitetaan yksilön minäkokemuksessa olevaa jatkuvuuden ja johdonmukaisuuden tunnetta elämänkulun aikana. Sosiaalinen identiteetti tarkoittaa samastumista erilaisiin yhteisöihin tai ryhmiin ja johdonmukaista toimintaa erilaisissa sosiaalisissa rooleissa. Identiteettikäsitteen avulla ihmiset määrittelevät ja ymmärtävät itsensä suhteessa itseensä, sosiaaliseen ympäristöönsä ja kulttuuriinsa eri tavoin. (Saastamoinen 2006, 172; Hurrelmann 1988, 114–115.)

Isäksi tuleminen on prosessi, mikä käynnistää siirtymisen uuteen identiteettiin lapsen isäksi. Tähän prosessiin vaikuttavat niin menneet kuin nykyiset ihmissuhteet sekä ajatukset ja toiveet tulevaisuuden ihmissuhteista ja isän roolista. (Carlson, Kendall & Edleson 2015/2016, 196, 198; Håland, Lundgren, Eri & Lidén 2014, 188.) Miehillä on tärkeää rakentaa omanlaistaan, yksilöllistä, omiin arvoihin, lapsen tarpeisiin ja kulloiseenkin tilanteeseen sopivaa isyyttä (Rankinen 2010, 94).

Isä-identiteetin muodostumisessa merkittävää on myös puolison tuki ja kannustus, kulttuuriset isänmallit sekä miehen omat muistot lapsuudenajan isyydestä. Isyys on siis aina suhteessa vallitsevaan kulttuuriin, äitiyteen, isyyteen, lapseuteen, mieheyteen ja naiseuteen. (Mykkänen 2010, 65.) Sandra Tremblay ja Tamarha Pierce (2011, 105) toteavat lapsen äidin myönteisen asennoitumisen isyyteen tukevan miehen isäidentiteettiä ja lisäävän myös isän aktiivisuutta lapsen hoidossa.

Isäksi tulemiseen liittyy monenlaisia tunteita ja tuleva isä voi kokea myönteisiä ja kielteisiä tuntemuksia samanaikaisesti. Miehen elämäntilanne, valmistautuminen isyyteen ja sosiaalinen ympäristö ovat yhteydessä tunteiden laatuun. (Carlson ym. 2016, 189; Mykkänen & Huttunen 2008, 172–173.) Myönteisten asioiden ohella isät saattoivat kokea myös epävarmuuden, huolen ja pelon tunteita. Epävarmuutta koettiin raskauteen, odotukseen, synnytykseen ja vauvan hoitoon liittyvissä asioissa. Huolen tunteita herättivät puolison vointi ja lapsen terveys. Myös taloudelliset asiat saattoivat huolettaa isiä. (Pietilä-Hella 2010, 121; Paajanen 2006, 27; Mesiäislehto-Soukka 2005, 119–120.) Jos tieto raskaudesta tuli miehelle yllätyksenä ja etenkin jos parisuhde lapsen äidin kanssa ei ollut vakaalla pohjalla, saattoi tilanne herättää miehessä kielteisiä tuntemuksia (Mykkänen & Huttunen 2008, 172).

Lapsen ollessa yhdessä suunniteltu ja toivottu, puolison raskaus ja esikoisen odottaminen merkitsi isille pääosin myönteisiä asioita, kuten ylpeyttä, onnellisuutta ja iloa (Pietilä-Hella 2010, 121; Mykkänen & Huttunen 2008, 172; Paajanen 2006, 66). Isäksi tuleminen merkitsi miehille uutta alkua, henkistä kehitymistä ja itsetunnon vahvistumista (Mesiäislehto-Soukka 2005, 121). Miehille, joilla oli henkilökohtaisessa elämässään ollut vaikeuksia, kuten rikollista taustaa tai ongelmia päihteiden kanssa, isyys merkitsi mahdollisuutta muuttaa elämänsä parempaan suuntaan. Monilla heräsi motivaatio olla lapsen ja puolison tukena. Elämänmuutokset liittyivät valintoihin työelämässä, taloudelliseen suunnitteluun ja ajankäyttöön perheen hyväksi. Elämänmuutos oli prosessi, joka eteni vähitellen. Muutoksen onnistumiseen vaikutti todennäköisesti isien osallistuminen vaikeista elämäntilanteista selviämiseen suunniteltuihin tukiohjelmiin. (Carlson ym. 2016, 191.)

Isänä oleminen ja isänmalli

Isyyden ihanteita määrittävät yleiset muutokset elämäntavoissa ja ympäröivä sosiaalinen kulttuuri (Perälä-Littunen 2004, 120). Isän hyvyys on aina jonkun, kuten isän, lapsen tai äidin, henkilökohtainen näkemys. Esimerkiksi mikään käsitteellisesti määritelty isätyyppi ei voi olla sinänsä hyvä tai huono isä. (Huttunen 2001, 90.) Pirjo Paajasen mukaan monet isät pitivät lapsen kasvun ja kehi-

tyksen seuraamista sekä yhdessäoloa ja puuhailua lapsen kanssa isänä olemisen parhaina puolina. Lapsi itsessään oli merkityksellinen ja iloa tuottava asia miehen elämässä. (Paajanen 2006, 67.)

Satu Perälä-Littusen tutkimuksen mukaan hyvä isä vietti aikaa lastensa kanssa, osoitti rakkautta ja huolenpitoa sekä pystyi pitämään kuria ja hänellä oli auktoriteettia. Hyvä isä toimi esimerkillisenä roolimallina, kuunteli ja antoi neuvoja. Hän oli vastuullinen, kärsivällinen ja toimi perheen elättäjänä. (Perälä-Littunen 2004, 119.) Anneli Miettinen ja Anna Rotkirch toteavat, että isien lastenhoitoon käyttämä aika on lisääntynyt parin vuosikymmenen aikana. Merkittävin muutos on tapahtunut alle kouluikäisten lasten isien suhteen. (Miettinen & Rotkirch 2012, 60, 76.)

Lapsen näkökulmasta hyvän isyyden ominaisuuksiksi hahmottuivat läsnäolo, osallisuus, lasten huomioonottaminen, itsekeskeisyyden hylkääminen, vastuunkanto, kasvattaminen ja oikeudenmukaisuus. Hyvä isyys oli selkeästi sidoksissa perheeseen, puolisoon ja lapsiin. (Pirkanen 2011, 137.) Samoin Lea Valkosen mukaan hyvän vanhemman piirteitä olivat huolenpito, yhteinen aika lapsen kanssa, välittäminen, sopivat rajat ja kasvatus. Lapset kokivat alkoholin käytön, riitelyn ja eron vahvasti kielteisenä asiana vanhemmuudessa. (Valkonen 2006, 38–39.) Juova isä voitiin jossain määrin rinnastaa poissaolevaan isään, sillä hänen kasvatuksellinen roolinsa perheessä saattoi olla joko minimaalinen tai negatiivinen (Itäpuisto & Grönfors 2004, 142).

Isät ottavat mallia isänä olemiseen monelta eri suunnalta. Suurin osa isistä pitää tärkeimpänä isänmallinaan omaa isäänsä, mutta myös ystävillä, kavereilla, isovanhemmilla, sukulaismiehillä ja kavereiden isillä on isänä olemisen roolimallina tärkeä merkitys. Kokemus omasta isästä määrittää usein sitä, miten mies rakentaa omaa isyyttään. Kun oma isä on ollut läsnä, välittävä, lämmin ja läheinen, kuvaavat isät saamaansa isänmallia hyväksi. Samoin miehet arvostivat oman isänsä vastuuntuntoa, ahkeruutta, tunnollisuutta ja lasten tasavertaisista kohtelua. On myös isiä, jotka haluavat käyttää omalta isältään saamaansa mallia vain osittain. Lisäksi on isiä, jotka kokevat oman isänsä kielteisenä ja haluavat toteuttaa omaa isänä olemistaan täysin eri tavoin. Isänmallia otetaan sieltä, mistä itselle parhaiten sopii ja isät luovat itse omanlaisensa isyyden. (Rytkö-

nen, Saneri & Tikka 2011, 27; Oulasmaa & Saloheimo 2010, 26–27; Rankinen 2010, 89; Paajanen 2006, 55–56; Mesiäislehto-Soukka 2005, 121.)

Kaikilla miehillä ei ole isänmallia lapsuuden perhepiirissä. Tällöin he koovat isänmallia eri puolelta ympäristöä, kuten mediasta ja lähiympäristön verkostosta. Myös vallitseva perhepolitiikka vaikuttaa isänä olemiseen. Isänmallin puuttuminen saattaa vaikeuttaa isyyden haasteiden ennakointia sekä koettelemusten ja virheiden kautta oppimista etenkin nuorien miesten kohdalla. (Marsiglio & Roy 2012, 39.) Isät, joilla oma isänmalli oli puutteellinen, halusivat selkeästi rikkoa ”huonon kierteen”, tehdä isänä asiat eri tavalla ja olla itse parempia ja läsnäolevia isiä kuin heidän isänsä olivat olleet (Carlson ym. 2015/2016, 192). Samaan tapaan Väestöliiton (2006) tutkimuksessa isät, jotka olivat eri linjoilla omien isiensä kasvatusmallin kanssa, halusivat viettää aikaa enemmän lastensa kanssa ja osoittaa rakkauttaan lapsilleen. Myös kuritus, alkoholin käyttö, työnteon määrä ja parisuhteen huomioiminen olivat isien mainitsemia asioita, mitä he haluttiin tehdä toisin kuin oma isä. (Paajanen 2006, 57–58.)

2.3 Mies ja vanhemmuus

Läheinen ja vuorovaikutuksellinen isä-lapsisuhde on hyväksi sekä lapselle että isälle varsinkin isän identiteetin ja hyvinvoinnin kannalta (Mykkänen 2014, 32; Marsiglio 2008, 1113; Eggebeen & Knoester 2001, 389). Seuraavissa alaluvuissa tarkastellaan, miten isän ja lapsen välinen suhde syntyy, mitä on sitoutunut isyys sekä käsitellään jaetun vanhemmuuden merkitystä isälle.

Isän ja lapsen välinen suhde

Sean Brothersonin, David Dollahiten ja Alan Hawkinsin (2005) mukaan isät kokivat lapsen syntymän merkityksellisenä asiana ja kokivat voimakkaita huolenpidon tunteita ja vahvaa yhteyttä lapseen pitäessään lasta ensi kertaa sylissänsä. Isän ja lapsen välinen suhde kehittyy ja vahvistuu yhdessä vietetyn ajan ja yhteisten päivittäisten toimintojen parissa (Marsiglio & Roy 2012, 65). William Marsiglio ja Kevin Roy (2012, 65) määrittelevät isän ja lapsen väliset siteet toi-

minnallisiin (*behavioral*), kognitiivisiin (*cognitive*), emotionaalisiin (*emotional*) sekä henkisiin ja eettisiin siteisiin (*spiritual and ethical bonds*).

Isän ja lapsen väliset *toiminnalliset siteet* kehittyvät yhteisen tekemisen kautta (Marsiglio & Roy 2012, 66). Brothersonin ym. (2005) tutkimuksessa isät kuvasivatkin yhteyttä lapsiinsa muun muassa yhteisen tekemisen ja yhdessä vietetyn vapaa-ajan kautta. Isät ja lapset viettivät yhteistä aikaa harrastusten, pienten retkien ja tapahtumien, pelien, leikkien tai arjen puuhastelujen parissa (Brotherson ym. 2005; Mesiäislehto-Soukka 2005; 121). Isän ja lapsen yhteinen toiminta sisälsi myös arjen ruokailutilanteita, lukemista ja lapsen tarpeisiin vastaamista (Halme 2009, 113). Yhteinen tekeminen ja kokemukset lähentää lapsen ja isän suhdetta, tuottaa iloa ja vahvistaa kumppanuuden tunnetta (Marsiglio & Roy 2012, 66 ; Brotherson ym. 2005).

Kognitiivinen side isän ja lapsen välillä syntyy, kun isä ja lapsi opettavat toinen toistaan tai oppivat toisiltaan jotain (Marsiglio & Roy 2012, 66). Kun lapsi oppi jonkin uuden taidon isän avustuksella, oli se merkityksellistä sekä isän että lapsen kannalta (Brotherson ym. 2005). Vastaavasti lapsi voi opettaa isälle esimerkiksi videopelin pelaamista tai älylaitteiden viestien lähettämistä (Marsiglio & Roy 2012, 66). Parhaina asioina isyydessä isät mainitsevatkin lapsen kasvun ja kehityksen seuraamisen, yhdessäolon ja puuhailun lapsen kanssa sekä lapsen välittömän kiintymyksen osoittamisen isää kohtaan (Paajanen 2006, 60).

Isän ja lapsen väliset yhteiset rituaalit vahvistavat *emotionaalisten siteiden* syntymistä (Marsiglio & Roy 2012, 67). Saman tapaan Brotherson ym. (2005) toteavat, että isät kokivat yhteiset päivittäiset kohtaamiset merkityksellisiksi. Esimerkiksi isän tullessa töistä kotiin, lapsen iloinen ja riemukas tervehtiminen tai lapsen kiipeäminen isän syliin lähensivät isä-lapsisuhdetta (Brotherson ym. 2005). Lisäksi lapsen tukeminen heikkoina hetkinä esimerkiksi vaikeissa elämäntilanteissa, sairastumisissa tai ahdistuneisuudessa lähentää isä-lapsisuhdetta ja kriisistä selviäminen vahvistaa yhteenkuuluvuudentunnetta. Tukeminen voi olla molemminpuolista, lapsi saattaa osoittaa tukea huolestuneelle tai stressaantuneelle isälle ja päinvastoin. (Brotherson ym. 2005; Marsiglio & Roy 2012, 67.)

Henkiset ja eettiset siteet pohjautuvat yhteisiin elämäkatsomuksellisiin arvoihin ja näkökulmiin. Tällaisia ovat esimerkiksi uskontoon, ympäristönsuojeluun tai vegaaniseen elämäntapaan liittyvät yhteiset jaetut arvot, joista isä ja lapsi keskustelevat aktiivisesti. Henkisiä ja eettisiä siteitä vahvistavat myös osallistuminen vakaumukseen liittyvään toimintaan. (Marsiglio & Roy 2012, 67–68.)

Sitoutunut isyys

1980-luvulta lähtien on alettu puhumaan isyyteen sitoutumisesta. Keskeistä sitoutumisen käsitteessä on se, kuinka paljon mies omistautuu isyydelleen. (Mykkänen & Eerola 2014, 49; Huttunen 2010, 175.) Sitoutuneen isyyden käsitteen yhteydessä puhutaan myös osallistuvasta isyydestä. Osallisuus sisältää sitoutumisen ja vastuun käsitteet. Sitoutuminen on aktiivista osallistumista lapsen fyysiseen hoitamiseen sekä leikkimistä ja tavoitesuuntautunutta toimintaa lapsen kanssa. Sitoutuminen on vastuun ottamista lapsen hyvinvoinnista. (McGill 2014, 1095, 1097; Eerola & Mykkänen 2014, 14.) Sitoutumiseen kuuluu vuorovaikutus, emotionaalinen kiintymys ja läsnäolo lapsen kanssa (Mykkänen & Eerola 2014, 49).

Joseph Pleck määrittelee isän vastuun epäsuoraan hoivaan (*indirect care*) ja prosessinomaiseen vastuunottamiseen (*process responsibility*) lapsesta. Epäsuora hoiva tarkoittaa huolehtimista lapsen ulkoisista tarpeista kuten vaatetuksesta ja hänen tarvitsemistaan palveluista. Epäsuorassa hoivassa ei olla suoraan vuorovaikutuksessa lapsen kanssa, mutta isä ottaa taloudellisen vastuun lapsesta. Lisäksi epäsuora hoiva sisältää lapsen sosiaalisen verkoston ja ystävyysuhteiden tukemisen. Prosessinomainen vastuunottaminen tarkoittaa kokonaisvaltaista ja aktiivista huolehtimista siitä, että lapsella on kaikki hyvin. (Pleck 2010b, 65–66.)

Isän sitoutumiseen vaikuttavat monet tekijät, kuten isän oma halu, valinta ja kyky kantaa vastuuta sekä olla läsnä lapsen elämässä. Yksi merkittävä tekijä on isän suhde lapsen äitiin ja se missä määrin lapsen äiti antaa tilaa ja mahdollisuuden sitoutumiseen. Lisäksi sitoutumista tukeva kulttuurinen ilmapiiri vah-

vistaa isän ja lapsen välistä suhdetta. (Mykkänen & Eerola 2014, 49–50; Lamb 2010, 11.)

Silloin kun isä on mukana lapsen elämässä ja lapsen isäsuhde on syntynyt, isän sitoutumisella, vastuullisuudella ja suhteen jatkuvuudella on huomattavia myönteisiä vaikutuksia lapsen myöhempään elämään. Päinvastaisessa tilanteessa isän sitoutumattomuus, isäsuhteen katkeaminen, sen ongelmallisuus tai isän laiminlyövä asenne ovat merkittäviä tekijöitä lapsen riskikäyttäytymiseen ja negatiivisiin piirteisiin lapsen kehityksen osa-alueilla. (Huttunen 2014, 185–186; Mykkänen & Eerola 2014, 50.)

Jaettu vanhemmuus

Tutkimuksissa on havaittu, että isyyteen sitoutuminen tuottaa jaettua vanhemmuutta (Tremblay & Pierce 2011, 104). Jaettu vanhemmuus tarkoittaa isän ja äidin tasa-arvoista vanhemmuutta (Kekäle & Eerola, 2014, 30–31). Tällöin vanhemmuus ei ole sidottu vanhempien sukupuolirooleihin. Jaettuun vanhemmuuteen sisältyy myös vastuun jakaminen lapsen hoivan ja kotitöiden sekä perheen toimeentulon suhteen. (Eerola 2015, 47; Huttunen 1999, 186.) Jaettu vanhemmuus lisää parisuhteen hyvinvointia, jos puoliset ovat yhtä mieltä vanhemmuuden jakamisesta. Lisäksi hyväksi koettu parisuhde tukee miehen vanhemmuutta. (Eerola 2009, 25.)

Avio- ja avoliitto ovat yleisimmät perhemuodot, mutta lapsistaan erillään asuvien isien ja yksinhuoltajaisien määrä on kuitenkin lisääntynyt Suomessa (Eerola & Mykkänen 2014, 17; Paajanen 2006, 10). Erotilanteissa vanhemmuuden tasa-arvoisuus antaa mahdollisuuden isille jatkaa läheistä jaettua vanhemmuutta myös eron jälkeen, eikä äidin lähivanhemmuus ole enää itsestään selvyys asia (Kekäle & Eerola 2014, 30–31).

Eron jälkeen saattaa olla tilanteita, joissa äiti vaikeuttaa tai estää isän yhteydenpitoa lapsiinsa (Marsiglio & Roy 2012, 113). Anastasia Vogt Yuanin (2016, 613) mukaan erimielisyydet lapsen äidin kanssa heikentävät muualla asuvan isän ja lapsen välistä suhdetta. Miehet kertoivat erotilanteista, joissa heidän asemansa vanhempana oli uhattuna, koska he olivat miehinä toissijaisessa asemassa. Kun isän ja lapsen välinen suhde oli katkennut tai vaarassa hei-

kentyä, saattoi isien tilanteeseen liittyä hyvinkin ahdistavia ja lamaannuttavia kokemuksia. (Jämsä 2010, 117.)

3 ISYYDEN HAASTEET JA TUKEMINEN

3.1 Isyyden haasteet

Tutkimuksissa isyyden haasteiksi on kerrottu työn ja perheen yhteensovittaminen, kasvatukseen liittyvät kysymykset, pienen lapsen hoitaminen ja tarpeiden huomioiminen, ajanpuute, oman ajan väheneminen, kasvatusvastuu ja sen jakaminen puolison kanssa, oma jaksaminen sekä rajojen asettaminen lapsen toiminnalle (ks. Lammi-Taskula & Salmi 2014a, 150–151; Paajanen 2006, 61–62; Henwood & Procter 2003, 345–348). Perhebarometrin (2006) mukaan isät olivat epävarmoja muun muassa siitä, tekevätkö he kasvatuksessa joitain asioita väärin tai jaksavatko he olla aina niin hyviä esimerkkejä lapselle kuin he haluaisivat (Paajanen 2006, 61–62).

Työn ja perhe-elämän yhdistäminen

Monet isät kokevat, että perheen toimeentulon taloudellinen päävastuu on edelleen miehellä, mikä huolettaa useita miehiä (Carlson ym. 2015/2016, 193; Oulasmaa & Saloheimo 2010, 22; Kinnunen, Malinen & Laitinen 2009, 147). Varsinkin vastasyntyneen perheessä isän rooli nähdään usein stereotyyppiseen tapaan äidin apulaisena tai fyysisen sekä taloudellisen turvallisuuden takaajana (Rytönen ym. 2011, 27).

Enemmistö suomalaisista isistä pitää nykyisin isyysvapaata (Paajanen 2006, 35). Halmeen (2009, 113) mukaan isät haluaisivat kuitenkin viettää aikaa enemmän lapsensa kanssa ja sitoutua enemmän lapsen hoitoon. Isän työssäkäynti rajoittaa usein isän osallistumista perheen arkeen. Tutkimusten mukaan työssäkäynnin määrä on suurimmillaan pienten lasten isillä. (Oulasmaa & Saloheimo 2010, 22.) Pitkän työviikon tekeminen on yleisempää lapsiperheiden isille kuin lapsettomille miehille (Lammi-Taskula & Salmi 2014a, 146; Miettinen & Rotkirch 2012, 36).

Jemimah Bailey (2015, 16) toteaa isien olevan osallistuvan isyyden ja työelämän vaatimusten ristipaineessa. Isät kokevat työelämän vaatimuksien vievän aikaa ja mahdollisuuksia luoda suhdetta lapseen varhaisessa vaiheessa. Isät

toivoivat tasavertaisempaa yhteiskunnallista tukea ja huomiota isyyteen lapsen syntyessä sekä enemmän joustoa työelämään ja isyy vapaita, jotta isät voisivat tutusta vauvaan ja olla enemmän puolison tukena. Isät tunsivat myös syyllisyyttä siitä, että palasivat työelämään. (Bailey 2015, 10–12, 15; Marsiglio & Roy 2012, 57.) Isien syyllisyyden tunne liittyi usein riittämättömyyden tunteeseen. Isät hoitivat lasta, kävivät töissä ja lisäksi mahdollisesti remontoivat, mutta he saattoivat kuitenkin kokea etteivät saaneet kaipaamaansa arvostusta. Joskus joku isä saattoi jopa tuntea itsensä vain puolinaiseksi perheenjäseneksi. (Rotkirch 2010, 47–48.)

Väestöliiton (2012) tutkimuksen mukaan suomalaisten työssäkäyvien jatkuvan kiireen kokeminen on kuitenkin vähentynyt 2000-luvulta lähtien. Muutos on suurin pienten lasten äideillä ja alle kouluikäisten lasten vanhemmilla. Myös pienten lasten isien kiireen tuntu on tutkimuksen mukaan vähentynyt, joskaan ei samassa määrin kuin äitien. Sen sijaan aikapulan kokeminen on lisääntynyt etenkin pienten lasten isillä ja kouluikäisten lasten äideillä. Aikapulalla viitataan siihen, että haluttaisiin tehdä monia eri asioita, mutta aika vaan ei riitä kaikkeen. Kiireellä tarkoitetaan sitä, ettei ehditä tekemään kaikkea sitä mitä olisi tarkoitus tehdä, sillä tehtävän suorittamiseen on varattu liian vähän aikaa. Samoin kuin kiireen kokeminen aikapula lisääntyi isillä työaikojen pidentyessä. (Salmi & Lammi-Taskula 2014, 41; Miettinen & Rotkirch 2012, 22, 89–90.)

Minna Salmen ja Johanna Lammi-Taskulan (2011, 158) mukaan viime vuosina työelämän paineet ovat kuitenkin lisääntyneet ja usein työn ja perhe-elämän yhdistäminen tuottaa jännitteitä. Samoin Paajasen (2006, 61) tutkimuksessa isät nimesivät isyyden ongelmakohdaksi työn ja perheen yhteensovittamisen. Työelämän vaatimukset näkyvät ylitöinä, jotka taas vähentävät aikaa perheelle. Reilu kolmannes isistä kokee, että heillä on työnsä vuoksi usein tai jatkuvasti liian vähän aikaa perheelle. Vajaa kolmannes isistä on huolissaan omasta jaksamisestaan vanhempana. Jaksaminen oli yhteydessä vanhemman uupumiseen ja masennukseen. Toinen jaksamiseen liittyvä tekijä oli työtilanne, sillä töiden viedessä paljon aikaa ja voimia, vanhempi koki laiminlyövänsä kotiasioita. Työn ja perhe-elämän tasapainoinen yhdistäminen on siis merkittävä tekijä vanhempien jaksamisessa ja huolien lieventämisessä. (Salmi & Lammi-

Taskula 2011, 158–159; ks. myös Kinnunen ym. 2009, 129; Mesiäislehto-Soukka 2005, 122.)

Perhe on monelle hyvä vastapaino työnteolle ja auttaa irrottautumaan työasioista. Joillekin työn ja perheen yhdistäminen tuottaa iloa, sillä vastaavasti työssäkäynti voi toimia vastapainona perhe-elämälle. Työ saattaa tarjota hengästystauon perheen hälinästä, etenkin pienten lasten perheissä. (Salmi & Lammi-Taskula 2014, 43–44; Kinnunen ym. 2009, 132.)

Päihdeongelma lapsiperheessä

Tässä luvussa päihdeongelmat käsittävät alkoholin, huumeiden sekä uni- ja rauhoittavien lääkkeiden ongelmakäytön. Alkoholismi on kulttuurista ja aika-kaudesta riippuvainen käsite ja alkoholiongelmaisen henkilön määrittäminen on vaikeaa. Yleensä alkoholistin riippuvuus selitetään sairautena, mutta usein arkielämässä haetaan selitystä sille, miksi yksittäinen ihminen on ajautunut alkoholin ongelmakäyttöön. Ajatellaan, että ongelmakäytön syynä on esimerkiksi jokin vaikea elämänvaihe tai vastoinkäyminen. (Itäpuisto 2001 47, 52–53.)

Suomalaisessa kulttuurissa humala ja runsas alkoholinkäyttö on mielletty maskuliiniseksi toiminnaksi. On ”miehekästä” juoda ja kestää paljon alkoholia. Mutta tutkimukset osoittavat, että lapsen näkökulmasta juova isä on kaukana miehekkyydestä ja alkoholin ongelmakäyttö näyttää heikentävän lasten mielisissä miehen ja isän rooleja. Juova isä nähdään epäonnistuneena isänä ja miehenä. Alkoholiongelmaiset itse eivät katso alkoholiongelman rapauttavan maskuliinisuutta ja vievän miestä hegemonisen maskuliinisuuden ulkopuolelle. (Itäpuisto & Grönfors 2004, 147–148, 151; Itäpuisto 2001, 101–103.)

Toisaalta alkoholiongelmaista huolimatta isä voi usein olla myös jollakin tavalla hyvä vanhempi, sillä lapsi näkee vanhemmassaan muutakin kuin pelkän alkoholiongelman. Huonot puolet vanhemmassa saattavat tulla esiin ainoastaan humalassa, ja selvänä ollessaan isä voi olla aivan tavallinen vanhempi. (Itäpuisto 2001, 51.)

Pirskanen tutki väitöskirjassaan isän ja pojan välistä suhdetta, kun isällä oli alkoholiongelma. Isällä ja pojalla oli mahdollisesti yhteisiä harrastuksia, mutta isän juominen oli saattanut aiheuttaa heidän väliseen suhteeseen henkis-

tä etäännyntymistä. Se, kuinka isä on käyttäytynyt poikaansa kohtaan on suoraan verrannollinen siihen, miten poika arvostaa isäänsä. Jos poika tuntee, että isä välittää hänestä, niin isän juominen ja ehkä vähäisempi osallistuminen ei saanut poikia kuvailemaan isää negatiivisesti. (Pirskanen 2011, 139.)

Suomessa päihdehuollon huumeasiakkaista 19 prosentilla miehistä on alle kouluikäisiä lapsia ja heistä 9 prosenttia asuu lapsensa kanssa. Alle kouluikäisten lasten vanhemmista lastensuojelun tukitoimien piirissä on 80 prosenttia. (Forsell & Nurmi 2015, 5, Liitetaulukko 5.) Kerstin Söderströmin ja Finn Skårderudin tutkimuksen mukaan huumeriippuvuudesta kärsivät isät haluaisivat toteuttaa modernia isyyttä ja olla osallisina lapsensa elämässä. Se ei kuitenkaan aina ole helppoa, sillä isät kokevat olevansa heikossa asemassa suhteessa lapsen äitiin ja terveyden- ja sosiaalialan ammattilaisiin. Monet päihderiippuvaiset isät koetaan uhkana lapselle ja äidille ja koti nähdään äidin ja lasten alueena. (Söderström & Skårderud 2013, 43.)

Kirsimarja Raitasalon ja Marja Holmilan (2014, 201) mukaan isät, jotka olivat kokeneet lapsuudenperheessään toistuvasti alkoholin liikakäyttöä, kertoivat muita useammin ongelmistaan alkoholinkäytön suhteen. Tämä kertoo riskistä, että miesten lapsuudessa koetut juomismallit siirtyvät eteenpäin omille lapsille. Söderströmin ja Skårderudin mukaan päihdeongelmaiset isät eivät halunneet toteuttaa edellisen sukupolven isyyden mallia, vaan he halusivat olla huomavaisempia, tukea antavia ja olla lähellä lasta. Silti jotkut isät ajautuivat toteuttamaan isyyttä, jossa he tiesivät toimivansa väärin lasta kohtaan ja pelottaen lasta. Stressaantuneisuuden tai päihtymyksen vuoksi isillä ei riittänyt motivaatiota muuttaa käyttäytymistään. (Söderström & Skårderud 2013, 39, 43.) Itäpuisto ja Grönfors (2004, 150) kuitenkin toteavat, että alkoholiongelman voittamisen merkittävänä motiivina miehillä on se, ettei oma lapsi joutuisi kokemaan samaa kuin isä itse omassa lapsuudessaan.

Usein päihteiden käytön yhteydessä esiintyy myös muita ongelmia kuten vaikeuksia sosiaalisissa suhteissa, väkivaltaisuutta, rikollisuutta tai mielenterveysongelmia (Pitkänen 2006, 51). Nina Halme toteaa, että isän alkoholin ongelmakäytöllä on yhteys masentuneisuuteen, vetäytymiseen ihmissuhteista, vaikeuteen luoda kiintymyssuhdetta lapseen ja epävarmuuteen vanhempana.

Lisäksi vanhemman rooli koetaan rajoittavan omaa elämää. (Halme 2009,114.) Etenkin alkoholin käyttö ja väkivaltaisuus liittyvät usein toisiinsa (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja Hyvinvoinnin laitos 2016, 33; Itäpuisto & Grönfors 2004, 146).

Väkivalta perheessä

Jos miehellä on väkivaltaisia taipumuksia parisuhteessa, isäksi tulemisen prosessi voi olla ristiriitainen ja vaativa, ja taustalla vaikuttavat myös kokemukset omasta isästä. Isäksi tuleminen pakottaa miehen ottamaan vastuuta, miettimään omaa toimintaansa ja selvittämään ajatuksiaan. Tuleva isyys saattaa herättää tunteita suojella lasta ja samalla se voi sisältää ajatuksia välttää häpeän tunnetta ja ihmisten paheksuntaa. Mies myös tajuaa, että lapsi rakastaa häntä joka tapauksessa. Todennäköisesti mies, jonka oma isä on ollut väkivaltainen, tarvitsee apua isä-identiteettinsä muodostamiseen. Isyyden tukemisessa on tärkeää ottaa huomioon miehen menneisyys ja nykyiset sosiaaliset odotukset. Lapsi ja puoliso ovat merkittäviä ihmisiä isä-identiteetin rakentumisessa. (Håland ym. 2014, 182, 189.)

Väkivaltaan taipuvaiset isät suhtautuivat suojelevasti syntymättömään lapseen, mutta lapsen äitiä kohtaan he osoittivat vähemmän myötätuntoa. He tavallaan mielsivät sikiön ja äidin erillisiksi. Isät eivät tiedostaneet sitä, että henkinen väkivalta ja stressi äitiä kohtaan vaikuttaa myös sikiöön negatiivisesti. Isäksi tuleminen lisäsi motivaatiota olla hyvä isä ja välttää väkivallan käyttöä. Tietoisuus siitä, kuinka väkivalta vaikuttaa lapseen, on tärkeää isän käytöksen muuttumisen suhteen ja uudenlaisen isäroolin muodostamiseen. (Håland ym. 2014, 190.)

Kodissa ilmenevä väkivallan käyttö määrittää suoraviivaisesti lasten näkemyksiä isyydestä: jos isä on väkivaltainen, niin hän on tällöin huono isä. Väkivaltaisten isien rooli on jäänyt kotona erittäin vähäiseksi ja ohueksi ja siksi isyys on jäänyt olemattomaksi. (Pirskanen 2011, 143.) Jatkuva ja epäoikeudenmukainen väkivallan käyttö aiheuttaa turvattomuutta ja ristiriitaisuutta isän ja lapsen väliseen suhteeseen (Itäpuisto & Grönfors 2004, 146).

3.2 Isyyden tukeminen

Isyyden tukeminen ja siitä puhuminen on tullut 2010-luvulla keskeiseksi osaksi perheammattilaisten työtä. Tämä onkin ollut avuksi monelle miehelle isyytensä alussa, kriiseissä tai käännekohdissa. Toisaalta isän näkökulmasta ajateltuna voi asia näyttää siltä, että ainoastaan ammattilaisten määrittelemät isyyden tavat ovat oikeita ja isyydestä selviää ainoastaan ammattilaisten tukemana. Tällöin isien yksilölliset ja erilaiset näkökulmat saattavat jäädä kulttuuristen ihanteiden ja asiantuntijapuheiden alle, jolloin isyys olisi normien mukaista ja kovin yksinäistä. (Eerola & Mykkänen 2014, 9–10.) Isyyden tukeminen on tukea koko perheelle. Julkisessa keskustelussa voi helposti syntyä vastakkainasettelua isän ja äidin tai lapsen tukemisessa. Vaikka tukemisessa lähdetään liikkeelle isän yksilöllisistä kokemuksista ja tarpeista, on tärkeää nähdä isän, äidin ja lapsen suhde kolmiosuhteena. Tasapaino tässä suhteessa tuottaa hyvinvointia koko perheelle. (Rytkönen ym. 2011, 29.)

Perhepolitiikka

Yhteiskunnallisella isyydellä tarkoitetaan niitä isyydestä vallitsevia käsityksiä, jotka ohjaavat yhteiskunnallisia ratkaisuja silloin, kun kyse on yksittäisten ihmisten perheyttä, vanhemmuutta, isyyttä ja äitiyttä koskevista kysymyksistä. Perhepolitiikan, terveys- ja sosiaalitoimen sekä työelämän kentillä käsitellään jatkuvasti rajanvetoja ”sopivan” ja ”suotavan” isyyden suhteen. (Huttunen 1999, 172.) Suomalaisen kulttuurin arvot ja normit, poliittiset päätökset, velvoitteet ja sosiaaliset odotukset määrittävät isyyksien rajoja ja mahdollisuuksia yhteiskunnassa (Mykkänen 2010, 65).

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) vastaa suomalaisen perhepolitiikan linjauksista ja sen tavoitteena on luoda lapsille turvallinen kasvuympäristö sekä tukea vanhempien mahdollisuuksia perheen perustamiseen ja lasten kasvattamiseen. Perhepolitiikassa on keskitytty viime vuosina työn ja perheen yhteensovittamiseen, isyyden vahvistamiseen ja lapsiperheiden toimeentulon turvaamiseen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 6.) 1990-luvun lopun ja 2000-luvun perhepolitiikassa on ollut vahva suuntaus ohjata isiä ja perheitä kohti osallistu-

vaa isyyttä (Marsiglio & Roy 2012, 59; Rantalaiho 2003, 213–214; Vuori 2001, 371).

Osallistuvan isyyden tukeminen näkyy suomalaisessa perhepolitiikassa. Isien on ollut muun muassa mahdollista osallistua synnytyksiin 1970-luvulta lähtien ja isien mahdollisuutta vanhempainvapaisiin on tuettu. Vanhempainvaapaan tavoitteina oli muun muassa tukea isä-lapsisuhteen kehittymistä ja isän osallistumista tasavertaisesti lasten hoitamiseen. (Kekäle & Eerola 2014, 31; Haataja 2009, 18; Rantalaiho 2003; 203.) Etenkin 2000-luvulla suomalaisessa perhepolitiikassa kiinnitettiin huomiota isien roolin vahvistamiseen perheessä (Miettinen & Rotkirch 2012, 14). Vuonna 2006 tehdyn tutkimuksen mukaan, isät kuitenkin toivoivat yhteiskunnalta enemmän taloudellista tukea sekä entistä parempia ja joustavampia vaihtoehtoja isyysvapaaseen (Paajanen 2006, 64).

Isien osallistuminen lasten hoitoon on lisääntynyt ja käsitykset isän roolista ja tehtävistä ovat muuttuneet. Isät ovat mukana äitiysneuvolakäynneillä ja he hoitavat entistä useammin lastenneuvolakäyntejä eikä isien osallistumiseen vaadita neuvoloissa enää erityisiä perusteluita. (Kekäle & Eerola 2014, 31.) Vauvaperheiden isien tutkimuksen mukaan kuusi kymmenestä vastaajasta oli tyytyväisiä neuvoloiden tarjoamaan vertaistoimintaan (Lähteenmäki & Neitola 2014, 71). Tutkimusten mukaan isien kohtaamisessa neuvolassa olisi kuitenkin vielä parannettavaa. Jos neuvolassa keskustellaan enimmäkseen äidin ja lapsen hyvinvoinnista eikä isännäkökulmaa oteta keskusteluun mukaan, voi isä kokea jäävänsä syrjään. (Lähteenmäki & Neitola 2014, 71; Rytönen ym. 2011, Pietilä-Hella 2010, 122; 28; Paajanen 2006, 66.)

Sosiaali- ja perhepalvelut

Sosiaali- ja perhepalvelut sisältävät muun muassa Ensi- ja turvakotien palveluita, lastensuojelun, perhetyön ja perhekuntoutuksen sekä päihde- ja mielenterveyspalveluita (Halme & Perälä 2014, 217). Tämä tutkimus tehtiin yhteistyössä Ensi- ja turvakotien liiton kanssa. Ensi- ja turvakotien liitto on valtakunnallinen kansalais- ja lastensuojelujärjestö, jossa autetaan vaikeissa ja turvattomissa oloissa eläviä lapsia ja perheitä. Lisäksi liitossa tehdään perheväkivaltaa ehkäisevää työtä. Liiton isyyttä tukevat palvelut tarjoavat apua vanhemmuuteen,

lapsen tapaamisiin, omaan hyvinvointiin sekä tunteiden hallintaan. (Ensi- ja turvakotien liitto 2015a.) Liitto tarjoaa apua esimerkiksi niissä tilanteissa, joissa isä ei löydä paikkaansa perheessä (Ensi- ja turvakotien liitto 2015b). Ensikodin asiakkaana on useimmiten koko perhe eli isä, äiti ja lapsi. Toiminnan tavoitteena on, että ensikodissa yhdessä perheen kanssa mietityt toimivat arjen rutiinit saadaan siirrettyä kotiin ensikotijakson jälkeen. (Kuosmanen 2017, 8.)

Päihdeongelmaisten palvelut perustuvat avohoitopalveluihin, joihin tarvittaessa liitetään laitospalveluita katkaisuhuoltoon ja pitkäkestoista kuntouttavaa laitoshuoltoa. Palveluihin sisältyy arkea tukevaa päivätoimintaa, asumispalveluita ja vertaistukea. Apua voi hakea myös yleisistä sosiaali- ja terveystalvveluista sekä osa päihdeongelmaisista ja heidän läheisistään hakee vertaistukea muun muassa AA-ryhmistä. (Terveystalvden ja hyvinvoinnin laitos 2016, 36.) Kynnys hakeutua päihdehuollon erityispalveluihin on korkea ja yleensä niihin hakeudutaan vasta kun päihteiden käytöstä on seurannut muitakin ongelmia. Avopalveluihin voi hakeutua kuka tahansa, joka kokee päihteiden käytön ongelmaksi. Päihdehuollon laitosjaksot ovat sitä vastoin suunnattu ihmisille, joiden ongelmien hoitaminen vaatii intensiivistä hoitoa. Niihin tullaan yleensä avohoidon tai lastensuojelun lähettämänä. (Pitkänen, Kaskela, Halme & Perälä 2014, 275, 281.)

Arja Ruisniemen mukaan vanhemmuus toimii yhtenä merkittävänä voimavarana päihderiippuvuudesta kuntoutumisessa ja vanhemmuus on tärkeä elementti uuden minäkuvan rakentamisessa. Kuntoutuksessa näkemys omasta vanhemmuudesta vahvistuu. Koska elämäntilanteet ovat erilaisia, vanhemmuus merkitsee jokaiselle oman näköistä vanhemmuutta, se ei ole kaikille samanlainen. Kuntoutuksen aikana vanhemprien puhe lapsista muuttui ongelmasta voimavaraksi ja lasten kanssa olemisesta opittiin nauttimaan. Isät pitivät omaa isyyttään ja perhettään erittäin tärkeänä tekijänä perheessään. Isyyden kautta kohdattiin syyllisyyttä, vastuun kantamista, rehellisyyttä, vuorovaikutusta ja omaa epätäydellisyyttä. Isyys muodostui yhteydestä lapseen, parisuhteesta, lapsesta huolehtimisesta ja arjen asioiden hoitamisesta perheen elättämiseen. (Ruisniemi 2006, 184–185.)

Tutkimuksen mukaan päihdehoidossa olevien vanhempien huolia olivat voimavarojen riittävyys, oma päihdeongelma ja yksinäisyys. Erityisesti oma jaksaminen, vanhemmuuden taitojen riittämättömyys, mielenterveys, omien tunteiden hallinta ja masennuksesta seurannut kyvyttömyys pitää perheestä huolta huolettivat vanhempia. Päihdehoidossa olevien avuntarpeita olivat muun muassa keskusteluapu, valvojan tarve tapaamisiin, apu lasten isäsuhteen tukemiseen sekä tarve saada tietoa omista oikeuksista suhteessa lapseen. (Pitkänen ym. 2014, 278–279.)

Lapsiperheiden vanhemmat ovat kokeneet huolta perheen taloudellisesta tilanteesta, parisuhteen tilasta, maltin menettämisestä vaikeissa tilanteissa lapsen kanssa tai vanhemmat ovat kokeneet riittämättömyyden tunteita vanhemmuudessaan. Tutkimuksen mukaan lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyviin huoliin saatiin lähipiiristä tai sosiaalipalveluista paremmin apua kuin vanhemmuuteen liittyviin huoliin. Esimerkiksi perheväkivaltaan ja lapsen tapaamiseen liittyviin järjestelyihin saatiin apua harvoin. Kolmasosa vastaajista oli saanut apua parisuhteen ongelmiin, taloudellisiin huoliin, maltin menettämiseen ja vanhemmuuden taitoihin. Toisaalta tämä voi kertoa siitä, että näistä huolista on vaikea puhua eikä niitä tunnisteta palveluissa riittävästi. (Halme & Perälä 2014, 217, 219–220.)

Vauvaperheiden isien tutkimuksessa isät nimesivät tärkeimmäksi tuekseen omat vanhemmat, sukulaiset, ystävät ja tuttavat. Etenkin perhettä kohdanneessa kriisissä läheisten merkitys tukijoina oli tärkeä. Tosin jos isän sosiaalinen verkosto on suppea, niin viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen tarjoamien palvelujen merkitys tuenantajina korostui. (Lähteenmäki & Neitola 2014, 68–69.)

Sinikka Kuosmasen (2017, 33) tutkimuksen mukaan monelle isälle avunpyytäminen on vaikeaa ja isien tuleminen ensikotiin oli vastentahtoista. Juha Jämsä toteaa, että miesten vaikeudet tunteiden käsittelyssä perhepalveluissa saattaa johtua luottamuksen puutteesta ja siitä, että perhepalvelut ovat alun perin suunnattu naisille. Näin ollen perhepalveluita tarvitsee kehittää kohtamaan paremmin miehiä. (Jämsä 2010, 118–119.) Samoin Susa Kalliomaa toteaa, että miehet tarvitsevat miesvetoisia ja miesvaltaisia perhepalveluja. Miesryhmi-

en lisäksi vaihtoehtoina voisi olla esimerkiksi muuta toimintaa ja kerhoja, joiden ohella puhuttaisiin vaikeista asioista. Joillekin miehille voisi olla hyötyä myös luennoista tai seminaareista. (Kalliomaa 2010 106–107.) Perhepalveluissa olisi tärkeää rakentaa riittävä luottamussuhde isien tunteiden ja kokemusten käsittelyyn (Jämsä 2010, 119). Kuosmanen (2017, 33) toteaaakin, että ensikodissa on nykyisin huomioitu aikaisempaa enemmän isien merkitys perheessä ja isien osallistuminen ensikodin toimintaan.

Yhtenä isyyden tukimuotona ovat toimineet perhekeskushankkeet ja niiden yhteydessä olevat isäryhmät (Kekäle & Eerola 2014, 31). Niissä isiä on kannustettu läheisempään suhteeseen lastensa kanssa. Ryhmissä isät saavat myös mahdollisuuden keskustella asioista, joista ei usein puhuta julkisesti miesten kesken. (Kekäle 2007, 313.) Isille on tärkeää samassa tilanteessa elävien tai vastaavia asioita kokeneiden isien kohtaaminen. Miehet kokevat isyydessä ja vanhemmuudessa olevan asioita, joista on helpompi puhua toisten isien kanssa. Vertaisten kanssa keskustelu tarjoaa uusia näkökulmia oman isyytensä tarkasteluun ja helpottaa isyyteen kasvamiseen. (Lähteenmäki & Neitola 2014, 70; Kalliomaa 2010, 104; Paajanen 2006, 65.) Kun omista ajatuksista ja tunteista keskustelee ja puhuu ääneen, joutuu asioita tarkastelemaan hieman kauempaa ja asioita täytyy perustella ja hahmottaa siten, että myös keskustelukumppanit ymmärtävät asian. Tämä selkeyttää omien ajatusten kokonaiskuvaa. Tärkeä vertaistuen etu on myös omien tuntemusten normalisoiminen eli kokemus siitä, ettei isä olekaan tunteineen ainoa vastaavassa tilanteessa oleva. (Kalliomaa 2010, 104.)

Aina samassa elämäntilanteessa olevia isiä ei ole lähipiirissä ja tällöin korostuu isäryhmien merkitys. Miesten erilaiset arjen verkostot, kuten työpaikat, kaveripiiri tai harrastusseurat eivät kulttuurisilla tavoillaan välttämättä tarjoa riittävästi mahdollisuuksia pohtia omaa isyyttään. Ulkopuolisuuden kokemuksista ja isien vähäisistä mahdollisuuksista jakaa ajatuksiaan ja tunteitaan perheen ulkopuolella saattaa seurata yksinäisyyden ja osattomuuden tuntemuksia. Pahimmillaan ne voivat näkyä toistuvina riitoina ja perheiden hajoamisina. Isäryhmät koetaan tärkeiksi paikoiksi keskustella syvemmin isyydestä, erilaisista isyyksistä, isyyden herättämistä tunteista ja yleensäkin vanhemman ja lapsen suhteesta. Samalla nyky-yhteiskunnassa miehen ja isän rooliin kohdistuvien

haasteiden ja paineiden kohtaaminen helpottuu, kun kokemuksia ja ajatuksia jaetaan yhteisesti. (Rytkönen ym. 2011, 28–29.)

Lisäksi erilaiset ryhmät tarjoavat isille mahdollisuuksia uusien ystävyys-suhteiden solmimiseen (Lähteenmäki & Neitola 2014, 70; Pietilä-Hella 2010, 120). Isäryhmien keskeisimpinä tavoitteina on ryhmätoiminnan avulla tukea isän osallisuutta lapsen hoitoon ja kasvatukseen heti lapsen syntymästä lähtien sekä antaa parempia valmiuksia vanhempien väliseen vuorovaikutukseen (Rytkönen ym. 2011, 29).

Parisuhteen merkitys isyydessä

Hyvän parisuhteen peruselementtejä ovat tunne suhteen oikeudenmukaisuudesta, hyvä kommunikaatio ja vuorovaikutus sekä tyydyttäväksi koettu seksielämä (Kontula 2009, 93, 97, 100). Valtaosa Lammi-Taskulan ja Salmen tutkimukseen vastanneista vanhemmista oli tyytyväisiä parisuhteeseensa. Tyytyväisyyttä ilmensi molemminpuoleinen kunnioitus ja yhteen kuuluvuuden tunne parisuhteessa. (Lammi-Taskula & Salmi 2014b, 79.) Vanhempien välinen kumppanuus ja puolison tuki ovat tärkeitä vaikuttimia isyydessä. Isät kokivat saaneensa riittävästi tukea ja ymmärrystä puolisoilta isyyteensä. (Kallioma 2010, 104; Paajanen 2006, 62.) Toimiva parisuhde teki arjen sujuvammaksi, esimerkiksi lapsen hoitaminen sujui helpommin (Mesiäislehto-Soukka 2005, 122). Toimivalla parisuhteella on todettu olevan myös yhteys vanhemmuuteen ja lapsen liittyvien huolten esiintymiseen. Parisuhteeseensa tyytyväisillä vanhemmilla oli huolia selkeästi vähemmän kuin parisuhteeseensa tyytymättömillä. (Halme & Perälä 2014, 223.)

Pienten lasten perheissä parisuhde joutuu usein koetukselle. Aina ei ole paljonkaan aikaa parisuhteen hoitamiseen tai parisuhteeseen ei ole muistettu kiinnittää huomiota arjessa. Huomion- ja hellyydenosoitukset kohdistuvat helposti lapseen ja puoliso ja parisuhde jäi vähemmälle huomiolle. (Kekkonen 2010, 55–56; Paajanen 2006, 100.) Tyytymättömyyttä parisuhteessa aiheutti yhteisen ajan vähyys eikä yhteiselle tekemiselle löytynyt arjessa tilaa (Lammi-Taskula & Salmi 2014b, 79). Yhteistä aikaa pienten lasten perheissä vähensi

usein konkreettisesti kodin rakentaminen. Myös taloudelliset vaikeudet olivat uhka parisuhteelle. (Mesiäislehto-Soukka 2005, 122.)

Tasainen työnjako kotitöissä on yhteydessä tyytyväisyyteen parisuhteessa. Alle kouluikäisten lasten perheessä tyytyväisyys parisuhteeseen liittyy myös lastenhoidon jakamiseen ja isien perhevapaiden käyttöön. Koko perhe voi paremmin, kun vanhemmilla on aikaa ja voimia osallistua lasten ja kodin hoitamiseen. (Lammi-Taskula & Salmi 2014b, 79–80.)

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän tutkimuksen kohteena on isyys ja isyyden tukeminen. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää Ensi- ja turvakotien liiton asiakkaina olevien isien isyyskokemuksia, haasteita ja voimavaroja. Lisäksi tutkimuksessa selvitetään, millainen merkitys sosiaali- ja perhepalveluiden tuella on ollut isien ja perheiden vaikeissa elämäntilanteissa.

Tutkimuksen tavoitteena on lisätä tietoa ja ymmärrystä isyyden tukemisesta tilanteissa, joissa elämä ei menekään niin kuin perheessä on alun perin suunniteltu. On tärkeää selvittää isien kokemuksia, jotta isille ja perheille voitaisiin tulevaisuudessa tarjota entistä toimivampaa tukea. Aiempien tutkimusten mukaan isyyden tukeminen vahvistaa miehen tyytyväisyyttä elämäänsä ja edistää samalla koko perheen hyvinvointia (mm. Mykkänen 2014, 32; Eggebeen & Knoester 2001, 389).

Tutkimuskysymykset muotoutuivat seuraavanlaisiksi:

1. Miten Ensi- ja turvakotien liiton palveluiden asiakkaina olevat isät kokevat isyytensä?
 - 1.1 Millainen merkitys isyydellä on isien elämässä?
 - 1.2 Millaisia isyyden haasteita isät ovat kokeneet?
 - 1.3 Mitkä ovat isyyden voimavaroja?
2. Millainen merkitys sosiaali- ja perhepalveluilla on ollut isän ja isyyden tukijana?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Sosiokonstruktivistinen tutkimusote

Tämä tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa syvää ja yksityiskohtaista tietoa tutkittavasta ilmiöstä ja siitä, miten ihmiset ymmärtävät ja kokevat tutkittavan asian (Patton 2015, 14; Denzin & Lincoln 2011, 3; Bogdan & Knopp Biklen 2007, 7-8; Eskola & Suoranta 1998, 16). Tässä tutkimuksessa keskiössä oli isän näkökulma sekä isien kokemukset isänä olemisessa ja sosiaali- ja perhepalvelujen asiakkaina.

Tutkimuksen tieteellisenä lähestymistapana toimii sosiaalinen konstruktionismi, jota voidaan pitää sosiaalista todellisuutta ja merkitysten rakentumista tarkastelevien tutkimussuuntien yleiskäsitteenä. Sosiaalisen konstruktionismin mukaan ihminen rakentaa tietonsa aikaisemman kokemuksensa ja tietonsa pohjalta. Ihmisten tieto ja näkemys omasta itsestään rakentuvat kertomuksien välityksellä ja ne muokkaantuvat koko ajan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. (Patton 2015, 121; Heikkinen 2010, 146; Jokinen, Juhlia & Suoninen 2004, 18.) Näkemysten mukaan todellisuutemme rakentuu keskinäisessä vuorovaikutuksessa kielenkäytön avulla ja näin ollen vuorovaikutuksemme vaikuttaa yhteisöllisiin identiteetteihin ja sosiaaliin suhteisiin. Sosiaalisen konstruktionismin mukaan asiat ja ilmiöt ovat aina jostakin näkökulmasta nimettyjä eli merkityksellistettyjä. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 13, 17; Gergen 2009, 2-3; Jokinen 2002, 39.)

Isyys kehittyy ja siitä neuvotellaan vuorovaikutuksessa ympärillä olevissa sosiaalisissa suhteissa, joten myös isyyden voidaan todeta olevan sosiaalinen konstruktio. Toisin sanoen isyys voidaan nähdä ilmiönä, joka muodostuu erilaisissa sosiaalisissa suhteissa. (Dorethy, Kouneski & Erickson 1998, 289.) Isyys sosiaalisena ilmiönä rakentuu vallitsevien sukupuolisten, taloudellisten ja kulttuuristen rakenteiden pohjalta (Lamb 2010, 2; Silverstein & Auerbach 1999, 404-405). Isyys määrittyy suhteessa aikaan ja paikkaan ja isyyttä määrittävät kulttuurilliset käsitykset sukupuolesta, vanhemmuudesta ja perheestä (Eerola & Mykkänen 2014, 9; Marsiglio & Roy 2012, 40; Mykkänen 2010, 65). Kulttuuriset

käsitykset ovat yhteydessä siihen, miten isyys koetaan ja miten siitä puhutaan (Eerola & Mykkänen 2014, 8).

Tässä tutkimuksessa miehet kertoivat elämäntilanteistaan, kokemuksistaan ja tunteistaan isäksi tultuaan. Miehet kuvailivat isänä olemisensa vahvuuksia ja heikkouksia sekä kertoivat lähipiirissä olevien ihmisten palautteesta ja sen merkityksestä omalle isyydelle. Tutkimuksessa kartoitettiin lisäksi isien kokemuksia sosiaali- ja perhepalveluiden tuesta.

5.2 Tutkittavat ja tutkimusaineisto

Tutkimus toteutettiin Kriisit isän elämänkulussa -hankkeen yhteydessä Jyväskylän ja Tampereen yliopiston sekä Ensi- ja turvakotien liiton kanssa. Tämän tutkimuksen aineisto koostuu kymmenestä Ensi- ja turvakotien liiton perheyöntekijän tekemästä isän haastattelusta ympäri Suomea. Haastattelut on tehty 24.6.2015 – 21.3.2016 välisenä aikana.

Haastatteluhetkellä miehet olivat iältään 24–47-vuotiaita. Lasten lukumäärä vaihteli yhdestä neljään per isä ja lapset olivat 7 kuukauden – 14 vuoden ikäisiä. Isät elivät puolisonsa kanssa avo- tai avioliitossa ja enemmistö puolisoista oli lapsen/lasten äitejä. Perhemuotona oli muutamia uusperheitä, joissa jomman kumman vanhemman lapsi aikaisemmasta suhteesta asui samassa taloudessa. Joukossa oli myös yhteis- ja yksinhuoltajaisia sekä tilanteita, joissa yksinhuoltajuus oli äidillä. Isien koulutustaustana oli suurimmaksi osaksi ammattitutkinto, mukana oli myös yksi alemman korkeakoulututkinnon suorittanut isä. Kuusi isää oli työelämässä. Kaksi isää oli koti-isänä, joista toinen oli työttömänä ja toisella oli suunnitelmassa aloittaa opinnot. Yhdellä isällä oli opinnot kesken ja yksi isä suoritti ammatillisen kuntoutuksen kurssia. (ks. taulukko 1.)

TAULUKKO 1. Haastateltavien taustatiedot

Haastateltavat	Lapset	Asumismuoto ja lasten huoltomuoto	Koulutustausta ja työtilanne
H1	14 v, 10 v, 2 v ja 7 kk	Avoliitto Kahden lapsen yhteishuoltajuus, yhden lapsen yksinhuoltajuus, yhden lapsen yksinhuoltajuus äidillä	Ammattitutkinto Työelämässä
H2	7 kk	Avoliitto (*)	Alempi korkeakoulututkinto Työelämässä
H3	8 v ja 3 v	Avoliitto (*)	Ammattitutkinto Työelämässä
H4	11 v, 9 v, 5 v ja 3 v	Avoliitto (*)	Ammattitutkinto Työtön Koti-isä
H5	6 v ja 2 v	Avoliitto (*)	Ammattitutkinto Työelämässä
H6	5 v ja 1 v	Avoliitto (*)	Ammattitutkinto Työelämässä
H7	9 v	Avoliitto. Lapsen yksinhuoltajuus äidillä	Ammattitutkinto AMK:n opinnot kesken
H8	1 v	Avoliitto (*)	Peruskoulu Koti-isä Aloittaa opinnot
H9	2 v	Avoliitto (*)	Suorittaa ammatillisen kuntoutuksen kurssia
H10	2 v	Avoliitto (*)	Työelämässä

(* avo/avioliitto lapsen äidin kanssa)

Isät olivat käyneet läpi elämässään monenlaisia kriisejä ja joillakin isillä oli ollut monta samanaikaista haastetta elämässään (taulukko 2). Monet isät ja perheet olivat olleet useiden eri perhepalveluiden asiakkaina (liite 1).

TAULUKKO 2. Haastateltavien elämää koskettaneet haasteet

Haaste	Isät
Päihteiden käyttö (alkoholi ja/tai huumeet)	6 isää
Lapsen haastava käytös tai ongelma	4 isää
Parisuhteeseen liittyvät haasteet (esim. puolison sairaus tai vuorovaikutukseen liittyvät vaikeudet, puolison hyvinvointi) tai vaikeudet lapsen äidin kanssa	6 isää

Kuudella isällä oli ollut ongelmia päihteiden käytön suhteen. Neljän isän kohdalla perheen lapsella oli psyykkisiä tai fyysisiä ongelmia ja haasteita käyttäytymisessä. Tällöin vaikeudet liittyivät myös isänä olemiseen ja rajojen asettamiseen lapselle. Kuudella isällä haasteet olivat puolestaan liittyneet eri muodoin

parisuhteeseen. Ongelmia saattoi olla parisuhteen vuorovaikutuksessa tai suhteessa ilmeni parisuhdeväkivaltaa tai huoltoriitoja. Kahden isän kohdalla puolison psyykkinen tai fyysinen sairaus oli tuonut haasteita perhe-elämään.

5.3 Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Ensi- ja turvakotien liiton perhetyöntekijät haastattelivat isiä ja ne tehtiin yksilöhaastatteluina. Haastattelut kestivät 42 min – 2 h 9 min. Haastattelut tallennettiin muistitikuille ja tikut lähetettiin Jyväskylän yliopistolle. Haastatteluiden tallentaminen antaa mahdollisuuden muillekin kuin haastattelijalle tarkastella haastattelutilanteita ja haastatteluja on mahdollista analysoida ja raportoida tarkasti (Ruusuvuori & Tiittula 2005a, 14–15).

Tutkimusaineisto kerättiin puolistrukturoidun haastattelun eli teemahaastattelun avulla (liite 2). Teemahaastattelussa keskitytään ennalta merkityksellistettyihin teemoihin ja aihepiireihin, joista keskustellaan haastateltavan kanssa. Teemahaastattelussa kysymysten muotoilu ja järjestys voi vaihdella. Haastattelurunko on tärkeä apuväline haastattelijalle, jotta kaikkien haastateltavien kanssa keskustellaan samoista aiheista. (Patton 2015, 439; Warren & Karner 2010, 136; Eskola & Vastamäki 2010, 29; Hirsjärvi & Hurme, 2009, 47; Ruusuvuori & Tiittula 2005a, 11.)

Tutkimuskysymyksien käsitteet määriteltiin haastattelukysymyksissä mahdollisimman konkreettisiksi, arkikielisiksi ja selkeiksi. Aineistoa hankkiessa tutkija joutuu kääntämään teoreettiset käsitteet arkikielelle ja miettimään sanavalintoja haastateltavan kannalta helposti ymmärrettäviksi (Valli 2015, 85; Eskola & Suoranta 1998, 78). Lisäksi vastaajat täyttivät itsenäisesti haastattelun alussa taustatietolomakkeen (liite 3), joka toimi lyhyenä johdantona tulevaan haastatteluun. Usein kyselyiden alussa on tällaisia taustakysymyksiä, joissa kysytään muun muassa vastaajan ikää ja koulutusta. Ne toimivat samalla niin sanottuina lämmittelykysymyksinä, joiden avulla orientoidutaan tutkimuksen aiheeseen. (Valli 2015, 86; Warren & Karner 2010, 133.)

Esihaastattelujen tekeminen on suositeltavaa, sillä koehaastattelun avulla pystytään testaamaan suunnitellun haastattelurungon toimivuutta (Mäkinen

2006, 93; Eskola & Suoranta 1998, 89). Testasin tämän tutkimuksen taustatietolomakkeen ja haastattelurungon kertaalleen erään tuttavapiiriini kuuluvan isän kanssa. Lomaketta ja haastattelurunkoa muokattiin testaamisen jälkeen.

Haastattelu on aina vuorovaikutustilanne, jossa haastattelija ja haastateltava toimivat suhteessa toisiinsa. Saatu aineisto on vuorovaikutustilanteessa tuotettua verbaalista materiaalia. Haastateltavat kertovat omia mielipiteitään, näkemyksiään ja tuottavat tietoa omista kokemuksistaan. (Eskola & Vastamäki 2015, 27–28, 32; Holstein & Gubrium 2011, 151, 155; Mason 2006, 65; Ruusuvuori & Tiittula 2005b, 29.) Tässä tutkimuksessa Ensi- ja turvakotien liiton työntekijä toimi haastattelijana ja etuna oli se, että haastattelija ja haastateltava tunsivat toisensa ennestään. Heidän välilleen oli jo syntynyt luottamussuhde ja näin olen vastaajan ei tarvinnut käsitellä tutkimusaihetta vieraan ihmisen kanssa. Jari Eskola ja Jaana Vastamäki (2010, 32) toteavat tämän olevan haastattelun turvallista ilmapiiriä tukeva asia, kuten Pekka seuraavasti toteaa:

Pekka: Mekin ollaan sit, tunnettu niin, sulle on helppo puhua sit taas että, sä tiät mun kuvioita tai näit juttuja niin

H: mm

Pekka: Ei oo semmosta kynnystä, että tota joutuu, aika helppo puhua

Haastattelun tavoitteena oli mahdollisimman avoin keskustelu haastateltavan ja vastaajan välillä. Hyvänä puolena haastattelijan ja haastateltavan tuttuudessa oli myös se, että haastattelija osasi tehdä hyviä täsmentäviä lisäkysymyksiä, koska tunsii haastateltavan elämäntilanteen ja taustaa entuudestaan. Haastattelijat puhuivat arkikielisesti ja he kävivät haastattelurungon läpi omin sanoin ja vapaassa järjestyksessä. Haastattelijat ja haastateltavat puhuivat selvästi samaa murretta ja saattoi myös arkipäiväistä ja helpottaa haastattelua (Eskola & Vastamäki 2010, 34).

5.4 Aineiston analyysi

Tutkimusaineisto sisältää kymmenen haastattelua, joista litteroin kuusi tallennetta. Neljä haastattelua sain valmiiksi litteroituina. Yhteensä kaikista haastatte-

luista litteroituja sivuja kertyi 385 sivua (rv 1, Book Antiqua –fontti, 12 fonttikoko). Kirjoitin miesten puheen sana tarkasti tekstiksi ja merkitsin tekstiin tauot sekunteina. Käytin litteroinnissa Ruusuvuoren ja Tiittulan (2005, 303) litterointimerkkejä. Hakasulkeet ([]) aineistolainauksissa tarkoittavat kohtia, joissa haastattelija ja haastateltava puhuivat päällekkäin. Luettavuuden helpottamiseksi siistin tulosluvun aineistolainaukset jättämällä niistä pois taukomerkinnot, köhäisyvät, huokaukset, änkytykset ja naurahdukset sekä pilkutin aineistolainaukset. (--) –merkintä tarkoittaa kohtia, joissa olen karsinut aineistolainauksista pois epäolennaisia täytesanoja, kuten ”niin kun, että, tota, just, sillei”.

Litteroinnin jälkeen kuuntelin sekä itse litteroimani että saadut litteroidut haastattelut tekstin kanssa lävitse ja tarkistin ja korjasin litterointitekstejä. Kuunteleminen ja lukeminen auttoi hahmottamaan aineistoa kokonaisuudessaan ja sen läpikäyminen useampaan kertaan onkin tärkeää, jotta aineisto tulee tutuksi (Eskola 2015, 194; Eskola & Suoranta 1998, 152).

Käytin tässä tutkimuksessa analyysimenetelmänä teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Analyysin tavoitteena on järjestää tutkittavan ilmiön suhteen aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon. Teoriaohjaavassa analyysissä analyysi etenee aineiston ehdoilla, mutta aineiston yhdistävät luokat ja pääluokat liitetään teoriaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108, 117.) Analyysini yhdistävät luokat ja pääluokat muodostuivat tutkimuskysymyksiä pohjalta.

Ryhdyin järjestelemään aineistoa tutkimuskysymysten mukaisesti. Loin molemmille päätutkimuskysymyksille omat tiedostonsa ja kopion sinne aineistosta aihealueisiin kuuluvia alkuperäisilmauksia. Ensimmäiseen tiedostoon erittelin alkuperäisilmauksia, jotka vastasivat alakysymykseen 1) *Millainen merkitys isyydellä on isien elämässä?* 2) *Millaisia isyyden haasteita isät ovat kokeneet?* ja 3) *Mitkä ovat isyyden voimavarot?* Toiseen tiedostoon erittelin alkuperäisilmauksia, jotka vastasivat kysymykseen *Millainen merkitys sosiaali- ja perhepalveluilla on ollut isyyden tukijana?* Analyysiyksikköinä käytin kokonaisia keskusteluotteita, jotta hahmottaisin asiakokonaisuudet. Luokittelun apuna maalasin alkuperäisilmaukset word-ohjelman väreillä, otsikoin keskusteluotteita alustavasti sekä merkitsin tarkasti keskusteluotteen perään mistä litteraatista ote oli kopioitu (esimerkiksi /H1.) Luin ja kuuntelin haastatteluja uudelleen läpi ja tarkistin

asiakokonaisuuksia. Eri teemoihin kuuluvia osioita löytyi haastatteluista pitkin aineistoa, ei ainoastaan kysytyn asian kohdalta, joten isän ja perheen elämäntilanteen kokonaisuuden ymmärtäminen oli tärkeää.

Tämän jälkeen analyysissä oli vuorossa aineistosta poimittujen keskustelukokonaisuuksien pelkistäminen. Pelkistämisessä aineistosta tiivistetään ja siitä karsitaan tutkimukselle epäoleellinen tieto pois (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109). Loin jälleen uuden tekstitiedoston edellä mainittujen kysymysten mukaisesti. Yhdistin samoista asioista mainitut ilmaisut, mutta merkitsin edelleen tarkasti ketkä haastateltavat asiasta olivat maininneet (esimerkiksi /H3, H4). Pelkistäessä tiivistin alkuperäisilmaisuja ja jätin ylimääräisiä lauseita pois. Pyrin kuitenkin säilyttämään pelkistetyissä ilmaisuissa vastaajan alkuperäiset sanavalinnat. Pelkistetyt ilmaisut muodostivat alaluokkien alaluokat.

Luokittelin pelkistettyjä ilmaisuja niitä yhdistävien aihepiirien alle eli muodostin niistä alaluokkia. Koska aineisto oli laaja, niin tässä vaiheessa kokonaisuuden hahmottamisen avuksi tein analyysistä analyysirunkotaulukon (liite 4). Taulukosta pystyi selkeästi havaitsemaan *Yhdistävät luokat, Pääluokat, Yläluokat, Alaluokat* sekä *Alaluokkien alaluokat*.

Esimerkiksi tutkimuskysymyksen 1.1 pääluokaksi otsikoin *Isyyden merkitys*, yläluokiksi *Isäksi tuleminen* ja *Isänä oleminen*. Isäksi tulemisen alaluokiksi nimesin *Isäksi tulemiseen liittyneet tunteet ja ajatukset*, *Muutoksen aikaa* ja *Vastuu ja sitoutuminen*. Isänä olemisen alaluokiksi otsikoin *Isyydessä tärkeää*, *Kypsyminen isyyteen* ja *Isyys suhteessa äitiyteen*. (ks. kuvio 2.)

Ensimmäistä tutkimuskysymystä mukailen otsikoin kaiken kattavaksi yhdistäväksi luokaksi *Isyyden merkitys elämän kriiseissä*. Samaan tapaan kokosin toisesta tutkimuskysymyksestä toisen analyysirunkotaulukon. Analyysirunkotaulukkojen kokoamisen jälkeen kuuntelin vielä kertaalleen haastattelut läpi ja tarkistin, että analyysissä on mukana kaikki tutkimuskysymysten kannalta oleellinen tieto.

5.5 Luottamuksellisuus ja eettiset ratkaisut

Tutkimuksen uskottavuus ja eettiset ratkaisut liittyvät kiinteästi yhteen. Uskotavuus pohjautuu siihen, että tutkimuksessa noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 132.) Tässä tutkimuksessa pyrin toteuttamaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan määrittelemää (2012, 6–7) hyvää tieteellistä käytäntöä. Toimin tutkijana rehellisesti, huolellisesti ja tarkasti analyysia ja tutkimusraporttia tehdessäni.

Tutkimuksen luottamuksellisuuteen sisältyy ajatus siitä, että haastateltavalta tulee saada suostumus haastattelun tallentamisesta ja hänelle on kerrottava tutkimusaineiston arkistoinnista, anonymiteetin takaamisesta ja aineiston tuhoamisesta tutkimuksen jälkeen (Mäkinen 2006, 94; Ruusuvuori & Tiittula 2005a, 17). Luottamuksellisuus tarkoittaa myös tutkijan antamaa lupaus haastateltavalle siitä, ettei haastateltavan henkilökohtaisia asioita ja tietoja levitellä tutkimuksen ulkopuolisille tahoille (Mäkinen 2006, 115).

Tässä tutkimuksessa haastattelijoille annettiin saatekirje ja ohjeistus (liite 5), jossa haastattelijaa pyydettiin kertomaan haastattelun alussa haastateltavalle tutkijoiden ja tutkimuksen tekemiseen liittyvästä vaitiolovelvollisuudesta. Haastateltavilta kysyttiin kirjallinen haastattelulupa ja heille kerrottiin totuudenmukaisesti haastattelun tarkoituksesta, saatujen tietojen käsittelemisestä, säilytyksestä ja luottamuksellisuudesta sekä vastaajien anonymiteetin turvaamisesta tutkimusraportteja kirjoitettaessa. Lisäksi haastateltaville jaettiin info-kirje (liite 6), jossa kerrottiin tutkimuksen tarkoituksesta ja vastaajien anonymiteetin säilyttämisestä. Jokaista haastateltavaa informoitiin mahdollisuudesta keskeyttää haastattelu milloin tahansa. Haastateltavilla oli myös mahdollisuus rajata asioita, joita hän haluaa tutkimukseen liittyen kertoa. Taustatietolomakkeen (liite 3) lopussa pyydettiin vastaajaa kirjallisesti varmistamaan, että haastattelua saa käyttää opetus- ja tutkimuskäyttöön.

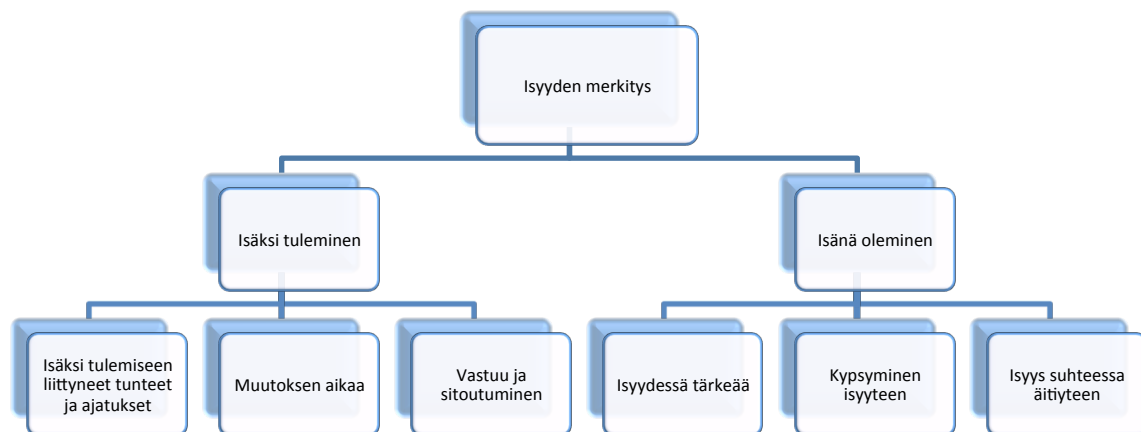
Litteroituja haastatteluja ei välitetty tutkijoiden kesken sähköpostitse ja tutkimusaineisto säilytetään yliopiston tietokannassa. Anonyymisyyden turvaamiseksi litteroinnin yhteydessä haastateltavien nimet ja muut haastattelussa esille tulleet erisnimet muutettiin. Haastateltavia ei voi tunnistaa myöskään

muiden taustatietojen, kuten työpaikan tai harrastusten perusteella. Anonyymisyyden varmistamiseksi muutin myös jonkin verran aineistolainauksien murre sanoja yleiskielelle.

6 ISYYDEN MERKITYS ELÄMÄN KRIISEISSÄ

6.1 Isyyden merkitys

Tässä luvussa tuon esille tutkimuksen tuloksia, jotka kertovat isyyden merkityksestä isien elämässä. Isät kuvailevat isäksi tulemiseen liittyviä tunteitaan ja kokemuksiaan sekä pohtivat omana isänä olemistaan. (kuvio 2.)

KUVIO 2. Isyyden merkitys

Isäksi tuleminen

Isät elivät erilaisissa elämäntilanteissa ja mukana oli sekä parisuhteessa että yksinhuoltajina olevia isiä. Lähes kaikki miehet kertoivat isäksi tulemiseen herättäneen positiivisia tunteita ja ajatuksia. He olivat iloisia tulevasta vauvasta ja isäksi tuleminen tuntui jännittävältä. Esimerkiksi Peter kuvaili odotusaikaa tunnemyrskyn ajaksi, koska ei tiennyt, mitä isyys tuo tullessaan. Matti kertoi tuntemuksistaan puolestaan seuraavasti:

Matti: No kyllähän siis iloja tietenkin silleen ja samaan aikaan huolestunu, koska eihän niin kun ensimmäinen lapsi, niin tota sehän nyt tietenkin aina

on vähän jännä paikka. (--)) Päällimmäisenä kyllä ihan iloinen ajatus se olu.

Ensimmäinen lapsi merkitsi omaa perhettä, uutta suuntaa elämässä ja tulevaisuutta. Mikko kuvasi isäksi tuloaan näin: *Se isäks tuleminen oli tavallaan sellanen yllätys ja niin kun pelastus*. Mikolla oli päihdeongelma ja isäksi tuleminen antoi hänelle motivaation raitistumiseen.

Pekka oli tullut isäksi neljä kertaa ja se oli herättänyt eri elämänvaiheissa sekä myönteisiä että kielteisiä tunteita. Hän totesi, että hyvässä ja lämpöisessä suhteessa ja yhdessä puolison kanssa toivottu raskaus oli hyvä, kasvattava kokemus ja sillä oli rakentava vaikutus elämässä. Sitä vastoin tilanteessa, jossa parisuhde oli huonolla mallilla ja tieto raskaudesta tuli isälle yllätyksenä, oli raskaus hänelle järkytys:

Pekka: ...tää viimesin raskaus niin, sehän oli mulle täys shokki, että semmone niin kun jonkunlainen pohjakosketus sit, et piti mennä sitten tonne Viktoriaan vähäks aikaa huilaamaan.

Pekka kertoi isäksi tulemisen herättäneen pelkoja. Huolena oli, kuinka hän tulisi selviämään vastasyntyneen lapsen yksinhuoltajana ja lisäksi siitä kasvatusvastuusta, minkä hän oli nähnyt äitien ottavan. Isä koki, että hänellä on yksinhuoltajana lopullinen vastuu lapsesta, eikä päätöksen tekeminen ja käytännön asioiden hoitaminen ollut mielekästä. Pekka päätti kuitenkin yrittää:

Pekka: ...nyt mä lähin niin kun sitä kautta sit niin kun yrittää sitä isyyttä, ja se on ollu päätös, mut en mä niin kun tavallaan kadu patkääkään.

Isät puhuivat vastuusta ja siitä kuinka isäksi tuleminen herätti vastuun tunteita vanhempana. Pekka pohti, oliko yksinhuoltajuus hänelle elämän kosto, koska hän ei ollut aikaisemmin ottanut vastuuta lastensa kasvatuksesta. Lapsen yksinhuoltajuus merkitsi isälle kuitenkin päätöstä olla isä ja Pekka koki, että näin tehdessään hän teki elämässään oikean ratkaisun.

Pekka kuvaili, että nykyisin hän jo uskaltaa ottaa lapsen hoitamisesta vastuuta: *Jollaki osa-alueella, et mä uskallan ottaa sitä vastuuta ja, myöntää sen et en oo*

aina niin kun niin vahva. Pekka myös kertoi, että hänelle oli merkityksellistä oivaltaa armollisuus isyydessään ja näin sallia itselleen myös heikkouksia. Miehet myös pohtivat, että isän tehtävänä oli kantaa vastuu perheestä. Peter esimerkiksi totesi, että perheellisenä joutuu ajattelemaan muitakin kuin itseänsä. Hän jatkoi, että isäksi tuleminen oli myös eräänlaista valmistautumista taloudelliselta kannalta eli vastuuta perheen toimeentulosta.

Kalle puolestaan kuvaili, että isäksi tuleminen oli muutoksen aikaa, jolloin hän mietti asioiden tärkeysjärjestystä, omaa rooliaan, elämäntapojaan ja jaksamistaan. Isä kertoi myös, että raskausaika oli rankkaa, sillä puolisoilla oli terveydellisiä ongelmia ja useita sairaalajaksoja raskauden yhteydessä.

Kalle: ...olihan se raskausaika sitten,

H: mm

Kalle: niin kun jo sellast ihan omaa muutoksen aikaa että kävi, niin kun ihan tosissaan miettimään eri tavalla sitten,

H: mm

Kalle: kaikkii niin kun asioitten tärkeysjärjestystä ja sit niin kun sitä omaa roolii siinä, just et, niin kun näit elin-, elämäntapoja, sitä niin kun jaksamista, koska sehän raskausaika oli jo sinällään sellasta aika rankkaa, että kun Milja ei pystyny monestakaan syystä ni toimii niin kun ihan normaalisti

H: mm

Kalle: arjessa

Isät, joiden puolisoilla oli aiemmasta suhteesta lapsi, eivät kokeneet isäksi tullessaan perheen arjessa suurempaa elämänmuutosta. Toki omaa biologista lasta oli yhdessä suunniteltu ja isät olivat raskaudesta onnellisia. Eräs isä kuvaili, että perhe-elämää oli jo harjoiteltu eikä lapsen syntymän jälkeen tarvinnut tehdä isoja elämänmuutoksia.

Isänä oleminen

Isyydessä pidettiin tärkeänä läsnäoloa, lapsen turvallisuudentunnetta, erilaisten tunteiden näyttämistä lapselle, lämmintä vuorovaikutusta sekä lapsen kuuntelemista. Haluttiin olla isä, joka on rakastettava ja jolle lapsi voi kertoa kaiken, niitä "huonojakin juttuja". Ylipäätään isät halusivat olla tukena lapsen elämässä silloin kun lapsi tarvitsee, niin hyvässä kuin pahassa. Matti kertoi asiasta näin:

Matti: Kyllähän niin kun haluan olla lapsen kanssa elikkä niin kun, ottaa osaa sen elämään enemmän. (--) Millainen haluaa olla? Paikalla silloin kun tarvii tarviipi ja sitten niin kun tukena niin hyvässä kun ikävässäkin asiasa, (--), näen sen, että se nyt on vanhemman tehtävä juurikin olla siellä lasta varten eikä lapsi ole vanhempia varten.

Isät kuvailivat itseään pitkäjänteisiksi, lempeiksi, empatiakykyisiksi, välittäviksi, ylisuojeleviksi, viimeiseen asti lapsensa edestä taisteleviksi ja järjestelmällisiksi. Janne kertoi olevansa joissakin asioissa vaativa, mutta ei kuitenkaan rannaise tai tuomitse lasta. Muutamat isät kertoivat, että joskus väsyneenä he saattoivat olla lyhytjänteisiä, sillä pienet lapset vaativat läsnäoloa, energiaa, tekemistä ja syliä. Peter kuvaili tilannetta seuraavasti:

Peter: joskus ne vaatii, joinain päivinä ihan hurjast sitä, energiaa ja ja [tekemistä

H: mm]

Peter: tai niin ku läsnäoloo

H: mm

Peter: paljon ja tai sylii

Kolme isää kertoi haluavansa olla juuri sellaisia isiä kuin he nyt ovat. Muun muassa Villedelle oli tärkeintä, että omat henkilökohtaiset ajatukset olivat itselle selvitettyjä ja asiat olivat siltä osin kunnossa. Janne kuvaili omaa isänä olemistaan seuraavasti:

Janne: Mä en, en aattele, että miten, mitä mä haluan, mä olen sitä mitä mä olen. Mä [pyrin

H: mm]

Janne: siihen, et jos mä Niilolle lupaan jotain

H: mm

Janne: niin ne asiat pitää tai [sitten mä

H: mm]

Janne: en lupaa [eli

H: just]

Janne: eli semmonen niin kun jämpti (--) ja suora ja kieroilematon ja rehellinen ja, sen vois kai ajatella silleen, että vähän niin kun jollainlailla miehen mallina

Jannelle isänä olemisessa oli tärkeää olla lapselle rehellinen ja johdonmukainen aikuinen. Miehet myös pohtivat, että ovatko he riittävän hyviä isiä. Pekka totesi, että vaikean elämäntilanteen aikana itsestä oli ollut vaikea löytää isänä mitään hyvää ja huonot asiat tulivat mieleen helpommin kuin myönteiset asiat. Isä kertoi vertailleensa omaa toimintaansa isänä muihin isiin, jonka vuoksi hän oli kokenut huonommuuden tunteita. Janne oli puolestaan huoltoriidan aikana kokenut epäonnistuneensa isyydessään. Hän ei ollut pystynyt vaikuttamaan lapsensa asioihin, vaikka näki, että lapsi olisi tarvinnut vaikeassa elämäntilanteessa henkistä apua. Sekä Pekka että Janne kertoivat kuitenkin saaneensa lähipiiriltä hyvää palautetta isyydestään ja palautteen ansiosta heille oli lopulta jäsentynyt ajatus, että he olivat tarpeeksi hyviä isiä. Heikki kuvaili asiaa näin:

Heikki: Onko mä riittävän tai oonko mä hyvä isä vai en että, että et yks näkökulma on se, että onko pojalla asiat hyvin

H: mm

Heikki: (--) ehkä se on kuitenkin se, (--), mikä on merkittävää

H: mm

Heikki: eikä sitten se, niin kun, montako pistettä

H: mm

Heikki: minä saan

Heikki pohti isyyttään siitä näkökulmasta, että tärkeintä oli, että lapsella oli asiat hyvin. Isät yrittivät parhaansa ja tämä tarkoitti muun muassa ajan viettämistä lapsen kanssa mahdollisimman paljon. Timo myös totesi, että hän pystyi antamaan lapselleen neuvoja hyvään elämään kertomalla kuinka hän itse oli elämässään aikoinaan epäonnistunut:

Timo: ...mun mielestä se on, että lapsi kasvaa sillei niin kun, et mä pystyn ehkä antaa semmottia neuvoja, mitä mää oon menny munaamaan koko elämässäni.

Mikko kertoi käyttävänsä kaiken saatavilla olevan tiedon hyväkseen ollakseen hyvä isä lapselle ja tarjotakseen lapselleen hyvän lapsuuden. Mikko koki isäksi tullessaan saavansa tilaisuuden tarjota lapselleen jotain, mitä hänellä itsellään ei ollut koskaan ollut.

Mikko: ...mitä mä haluisin Riikalle, tai mitä mä en oo saannu, niin sen mä oon antanu niin kun, pyrkiny antaa isänä kaiken sellasen, niin sitten nää muut mistä mä niin ku saan sitä tietoo itelleni, et mä pystyn käyttään sitä hyväksi (--) Yritetään niin kun rakentaa Riikalle mahdollisimman hyvä lapsuus.

Isät puhuivat kypsymisestä isyyteen ja siitä, että kärsivällisyys lasten suhteen oli kasvanut vuosien varrella. Ville totesi heikkoudekseen sen, ettei jaksanut kuunnella pitkään lasten kiukuttelua, vaikka nykyisin hän on oppinut hallitsemaan tätä tunnetta. Peter mainitsi hetken pohdittuaan, että kärsivällisyys olisi sellainen asia, jota voisi kehittää omassa isänä olemisessaan. Pekka kertoi, että hän antoi nykyisin lapsillensa aikaa enemmän keskenään selvittää asioitaan ennen kuin hän puuttui tilanteisiin.

Pekka: Ehkä se, et, mä saannu olla isä 14 vuotta ni, se ehkä jollaki tavalla tasottuu, tasottunu se isänä oleminen

H: mm

Pekka: Sitä ei kontrolloi niin paljoo

H: mm

Pekka: Se vaan niin ku, se tavallaan tulee [niin kun

H: mm]

Pekka: vähän niin kun itestään jostain selkärangasta

H: mm

Pekka: sen enempää niin kun miettimättä

H: mm

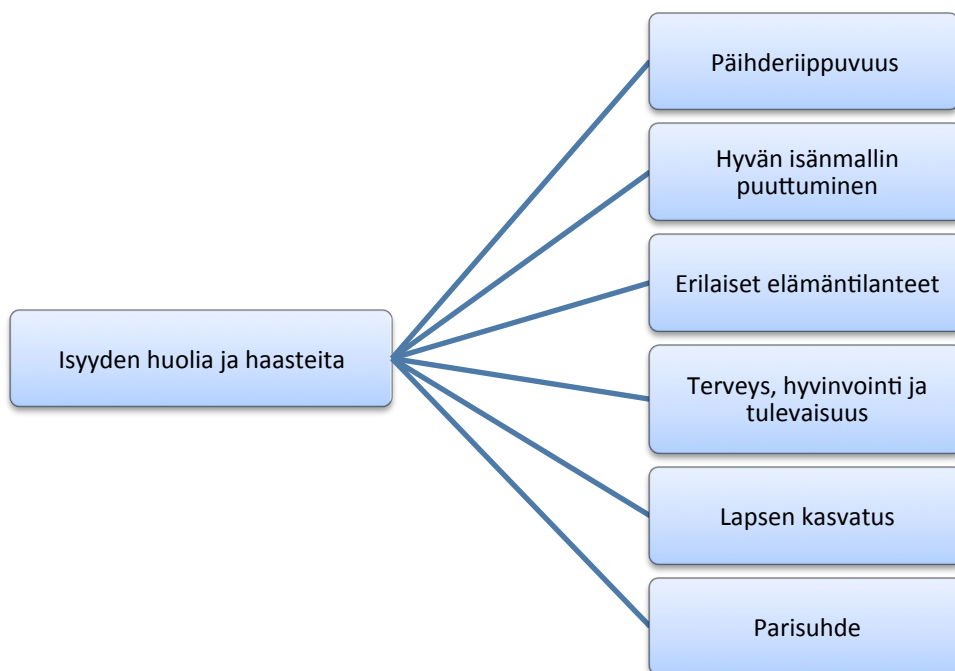
Pekka: Sytytyslanka ei oo nii lyhyt kuin aikasemmin

Kehittämisen paikaksi omassa isyydessään Pekka totesi, että pienen lapsen hoitamisen suhteen omaa aktiivisuutta ja valppautta olisi hyvä kehittää. Esimerkkinä hän mainitsi, että pieni lapsi ehti kahdessa minuutissa pitkälle isän hetken huilatessa sohvalla.

Muutammat isät vertasivat isyyttä suhteessa äitiyteen. Esimerkiksi Ville koki, että hänellä oli parempi auktoriteetti lapsiin kuin äidillä. Hänestä myös tuntui, että hän tulkitsee paremmin kuin lasten äiti, että oliko lapsilla kaikki hyvin. Pekan mukaan lasten ollessa isänsä luona lapsilla oli väljemmät rajat pelaamisen, karkin syömisen ja nukkumaanmenoaikojen suhteen kuin lasten ollessa äidin luona.

6.2 Isyyden huolia ja haasteita

Tässä luvussa käsitellään päihteiden käyttöön, isän omaan jaksamiseen, työtilanteeseen, taloudellisiin asioihin, elämänmuutoksiin sekä lapsen tai puolison terveyteen liittyviä haasteita. Huolet ja haasteet linkittyivät isän henkilökohtaiseen elämään, läsnäolon määrään lapsen elämässä tai kasvatukseen liittyviin asioihin. Lisäksi hyvän isänmallin puuttuminen toi haasteita isänä olemiseen. (kuvio 3.) Parisuhde näyttäytyi merkittävänä tekijänä isyydessä ja se toimi joko haasteena tai voimavarana isän elämässä.

KUVIO 3. Isyyden huolia ja haasteita

Isyys ja päihderiippuvuus

Isät, joilla oli taustalla päihteiden käyttöä, lopettivat kokonaan tai vähensivät merkittävästi alkoholin ja huumeiden käyttöä isäksi tullessaan. Osalle miehistä päihteiden käytön lopettaminen oli ollut helppoa ja itsestänselvyys. Muutamat isät kertoivat puolestaan päihdeettömän elämänmuutoksen tekemisen olleen vaikeaa, vaikka motivaatio siihen oli lapsen vuoksi suuri. He saivat tukea päihdeongelmiinsa vieroitusklinikoilta.

Päihteiden käytön lopettamisen taustalla oli joissakin perheissä taloudellisia syitä eli perheessä laskettiin, ettei heillä olisi varaa viettää ravintolailtoja.

Myös neuvolan ja lastensuojelun seuranta perheen tilanteesta oli yksi osatekijä raitistumiseen. Isät kertoivat lisäksi, että elämään oli tullut lapsen myötä paljon muuta merkityksellistä sisältöä, eikä näin ollen päihteiden käyttöön ollut tarvetta eikä aikaa. Isät kertoivat, ettei heillä ollut halua palata entiseen päihteiden käyttäjien maailmaan.

Seurusteleminen ja tieto raskaudesta antoivat Mikolle merkittävän alkusykäyksen raitistumiseen ja suunnan kohti päihteetöntä elämää, vaikka elämänmuutos ei ollut helppo.

Mikko: ...rupes olemaan Jaanan kaa, mä niin kun tavallaan jätin, niin kun ne kaverit jotka piti mua pahoilla teillä ja, hengailin niitten kanssa paljon että se, entinen elämä oli sellaista, että käytä tai kuole, että ei sillä ollu sillei mitään väliä ja se, jotenkin kun Jaana kerto siitä raskaudesta, niin mulla oli aina aina ollu jotenkin haavana olla kuitenkin isä että. Käyttää se isyys sillei, että antaa mitä itellä ei oo ollu, että se oma isä ei ollu sillei läsnä.

Pohjimmiltaan Mikko totesi motivaation muutokseen lähteneen omasta itsestään ja isäksi tuleminen antoi hänelle motivaatiota olla hyvä isä ja puoliso:

Mikko: Mulla on asunto, mulla on erittäin hyvä emäntä, mulla on lapsi syntyny. Mä niin ku, itsekkäästi niin kun itse lähti lähdin hoitamaan, jotta mä pystyin olla, (-), lapselle isä ja Jaanalle hyvä mies.

Mikon kokemuksen taustalla vaikutti myös läheisen ystävän kuolema ja sen huomaaminen, että kaikki huumeita käyttäneet lapsuuden ystävät olivat kuolleet. Mikko totesi, ettei hänen menneellä elämäntavallaan ollut tulevaisuutta. Isän viesti muille onkin, että apua on mahdollista saada ja sitä kannattaa hakea ja ottaa vastaan. Samaan tapaan Timolle tieto isäksi tulemisesta antoi suunnan kohti päihteetöntä elämää:

Timo: ...mää vaan odotin, että lapsi tulee lapsi tulee lapsi tulee

H: mm

Timo: että tota

H: Ihana kuulla, jotenkin tuo

Timo: oli ja kyllähän se mun elämän muokkas ihan uuteen uskoon että

H: mm

Timo: Et jos mä olin silloin, niin kun, koditon nisti, niin nyt mä oon työssä-käyvä, työssäkäyvä perheenisä, että on se ihan kaks eri asiaa

Timolle perhe-elämä oli tärkeää ja hän totesi, ettei voisi aineiden käyttäjänä toimia lapsen isänä. Isä miettikin, missä hän mahtaisi olla, jos lasta ei olisi ollut. Timo kuvaili mennyttä elämäänsä seuraavasti:

Timo: ...mun mielestä mä mä olen niin kun päättäny, et en mä enää halua elää tuolla [tai siis

H: mm]

Timo: kun mää tiedän minkälaista, ei se mikään nautinto oo, jos ihmiset luulee, että siellä muka juhlietaan tuolla, niin ei se kodittomana ihan elämänä oo niin kun niin

H: mm

Timo: mitään juhlimista

Elämä kadulla oli Timolle päivästä toiseen selviytymistä ja hän koki ettei hänellä ollut siellä mitään menetettävää. Päihteetön elämä oli isälle tärkeää, jotta hän pystyi olemaan lapsensa kanssa ja oma lapsi oli hänen elämässään keskiössä. Käänteentekevää oli Timon oma ”pätös ja halu” olla isä. Isyydessä ja omassa perheessä Timo piti tärkeänä aitoa välittämistä ja perhesuhteiden pysyvyyttä. Vanhemmat olivat sitoutuneet parisuhteeseen tiukemmin, kun heillä oli yhteinen lapsi. Katuelämässä isä oli kokenut, että jos hänellä oli rahaa tai huumausaineita, niin silloin ympärillä oli kavereita. Muuten kadulla jäi yksin.

Isäksi tullessaan kaikki miehet olivat lopettaneet päihteiden käytön, mutta ajan kuluessa muutaman isän kohdalla päihteiden käyttö kuitenkin vähitellen uudelleen lisääntyi. Ensimmäisen avioliittonsa aikana ja lasten ollessa pieniä Pekasta tuntui, että hän ainoastaan suoritti asioita yhteiskunnassa. Hän koki huonoa omaatuntoa osallistumattomuudestaan lasten yövalvomisiin, ja hän kertoi pakenevansa hoitovastuuta juomalla itsensä humalaan.

Pekka: Mä en ollu oikein hyvä yövalvoja, mä en niin kun osallistunu siihen yölliseen kasvatukseen, ja sit kun siitä sai kuulla niin, mä jotenkin koin sen, et et vitsi mä oon niin ku epäonnistunut

H: mm

Pekka: tietyissä asioissa [että

H: mm]

Pekka: mulle, musta ei vaan niin kun irronu sitä. Kyl mä niin kun muistan jossain välissä, mä tavallaan join itteni humalaan, ettei mun tarvis hoitaa

H: [mm

Pekka: Mä] tavallaan pakenin silläkin [sitä

H: mm]

Pekka: vastuuta elikä se mun päihde, päihdepuoli löys tavallaan lääkkeen sille

Toisen lapsen syntyessä asiat Pekan elämässä näyttivät olevan päällisin puolin hyvin, mutta lapsiperheen arjessa unohtui isän omien ongelmien hoitaminen. Pekka kertoi näiden ongelmien vaikuttaneen huonosti silloiseen perhe-elämään. Lisäksi nuoremman lapsen allergiat tuntuivat isästä haastavilta silloisessa elämäntilanteessa. Vaikeutena isällä oli oma jaksaminen ja asioistaan huolehtiminen.

Myös Mikko kertoi päihteiden käytön hiipineen vähitellen takaisin perheen arkeen. Lopulta tilanne ajautui kriisiin, jossa isä koki päihteiden käyttönsä ja oman riittämättömyyden tunteensa vuoksi rajua pettymystä itseään ja puolisoaan kohtaan. Kriisin yhteydessä perhe pääsi avun ja tuen piiriin ja isä kuntoutusjaksolle.

Hyvän isänmallin puuttuminen

Isät toivat esiin oman isänmallin puuttumisen heidän lapsuudessaan ja he kokivat tämän puutteen epävarmuuteena omassa isyydessään. Janne viittasi lapsuuteensa kertomalla, ettei hänellä ollut tasapainoisen perheen mallia, missä asioita hoidetaan yhdessä. Pekka puolestaan kertoi isäksi tulemisen herättäneen pelkoja, sillä hänellä ei ollut hyvää kokemusta omasta isästään:

Pekka: ...sekin aiheuttaa mus ristiriitaa, koska mä en oo varmaan saannu semmosii niin ku, kehuja [lapsuudessa

H: mm]

Pekka: tai, koin et mä olin niin ku, ylimääräinen, ja vahinkolapsi ja elänny laitoksissa ni, se se kantaa sitä [hedelmää

H: mm]

Pekka: aina tänne päivään asti ja sit se ajatustavan muuttaminen [Hei

H: mm]

Pekka: sä pystytki johonki

Pekka totesi, että omat lapsuuden kokemukset vaikuttivat siihen, ettei hän ollut aina osannut arvostaa itseään isänä. Toisaalta Pekalla oli kuitenkin vahva luotto ja usko siihen, että perhe-elämä alkaa sujumaan hyvin. Miehet puhuivat isyyden opettelemisesta ja Mikko totesi, että isyys on kuin ”tutkimusmatka”:

Mikko: ...sit tuli sit sitä epävarmuutta, että epävarma ja sillei, kasvava että täs kun ei oo sellasta isämälli ollu koskaan ees, tää on niin kun sellanen tutkimusmatka, että tääl, täällä Ensikodissa on ollut hyvä, kun täällä on ollut muitakin isiä ja ne isäryhmä

Mikko myös kertoi, että julkisilla paikoilla oman lapsen lohduttaminen oli tuntunut ahdistavalta: *Tulee sellanen lämmin sellanen, että hiostuttaa korvat punottaa, että pakko päästä niin ku karkuun.* Mikolle oli näissä tilanteissa tullut tarve siirtyä lapsen kanssa yksityiseen paikkaan. Hän mietti, että tämä juontui mahdollisesti hänen omasta lapsuudestaan: *Jos itki jossain niin sit sai selkäsaunan sen jälkeen, kun oltiin päästy kotiin.* Mikko on käsitellyt asiaa Ensikodissa ja hän kertoi, että hän on oppinut julkisissa tilanteissa keskittymään lapsen lohduttamiseen ja sulkemaan ympärillä olevat ihmiset pois mielestään.

Janne ja Mikko kertoivat toteuttavansa isänä olemistaan tietoisesti eri tavoin kuin heidän omat isänsä aikoinaan. Mikko esimerkiksi totesi, ettei hänen lapsuutensa ollut hyvä, sillä hänen oma isänsä ei ollut läsnä arjessa, vaikka isä perheessä asuikin. Mikko halusi tarjota lapselleen paremman lapsuuden kuin mitä hänellä itsellään oli ollut. Hän piti myös tärkeänä sitä, ettei pieni lapsi joutuisi kantamaan liian suurta vastuuta kodinhoitamisesta. Tässäkin yhteydessä Mikko peilasi asiaa omaan lapsuuteensa. Isät korostivat omassa isyydessään tunteiden näyttämistä lapselle ja läsnäolon merkitystä.

Erilaisiin elämäntilanteisiin liittyviä haasteita

Muutamit isät olivat kokeneet huolen puheeksi ottamisen ja avun pyytämisen vaikeaksi hankalan elämäntilanteensa aikana. Kynnys avun pyytämiseen oli korkea, mutta isät tunsivat helpotusta päästessään tuen piiriin. Isät painottivat rehellisen keskustelun ja avoimuuden tärkeyttä.

Pekka kertoi, että omia asioita lähti helposti kaunistelemaan ja omasta tilanteestaan antoi paremman kuvan kuin se oikeasti olikaan. Puhumattomat asiat jäivät kuitenkin vaivaamaan ja niistä seurasi sulkeutumista, eristäytymistä ja tunteiden patoutumista. Jälkeenpäin ajateltuna isä mietti, että hän olisi voinut pyytää enemmänkin apua ja puhua asioistaan. Isä kertoi, että oli ollut raskasta kotiutua pienen vauvan kanssa. Isä koki, että hän jollain tavalla jämähti tilanteeseen ja oli ikään kuin eristäytynyt muusta maailmasta.

Mikko kertoi samansuuntaisesti, että tunteiden patoutumista syntyi, kun asioista ja tuntemuksista ei puhuttu puolison kanssa suoraan. Mikon tilanne eteni lopulta kriisiin, jonka jälkeen alkoi perheen kuntoutumisjakso.

Mikko: ...mä patosin tosi paljon kaikkee, mä autoin Jaanaa, sit tuntu että mä en riitä, mulla oli tosi paljon sellasta riittämättömyyden tunnetta, että sekin tulee niin kun lapsuudesta asti se riittämättömyys, sit sinä aikana mä jotenkin, kun käytti niin ei oo, ei puhunu niin kun suoraan asioista ja tuntemuksista, kaikki patoutu ja patoutu ja patoutu.

Riittämättömyyden tunteet näyttivät nivoutuvan miesten lapsuuden kokemuksiin, tunteiden käsittelyyn aikuisena, isän roolin vaatimuksiin ja arjen kiireyteen. Myös Pekka viittasi isän rooliin ja riittämättömyyteen seuraavasti: *Et eik se muka riitä, että mä niin kun käyn töissä ja tuon rahaa kotiin, et vieläkö sä haluat enemmän.* Avioliittonsa aikana Pekka oli pohtinut, että hän toimii perheensä elättäjänä. Hän mietti, että kuinka paljon häneltä sen lisäksi vaaditaan lasten hoitovastuuta.

Kallea huolestutti oma jaksaminen, sillä arjen työmäärä tuntui suurelta ja päivät olivat pitkiä. Pekan mieltä taas painoi oma aikaansaamattomuus. Hoitamattomat asiat painoivat mieltä ja vaikuttivat läsnäolon laatuun lapsen kanssa. Isä pohti, että arkea voisi helpottaa hoidettavien asioiden aikatauluttaminen. Ylipäätään elämänmuutokset ja uudet asiat kuluttivat isien voimavaroja. Kalle kuvaili tilannetta seuraavasti:

Kalle: Tuntuu että tässä on nyt ollu, pari kautta pelkkää muutosta koko [aika et
H: mm] [mm]

Kalle: just ku] alkaa tilanne jotenkii, vakiintumaan ni, sit tulee taas jotain muutoksia, näit just koulu ja työasioita ja, että niissä niin kun kaipais sel-
lasta, että ois vähän tasasempaa.

Kalle: Aina saa olla täyttämäs paperia et johonkii kelaan tai sossuun tai
[mihin

H: mm]

Kalle: hyvänsä ja

H: mm

Kalle: vois niin kun keskittyä sit siihe niin kun olennaiseen, että sittehän
sit tollane typerä floppaushommeli pois

Isät toivoivat elämäänsä tasaisempaa arkea. Erilaisten etuuksien päivittäminen ja paperityöt tuntuivat rasittavilta elämäntilanteiden muuttuessa. Näitä olivat esimerkiksi opiskelemisen alkaminen tai loppuminen, töiden alkaminen, päiväkotimaksujen päivittäminen tai yhteishuoltajuuden hakeminen ja selvittäminen.

Muutammat isät olivat miettineet ensimmäisen lapsen syntyessä perheen taloudellista toimeentuloa, mutta jälkeinpäin huoli oli osoittautunut oletettua pienemmäksi. Isät pohtivat nykyisen työelämän epävarmuutta ja ettei työtilanteen pysyvyyttä voinut täysin ennustaa. Toisaalta työssä käymisen vuoksi lapsen kanssa vietettyä aikaa jäi vähäiseksi ja tämä harmitti isiä. Matti kommentoi asiaa näin:

Matti: ...kun töissä joutuu nyt käymään, niin niin se nyt vie aikaa pois siitä. Sekin on taas totta kai kaikilla, mutta niin tota se on sellainen asia, mikä nyt tietenkkin itellä vähän harmittaa, mut sillehän nyt ei voi mitään, että kuuluu asiaan.

Pekka kertoi, että pitkät työpäivät tekivät hänet väsyneeksi. Pekka kuvasi tilannetta seuraavasti:

Pekka: Välillä tuntuu, että ei pysty tavallaan niin kun antaa sitä mitä toinen haluis

H: mm

Pekka: itsekkäistä syistä

H: mm

Pekka: ja sit sen tiedostaminen on niin kun sit, jotenki masentavaa et, miks
[miks mä

H: mm]

Pekka: teen näin?

H: mm

Pekka: Et toinen pyysi niin nätisti, että tee vaikka palapeliä, mä sa-

H: mm

Pekka: e- en mennykkää tekemää sitä.

Isästä tuntui, että hänen pitäisi olla aktiivisempi lapsen kanssa, jotta heidän kahdenkeskinen aikansa olisi laadukkaampaa. Yhteinen aika jäi työpäivinä vähäiseksi, sillä lapsi meni aikaisin nukkumaan.

Terveys, hyvinvointi ja tulevaisuus

Yli puolet isistä oli kokenut huolta lapsen äidin terveydestä ja hyvinvoinnista. Muutamat isät kertoivat huolien liittyneen puolison hyvinvointiin sekä lapsen terveyteen raskauden aikana. Esimerkiksi Matin huolena oli puolison jaksaminen hänen sairautensa vuoksi. Peterillä oli ollut huolenaiheena puolison arjen sujuminen kotona lasten kanssa isän ollessa töissä. Mikko taas pohti puolison mahdollista sairastumista tai sitä, jos lapselle tulisi jokin sairaus, josta ei tiedettäisi, että mikä lasta vaivaa. Laurin pelkona oli ollut, jos nuoremmalla lapsella ilmenisi samanlaisia vaikeuksia kuin vanhemmalla lapsella. Lauri kertoi asiasta näin:

H: Entäs mitkä asiat tuottaa huolta?

Lauri: No no tietysti se niitten terveys ja sit niin kun, ehkä itellä on vähän silleen pelottaa kun, Heikkiikää kun ei tiiä, että mikä on niin, vähän pelottaa ettei tuu niin kun samanlaisia ongelmia niin kun Marian kaa, kun mitä Heikin kaa on.

Isät mainitsivat huolekseen myös mahdolliset onnettomuudet joko itselle tai lapselle. Ville kertoi olevansa tietoisesti puhelimen äärellä tavoitettavissa, jos jollekin perheen lapsista sattuisi jotain vapaa-ajalla tai koulumatkalla. Pekka puolestaan oli miettinyt mahdollista sairastumista tai liikenneonnettomuutta omalle kohdalleen. Hän oli lapsensa yksinhuoltaja ja isä mietti lapsen huoltajuusasioiden järjestymistä tällaisessa tilanteessa ja sitä, että asia pitäisi hoitaa juridisesti kuntoon etukäteen.

Isiä mietitytti lapsen tulevaisuus, kuten lapsen kasvaminen, lapsen muuttuvat tarpeet ja näihin liittyen oma jaksaminen. Tässä kohtaa Pekka pohti omia kasvatusvalintojaan ja niiden seurauksia lapsen tulevaisuuteen ja aktiivisuuteen.

Pekka: mä pelkään, tavallaan sitten, että se aktiviteetti kasvaa niin isoksi, et jaksanko mä olla siinä, [tavallaan

H: mm]

Pekka: jakamassa sitte joka päivä

H: mm

Pekka: tai jos mä oon hirveen passiivinen

H: mm

Pekka: ja mä en tue sitä, et minkälaisen mä teen sitten niin kun, niillä valinnoilla siit [lapsesta

Pekka mietti, että kasvaessaan lapsi alkaa liikkumaan enemmän ympäristönsään ja siten vaatii isältään enemmän aktiivisuutta. Isää huoletti, että jos hän ei vastaa näihin liikkumisen tarpeisiin, niin miten se vaikuttaisi lapsen tulevaisuuteen. Esimerkiksi jos lapsi ei osaa ennen kouluun menoa uida tai luistella, niin kokisiko lapsi koulussa kavereiden keskuudessa huonommuuden tunteita. Pekka selkeästi mietti omaa vastuutaan kasvattajana ja vanhempana.

Mikko jännitti lapsen tulevaa teini-ikää ja häntä huoletti myös läsnäolon määrä lapsen elämässä, kun isä aloittaa opiskelun. Lisäksi isä mietti lapsen läsnäolon määrän vähenemistä, jos hänen aikaisemmin saamansa sakkorangais-
tukset muutetaan vankeusrangaistukseksi. Isä pohti, että muistaisiko lapsi tällöin isän pitkän poissaolon arjesta.

Jannea huoletti puolestaan lapsen pärjääminen aikuisena maailmassa. Heikki toivoi, ettei lasta tulisi kiusaamaan koulussa eikä lapselle tulisi elämässään ongelmia. Isät olivat siis huolissaan lapsensa tulevaisuudesta ja pärjäämisestä elämässään ja he toivoivat lapsillensa parasta.

Haasteita lapsen kasvattamisessa

Huolet ja haasteet lapsen suhteen liittyivät vauvan käsittelyyn, lapsen haastavaan käyttäytymiseen tai rajojen asettamiseen kasvatuksessa. Ensimmäisen kerran isäksi tullessa miehiä huoletti pienen vauvan hoitaminen, koska isillä ei ol-

lut sylivauvoista aikaisempaa kokemusta. Lauri kertoi, että hän odotti lapsensa kasvavan, jotta hän pääsisi enemmän toimimaan lapsen kanssa. Hän koki, että äiti oli lapsen pääasiallinen hoitaja. Isät kertoivat, että hoitamisessa oli ollut aluksi arkuutta ja epävarmuutta esimerkiksi sylissä pitämisen, kylvettämisen ja vaippojen vaihtamisen suhteen. Isät pitivät arkuutta kuitenkin luonnollisena asiana ja vauvan hoitaminen oli alkanut sujumaan alun jälkeen hyvin.

Kolmen isän kohdalla yhtenä syynä perhepalveluiden tuen piiriin tuleminen oli lapsen haastava käytös, lapsen tuen tarpeen kartoittaminen tai isän ja lapsen vuorovaikutussuhteen etäännyminen ja suhteen uudelleen rakentaminen. Laurin kohdalla lapsen aggressiivinen ja haastava käyttäytyminen vaikutti koko perheen arjen toimivuuteen ja parisuhteeseen. Isä oli kokenut, ettei puoliso mielellään antanut hänelle lupaa puuttua vanhemman lapsen kasvattamiseen, sillä isä ei ollut lapsen biologinen isä. Äidin mielestä ongelma oli enemmän hänen ja lapsen välinen asia. Viime aikoina isä oli lähipiirin kannustuksesta kuitenkin osallistunut vanhemman lapsen kasvatukseen. Isää myös vaivasi se, ettei syytä lapsen haastavaan käyttäytymiseen tiedetty, eikä siihen oltu saatu mistään toimivaa apua. Isä kertoi, että välit puolison kanssa olivat hyvät, riitaa tuli ainoastaan vanhimpaan lapseen liittyvistä asioista.

Lauri: ...Heikki aiheuttaa jonkun sirkuksen siinä niin, ensin suuttuu äiti, ja sit kun se ilmapiiri on kuin hullujen huoneessa, siel ei kohta sit, se alkaa ittee kiukuttaa ja kohta siellä on kaikki pahalla päällä ja, (-) sekiin että, kun tuntuu niin kun, että kun ei mitään apuu saa mistään ni, näitten ongelmien kaa tappelee niin kun, siin on sit se koko, kaikki niin kun kärsii siitä.

Perheen toisen lapsen syntymän aikoihin huolta herätti vanhemman lapsen suhtautuminen uuteen perheenjäseneseen. Mutta perheen arki vauvan kanssa lähti sujumaan hyvin ja isovelji on ollut ylpeä ja huolehtinut vauvasta hienosti. Lauri oli tästä positiivisesti yllätynyt.

Janne kertoi, ettei hänen lapsensa ollut sopeutunut vuoroviikkoasumiseen eron jälkeen. Isää myös huolesti, kun lapsi ei ollut saanut psyykkistä tukea huoltoriidan aikana, vaikka isän mukaan lapsi olisi tarvinnut ulkopuolista tukea, jossa purkaa ajatuksiaan. Tuen tarpeen kartoittamista oli siirretty huoltoriidan päättymisen jälkeiseen aikaan.

Jannen ja Laurin lasten käyttäytyminen oli yllätyksellistä ja aggressiivista. Lasten joutuessa epämukavuusalueelle, tilanne muuttui haastavaksi. Janne kuvasi tilanteita lapsen suutuessa seuraavasti:

Janne: Mut sit se on se on tosi nopeeta ja räjähtävää suuttumista ja se saattaa tulla ihan semmosesta, kun sanoo et laita, et laittaisitko vaatteet päälle [et lähetään

H: mm]

Janne: kohta käymään kaupassa

H: mm

Janne: Niin se saattaa riittää

Janne kuvaili, että jos poikaa ei tunne, niin silloin ei välttämättä ymmärrä mistä lapsi suuttuu. Isä kertoi, että hän on oppinut hallitsemaan tilanteet ja viemään ne eteenpäin. Molemmat isät mainitsivat, että arjessa oli lapsen kanssa toki niitäkin hetkiä, kun asiat sujuivat hyvin.

Yhden perheen huolena oli teini-ikään tulevan lapsen itsetuhoajatukset ja itsemurhauhkaukset. Vanhempien keinot olivat loppuneet tilanteen auttamiseksi ja isä koki, etteivät vanhemmat pystyneet erottamaan normaaliin teini-ikään liittyvää uhmakäyttäytymistä lapsen itsetuhoisesta käyttäytymisestä. Perhe oli käynyt perhetyöntekijän kanssa puhumassa asiasta ja lisäksi koulu teki yhteistyötä perheen kanssa.

Muutammat isät kokivat haasteeksi rajojen asettamisen lapselle. Heikki pohitti isänä olemistaan ja kertoi, että häneltä löytyi yritystä ja hyvää tahtoa, mutta kaikki asiat eivät kuitenkaan aina onnistuneet. Heikki kuvaili itseään kiltiksi ja mietti saamansa palautteen perusteella, että hänen tulisi isänä olla jämäkämpi ja määrätietoisempi.

Heikki: et mäkin ehkä oon luonteeltani semmonen vähän kiltti tyyppi, että siitä voi olla et se ei, siinä on niin kun omat, omat sitten huonot puolensakin tossa

H: mm

Heikki: tossa vanhemmuudessa

Haastavia tilanteita Heikille olivat muun muassa arkiamat sekä lapsen puke- mis- ja riisumistilanteet. Haastattelun aikoihin vaikeudet olivat helpottaneet,

mutta joskus isä oli kokenut jääneensä yksin vaikeiden tilanteiden kanssa. Myös Kalle koki ajoittain epävarmuutta rajojen asettamisessa ja siitä, kuinka suhtautua tiettyihin tilanteisiin lasten kanssa. Hän miettikin, että *pitäskös nyt niin kun olla jämäptisti vai sellanen lempeä*. Kalle totesi, että ratkaisu arjen tilanteisiin löytyi keskiväliltä, ettei olisi liian ankara tai lempeä.

Parisuhteen tuomia haasteita isyyteen

Parisuhteen haasteita olivat kahdenkeskiseen vuorovaikutukseen liittyvät ongelmat, mielenterveyteen liittyvät sairaudet ja päihteiden käyttö. Haastatelluista miehistä Kalle ja Heikki elivät puolisoidensa kanssa avioliitossa. Molemmat parit olivat saaneet tukea vuorovaikutukseen liittyviin ongelmiinsa ja isät kertoivat asioiden menneen parempaan suuntaan.

Myös puolisoista eroaminen toi omat haasteensa isyyteen. Esimerkiksi miehillä oli ollut vaikeuksia vuorovaikutuksessa lapsen äidin kanssa. Pekalla ja Jannella oli ero takana, Jannella myös huoltoriita lapsesta. Pekalla oli suunnitelmassa hakea nuorimman lapsensa yhteishuoltajuutta. Pekka kertoi, että seurusteluaikana puoliso hallitsi vahvasti parisuhdetta eikä asioista neuvoteltu lainkaan. Mies ei olisi halunnut puolison kanssa lapsia, etenkin nuorimmaista, sillä suhde ei ollut hyvällä pohjalla.

Pekka: ...silloin me asuttiin, mä asuin hänen luonaan ja tavallaan se hallitsi niitä avaimia ja mää olin tavallaan niin kun vähän pelossa siinä, pelossa ja en oikein tienny enkä osannu hakee apua, enkä mä osannu oikein puhuukkaan siitä hommasta niin kun, et mä sulkeuduin ja mä aloin pitää niin kun asioita sisällä, koska mä niin kun häpesin itteeni että, et miten mä on voinnu niin kun tällaseen, tällaseen niin kun joutuu.

Perheen tilanne johti siihen, että pari erosi ja Pekalle määrättiin vanhimman lapsen yksinhuoltajuus. Nuorimmaisesta lapsen yksinhuoltajuus oli puolestaan äidillä eikä isällä ole ollut mahdollisuutta tavata nuorinta lastaan lainkaan. Asioiden hoitaminen entisen puolison kanssa käytiin ainoastaan viranomaisien välityksellä ja isä piti tätä puuduttavana, hankalana ja voimavarojen tuhlaamisena.

Jannella haasteena oli ollut huoltoriita. Hän kertoi puolison mielenterveysongelmista, puolison henkisen ja fyysisen väkivallan käytöstä erotilanteessa ja välinpitämättömästä asenteesta lapsen asioiden hoitamiseen. Suhteen aikana isällä oli ollut ensisijainen vastuu lapsen hoitamisesta, arjen sujumisesta ja perheen elättämisestä. Yksinhuoltajuuden päätyminen lapsen äidille äidin mielenterveysongelmista huolimatta oli isälle vaikea paikka. Isä kuitenkin ajatteli, että lapsen olisi parasta asua yhdessä kodissa yksillä säännöillä.

H: teil oli eri kasvatuseriaatteet?

Janne: Joo. Aivan aivan [aivan

H: mm]

Janne: täysin kaikki ja on edelleenki

H: mm

Janne: mut et oikeus sit teki ratkasun, että poika meni äitinsä huoltoon ja

H: mm

Janne: jota mä en niin kun, mä en sitä päätöstä edelleenkaan niin [kun

H: mm]

Janne: ymmärrä

Isä ei valittanut huoltajuuspäätöksestä, sillä hän mietti, että huoltoriidan jatkuminen olisi vaikuttanut negatiivisesti lapsen äidin mielenterveyteen ja sitä kautta lapsen hyvinvointiin. Nykyisin asiat hoidettiin isän tahdosta viranomaisten välityksellä. Isä koki, ettei lapsen äidin lupauksiin voinut luottaa ja tämän vuoksi asioista sopiminen oli vaikeaa. Janne koki, että hän oli jollain tavalla henkisesti epäonnistunut isyydessään, kun hän ei pystynyt vaikuttamaan lapsensa asioihin.

Janne ja Pekka totesivat, että eron jälkeen lapsen ja isän välinen suhde oli heikentynyt. Pekka viittasi tässä kohtaa ensimmäiseen avioliittoonsa toteamalla että eron jälkeen isä oli menettänyt jonkinlaista otetta vanhimpaan lapseensa. Janne oli huoltoriidan jälkeen tietoisesti ottanut etäisyyttä lapseensa, sillä silloinen elämäntilanne oli ollut henkisesti raskas kaikille perheenjäsenille. Nyt isän ja lapsen suhdetta oltiin lähdetty tuetusti rakentamaan ja vahvistamaan uudelleen.

Eron jälkeen ja yksinhuoltajuuden ollessa äidillä Janne ja Pekka pohtivat, että entäpä jos lapsen ja äidin asiat eivät jostain syystä sujukaan. Tämän vuoksi

isät halusivat olla osallisena lapsensa elämässä ja varmistaa, että lapsen asiat ovat hyvin. Yksinhuoltajuuden ollessa lapsen äidillä isiä harmitti, ettei heillä ollut mahdollisuutta vaikuttaa lapsensa asioihin. Isät myös miettivät, että miten lapsen äiti voi vaikuttaa lapsen mieleen ja mielikuvaan isästä.

Muutammat isät kertoivat, että puolison kanssa asioista keskusteleminen meni helposti riitelyksi. Kalle eli parisuhteessa lasten äidin kanssa ja isä kertoi, että useimmiten hän oli hiljaa ja vaimo määräsi, vaikka asiat olisivat menneet isän mielestä kuinka pieleen. Vuorovaikutukseen ja erilaisiin kasvatuseriaateisiin liittyvistä vaikeuksista huolimatta Kallella oli vakaa usko parin yhteiseen tulevaisuuteen. Haasteita suhteeseen oli tuonut puolison persoonallisuushäiriöt ja nopeat mielialavaihdokset sekä pariskunnan aikaisempi alkoholinkäyttö. Parin keskustelutilanteet olivat helposti johtaneet syyttelemiseen ja sättimiseen ja sitä kautta väkivallankäyttöön. Aina vaikeisiin tilanteisiin ei ollut kuitenkaan liittynyt alkoholinkäyttöä.

Kalle: kummatki osapuolet tavallaan lähtee kilpaileen keskenään, että kumpi saa toisen, puhumalla hiljaseks ja sit kun sanat loppuu kesken

H: mm

Kalle: tulee se käsirysy

Nykyisin Kalle eli puolisonsa kanssa päihteetöntä elämää. Puolison kanssa vietetty yhteisen ajan ja syvällisempien keskustelujen vähyys oli kuitenkin saanut isän kokemaan erkaantumista parisuhteessa. Kalle uskoi tilanteen olevan väliaikainen ja elämäntilanteen vakiintuessa yhteistä aikaa tulisi löytymään enemmän.

Heikki kertoi, että puolison kanssa kotona oli ollut paljon riitoja kotiaskareista. Riidoissa myös palattiin menneisiin asioihin, jotka eivät liittyneet sen hetkiseen tilanteeseen.

Heikki: ...esimerkiks et mä tein jonkun asian [asian

H: mm]

Heikki: kotiaskareen ja sitten, sitten tota vaimo, ajatteli että, tai ois toivonut, et mä oisin tehnyt sen jotenkin toisella tavalla (--)

H: joo

Heikki: ja, häntä ärsytti se ja sitten hän sanoi siitä,

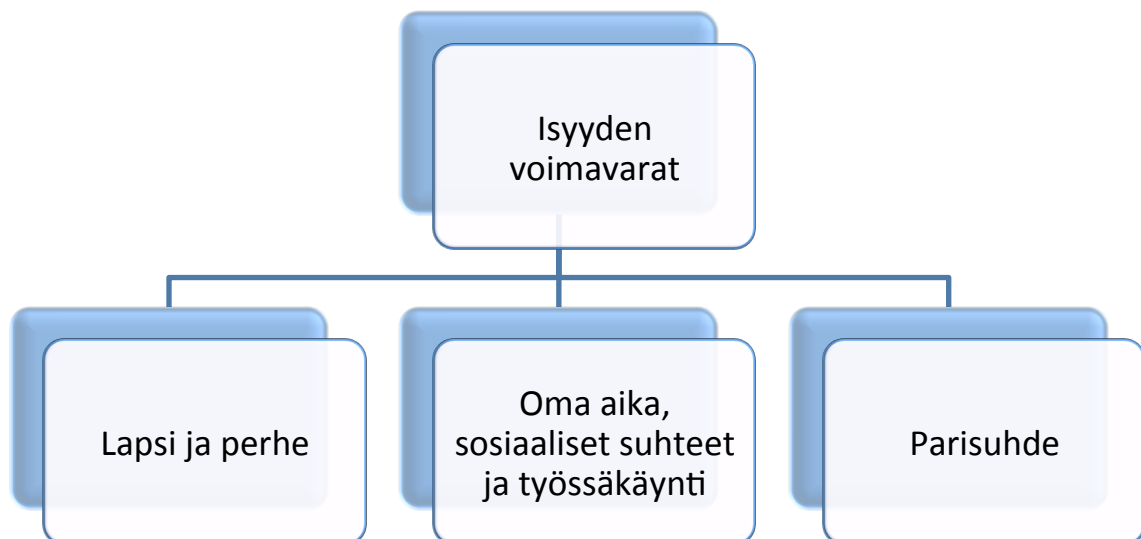
H: mm

Heikki: siitä mulle, että mikset sä tehnyt näin ja näin?

Heikki totesi, että olisi kannustavampaa, jos puoliso olisi antanut palautetta asioista, jotka olivat onnistuneet eikä ainoastaan asioista, jotka olivat jääneet tekemättä tai eivät olleet onnistuneet. Nykyisin asiat kotona olivat menneet kuitenkin parempaan suuntaan, eikä suhteessa enää ole ollut niin riitaisaa.

6.3 Isyyden voimavarat

Isyyden ja arjessa jaksamisen voimavaroiksi isät nimesivät lapsen, perheen, oman ajan, säännöllisen elämänrytmin, ystävät ja työssäkäynnin. Muutamat isät mainitsivat voimavaraksi sen, että hyväksyy itsensä virheineen ja pystyy käsittelemään erilaisia tunteita. Toimiva ja tasavertainen parisuhde joko lapsen äidin tai uuden puolison kanssa oli selkeä voimavara isän elämässä ja keskustelu puolison kanssa koettiin tärkeäksi. (kuvio 4.)

KUVIO 4. Isyyden voimavarat

Lapsi ja perhe

Lapsi ja perhe olivat kokonaisuudessaan tekijöitä, jotka antoivat voimavaroja arkeen. Villen mukaan nimenomaan perheen arki oli parasta, sillä silloin koko

perhe oli koolla. Parhaita hetkiä oli ennen kaikkea yhteinen kokoontuminen ruokailemaan saman pöydän ääreen.

Ville: ...kaikkein eniten tuottaa iloa se, että tota kun, tää meidän jäärä 11-veekin saadaan kotiin syömään samaan ruokapöytään ni, sanotaan niin että se on kaikkein paras hetki. Ollaan koko porukka saman ruokapöydän ääressä. Jutellaan päivän kuulumiset

H: mm

Ville: eikä tapella

Viikkonloppuisin ja loma-aikoina perheen vanhimmat lapset viettivät suurimman osan ajastaan kavereidensa kanssa. Siksi isä nautti arkipäivistä, jolloin kaikki perheen jäsenet olivat yhdessä koolla. Isät kertoivat perheen kanssa yhdessä vietetyn ajan auttavan jaksamaan arjessa. Perheen kesken ulkoiltiin, harrastettiin liikuntaa, mökkeiltiin tai käytiin esimerkiksi huvipuistoissa.

Lapsen ilo, välitön vuorovaikutus, halaukset, läheinen kontakti, reaktiot ja hymyt olivat isille palkitsevia hetkiä. Matti kuvaili lapsen tuomaa iloa seuraavasti:

Matti: Kyllä se on niin kun päivän paras kohta on se, kun tulee kotia, näkee sen, että niin kun Aino hymyilee ja nauraa, ja on niin kun ihan selkeästi iloistuu siitä (--) tietenkin ulkoilut (--) kun käy ulkoilemassa viikkonloppuisin siinä pukkaamassa kärryä, (--) jutellen samalla Tiinan kanssa, niin tota kyllä sekin niin kun, ulkoilu liikunta nyt, auttaa (--) siinä jaksamisessa.

Isille oli tärkeää nähdä ja kokea, kun lapsi nautti olostaan ja tekemisistään. Isät kertoivat lapsen kasvamisen ja kehittymisen seuraamisen antavan voimavaroja isyyteen. Eräs isä oli iloinen siitä, kun lapsi oli uudelleen innostunut koulunkäynnistä. Isä viittasi tällä lapsen tulevaisuuteen ja pärjäämiseen maailmassa. Toinen isä kertoi iloinneensa siitä, että suhde lapseen oli tullut läheisemmäksi. Lapsi ei enää pelännyt isää, kun isä oli tasapainoisempi kuin aiemmin päihteitä käyttäessään.

Oma aika, sosiaaliset suhteet ja työssäkäynti

Isät mainitsivat oman ajan, harrastusten, ystävien ja työssä käymisen olevan tekijöitä, jotka tasapainottivat arkea ja antoivat välillä muuta mietittävää elämään. Huolista juteltiin avopuolison kanssa tai usein lähipiiristä löytyi ihmisiä keiden kanssa jutella. Oma aika oli merkittävä perhe-elämän tasapainottava tekijä ja Kalle kertoi sen tärkeydestä näin:

Kalle: ...kummiskii siellä järjesty sitä omaakin [aikaa muuta

H: mm]

Kalle: mietittävää, niin kyl sitä aina jaksaa, se

H: mm

Kalle: nollaa aina sen olemassa olevan niin ku tilanteen, että on se kriisi tai

H: mm

Kalle: mikä hyvänsä ni, se että ku miettii vähän aikaa omia asioita

H: mm

Kalle: kyl se, auttaa

Kalle kertoi, että ympärillä oli myös hyvä tukiverkosto. Se, että asiat olivat hyvin isän omassa henkilökohtaisessa elämässä, oli Jannen mukaan pelastava ja eteenpäin vievä voimavara. Isät puhuivat myös itsensä hyväksymisestä ja siitä, että on tärkeää olla sinut itsensä kanssa. Tässä yhteydessä puhuttiin tunteiden pakoilemisesta ja avoimuuden tärkeydestä.

H: No mitäs tässä, mitä asioita sun tässä arjessa on sellasia jotka auttaa sua jaksamaan?

Mikko: Hyvä parisuhde, ja Riikka, ystävät, harrastukset, se et alkaa hyväksymään oman ittensä ja, yrittää itse elämää, että ennen oli pakoillu kaikkii tunteita ja pakoillu oikeestaan sitä itse elämää, ja nyt kun on saannu maistiaisen siitä, niin haluaa niin kun sen kokonaan

H: Niin et se elämä itse

Mikko: Nii

H: auttaakin jaksamaan

Mikko: Joo

H: enemmän kuin sen pakoilu

Mikko oli oivaltanut, että on tärkeää osata käsitellä ja pystyä kohtaamaan erilaisia tunteita. Pekan voimaa antavana ajatuksena oli elää päivä kerrallaan ja varoa analysoimasta yksittäisiä asioita liikaa.

Pekka: Mikään asia ei muutu, päivässä [ja mikään

H: mm]

Pekka: asia ei mennä, tavallaan päiväs pieleen, et se on niin kun pitempi prosessi ja tota

H: Kyllä

Pekka: ja se antaa tavallaan niin kun se ajan viedä, et jos mä rupeen pohtii joka hemmetin asiaa aina, niin tuntuu että missään ei kohta ole järkee

Molemmat isät pitivät tärkeänä sitä, että osasi käsitellä omia tunteitaan, tuntea itsensä ja tiedostaa mistä tunteet kumpuavat. Niistä puhuminen puolisolalle tai isäryhmissä auttoi selkiyttämään ajatuksia.

Isät puhuivat huolistaan esimerkiksi, puolison, oman äidin, sisaruksen, kaverin tai työkaverin kanssa. Pekka sanoi ensin miettivänsä huolta tuottavaa asiaa yksin omassa mielessään, sen jälkeen hän puhui asiasta joko Ensikodin isäryhmässä tai avopuolisonsa kanssa. Pekka oli myös löytänyt Facebook-sivustolta yksinhuoltajaryhmän, josta hän pystyi joissain tilanteissa hakemaan vertaistukea. Monet isät kertoivat nykyisen puolison olevan ensisijainen ihminen, jonka kanssa huolista juteltiin. Isät myös mainitsivat lähipiiristä löytyvän ihmisiä, joille jutella huolista. Ville kertoi seuraavasti:

H: Mitä sitte kun sun elämäs tulee vastaan huolii, tai joku mietityttää isänä olemisessa niin kenen kanssa sie niist voit jutella tai keiden?

Ville: Ensisijasesti mä juttelen vaimon kanssa

H: mm

Ville: kuin myös hänkin juttelee minulle

H: mm

Ville: ja sit jos ei vaimolle pysty niin sitte mää, omalle äitille

Kaikilla isillä ei välttämättä ollut miespuolista kaveria kenelle jutella isyyteen liittyvistä asioista. Perheiden ongelmista ei myöskään haluttu puhua tuttavapiirissä, joten luottamuksellista ammatti-ihmistä pidettiin parhaana vaihtoehtona. Kalle esimerkiksi totesi, että hän miettii tarkkaan kenelle asioista voi puhua: *Piirit on niin pienet, että ne niin kun aina saattaa vaikuttaa sitte elämässä erilaisiin asioihin.* Perheen tuttavapiiri oli pieni ja isä halusi välttää sitä, etteivät asiat lähisi leviämään ja vaikuttaisi perheen asioihin. Kalle totesi, että lähipiirissä oli ihmisiä kenelle asioista voisi jutella, mutta he eivät voi oikeasti kuitenkaan aut-

taa perhettä. Peter puolestaan totesi, että joissakin tapauksissa olisi hyvä, että olisi olemassa jokin tuttu miesporukka, jossa voisi jutella asioista miehen näkökulmasta.

Isät kertoivat myös työn merkityksestä omassa elämässään. Pekka totesi, ettei jouten oleminen sopinut hänen luonteelleen. Työ merkitsi hänelle sitä, että sen kautta hän sai otetta yhteiskuntaan ja töissä isä koki yhteenkuuluvuuden tunnetta. Lauri puolestaan kommentoi työpaikan merkitystä seuraavasti:

H: Sä kerroit tos alussa varsinkin paljon että aika rankkaa on välillä. Miten sä saat niit voimavaroja aina sitte? Seuraavaan päivään.

Lauri: En mä tiiä kun tässä nyt on, välillä tuntuu niin kun siltä, että mikä nyt on se, ajateltunakin aika niin kun huono vaihtoehto, että työpaikka on niin kun ainoa sellanen missä sie saat periaatteessa niin kun sen mielenrauhan, että niin kun Heikin suhteen.

Lauri sai työpaikalla etäisyyttä kotona oleviin ongelmiin. Peter totesi hiukan naureskellen, että töissä oleminenkin oli jollakin tavalla sitä omaa aikaa.

Parisuhde voimavarana

Monet isät totesivat, että nykyinen parisuhde auttoi jaksamaan arjessa ja isät kokivat saavansa puolisolta tukea isyyteen. Tässä yhteydessä isät puhuivat nyt nimenomaan nykyisestä puolisostaan, joka ei välttämättä ollut lasten äiti. Mikolle uuden seurustelusuhteen alkaminen merkitsi kokonaan uutta suuntaa elämässä. Puoliso oli Mikolle erittäin tärkeä ja isä koki olevansa onnellinen. Myös Janne kertoi, että hänellä meni henkilökohtaisessa elämässään varsin hyvin ja nykyistä parisuhdetta voisi kuvailla pelastavaksi voimavaraksi, jonka ansiosta isä oli pystynyt lähtemään elämässä eteenpäin.

Isät kokivat, että puoliset tukivat toisiaan vastavuoroisesti vanhemmuudessa ja lapsen hoitamisessa. Kasvatukseen liittyvistä asioista neuvoteltiin ja niitä mietittiin yhdessä puolison kanssa. Ville kuvaili neuvottelua seuraavasti:

H: Miten, teil sovitaan lasten hoito ja kasvatukseen liittyvistä asioista? Et, kerro vaikka joku esimerkki

Ville: Yhteisesti, eliä, yhdessä se tehään ja tota jos on joku jommalla kummalla joku idea johonki ni, me illalla sitten istutaan alas ja, tota, kynä

ja paperi siihen, sitten mietitään, että mitäs tehään tän asian kanssa. Suunnitellaan se sitte

Ville kertoi, että jos vaimo huomasi, ettei jokin asia sujunut hänellä lasten kanssa, niin puoliso tuli rauhoittamaan tilannetta. Mikko puolestaan totesi, että puoliso oli ymmärtänyt antaa hänelle tilaa toteuttaa isyyttään omalla tavallaan. Sekä Mikko että Timo pitivät lapsen kannalta rikkautena sitä, että lapsella oli kotona kaksi erilaista vanhemman mallia, joista molemmat aikuiset toimivat hiukan eri tavoin.

Janne kertoi, että kasvatukseen liittyviä asioita mietittiin aidosti yhdessä nykyisen puolison kanssa. Puoliso saattoi kysyä jälkeinpäin lapsen kanssa olleista haastavista tilanteista ja niistä keskusteltiin yhdessä.

Janne: ja kyl hän myös osaa lukea minua [aikalailta et

H: Niin]

Janne: osaa nähdä silleen et on joku tilanne sitten ni saattaa sit jälkipäin kysyä että [mikä

H: mm]

Janne: ajatus ja muuta, et et se on kyllä [semmonen

H: Niin]

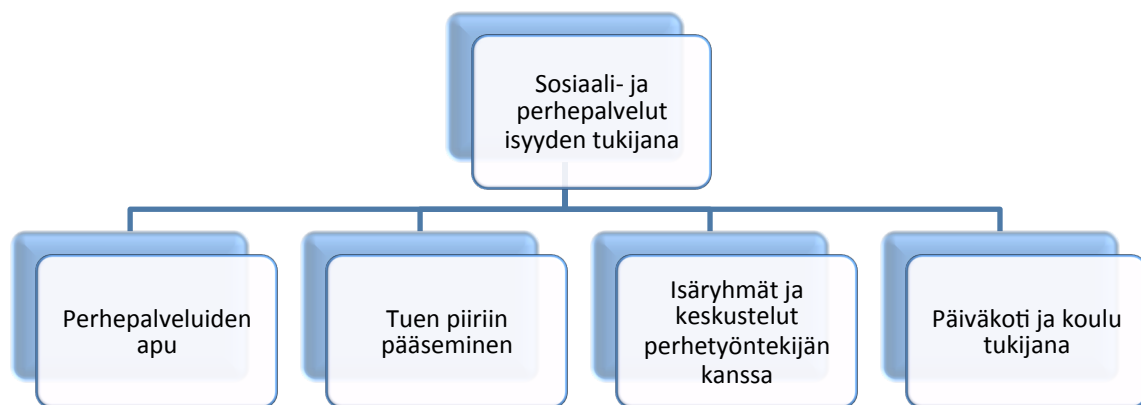
Janne: ehdoton voimavara siinä [mielessä

Suurin osa vastaajista kertoi, että puolisoitten välillä oli positiivista kommunikointia ja vuorovaikutusta. Nykyisen puolison kanssa asiat olivat hyvin ja puolison kanssa pystyi juttelemaan avoimesti perheen asioista. Pekka kertoi väleistään edelliseen vaimoonsa, että heidän välinsä olivat nykyisin molemmin puolin ymmärtäväisiä ja asioista sovittiin sovussa. Eron jälkeen heidän välisiä asioita oli korjattu paljon.

7 SOSIAALI- JA PERHEPALVELUIDEN MERKITYS ISYYDEN TUKIJANA

7.1 Sosiaali- ja perhepalvelut isyyden tukijana

Tässä tutkimuksessa sosiaali- ja perhepalvelut sisältävät kunnallisen sosiaali- huollon palvelut, Ensi- ja turvakotien palvelut, lastensuojelun, perhetyön ja perhekuntoutuksen, päihde- ja mielenterveyspalvelut sekä seurakuntien tarjoamat perhetyön palvelut. Kokonaisuudessaan isät kertoivat olleensa tyytyväisiä sosiaali- ja perhepalveluista saamaansa tukeen ja apuun vaikeissa elämäntilanteissaan. Tässä luvussa käsitellään sosiaali- ja perhepalveluiden antaman tuen, puhumisen ja vertaistuen merkitystä sekä lisäksi isien elämäntilanteita, jotka liittyivät tuen piiriin pääsemiseen. Lopuksi tarkastellaan lyhyesti kokemuksia päiväkodin ja koulun merkityksestä tuen antajina perheelle. (kuvio 5.)

KUVIO 5. Isyyden tukeminen

Sosiaali- ja perhepalveluiden apu

Suurin osa miehistä kertoi sosiaali- ja perhepalveluista saadun avun olleen toimivaa ja kokemukset olivat hyviä. Ville totesi, että lapsiperheiden auttaminen

kokonaisuudessaan oli toiminut hyvin. Isä kuitenkin lisäsi, että eri paikkakunnilla oli asioiden hoitamisessa ollut eroja.

Pekalla oli hyviä kokemuksia Ensikodin palveluista, kotipalvelusta, lastensuojelusta ja diakoniatyöstä. Isäryhmissä sai apua haastaviin tilanteisiin ja erilaisia näkökulmia asioihin. Isä kertoi saaneensa viranomaisilta hyvää palautetta isänä olemisestaan. Mikko kertoi Jussi-työntekijän tapaamisesta olleen paljon apua isän silloisessa elämäntilanteessa. Peterin perheessä puolison osallistuminen perhekerhoon toi apua ja sisältöä koko perheen elämään. Molemmat vanhemmat alkoivat voimaan paremmin, kun puoliso sai tukea. Isän ei tarvinnut olla arjen sujumisesta enää huolissaan työpäivän aikana.

Peter: No] avovaimohan sentään sai apuu, paljonkin ja sitten toi se helpispaiikka

H: mm

Peter: juttu teki tosi hyvää, et se sai niin kun, päivään jotain tekemistä

H: Joo

Peter: ettei oo siellä neljän seinän sisällä ja

H: Nii

Peter: turhaudu

Isät kertoivat saaneensa hyviä vinkkejä ja toimintatapoja parisuhteen hoitamiseen ja vaikeisiin tilanteisiin. Ville puolestaan kertoi heidän perheensä saaneen apua lapsen haastavaan käyttäytymiseen.

H: Onks siin jotain osaatko sanoo, että millasta apuu tai tukee oisit tarvinnu tai toivonnu vielä niin kun enemmän?

Ville: En. Tähän mennessä (--) niin me ollaan saatu (--) mun mielestä, paljon ja vähän enemmänki, vinkkejä

H: mm

Ville: asioiden hoitoon ja, tai siis, Jaakon Jaakon kohdalla ni, asioita saatu, saatu niin ku, vihjeitä ja muita, että mitä voi kokeilla.

Isät saivat myös työkaluja käsitellä ja tunnistaa omia tunteitaan. Esimerkiksi Mikko oli oppinut tuntemaan itseänsä ja kohtaamaan elämässä vastaantulevia erilaisia tunteita.

Mikko kertoi, että Ensi- ja turvakodissa oli tuettu vanhempien välisiä keskusteluja, mikä oli lujittanut parisuhdetta ja tuonut uusia näkökulmia vanhempien väliseen vuorovaikutukseen. Isä totesi, että hän on saanut mallia ja varmuutta isänä olemiseen.

H: ... että mitä sä oot saannu? täällä Ensikodissa itsellesi?

Mikko: Aika paljonkin sellasii työkaluja et se, mä en osannu oikein olla sillei isänä, sit kun mä oon kattonu, täällä on ollu vertaistukea, on muita isii, äitei ja miten ne on ollu lasten kanssa, ja miten jotkut ohjaajat on ollu lasten kanssa, niin mä oon saannu siitä itelleni, että miten mä pystyn olla Riikan kaa et,

Mikko: ...jotenkin mä oon saannu sellasen, yhden niin kun suuren roolin tähän isyyteen, et se on se pienen, no ei niinkään pienen, mut suuren niin kun palapelin palan siihen isänä olemiseen ja kun täältä, et miten olla lapsen kaa et, lohduttaminen ja kaikki

Mikko: ...Isäryhmissä vertaistuki on ollu tosi hyvää et, ei oo ei niin kun yksin paini sellasten samojen ongelmien kaa et

Mikko piti myös tärkeänä uusien ihmissuhteiden luomista, sillä hänen taaksejääneessä elämässään ei ollut niin sanottuja ”hyviä ihmissuhteita”. Ylipäätensä Ensikodissa ollessaan isä sai luottamuksen siihen, että apua oli mahdollista saada ja sitä voi pyytää.

Tuen piiriin pääseminen

Useimmat isät kertoivat kokeneensa huojennuksen ja helpotuksen tunteita päästessään avun piiriin. Esimerkiksi Pekka totesi, että avun piiriin päästessä hänen ei tarvinnut enää miettiä asioita yksin omassa mielessään. Samaan tapaan Lauri kertoi ajatuksistaan:

Lauri: ...mie olin itseasias varmaan vähän helpottunu ja niin kun just silloin, mitä nyt oli viimeks siinä kun kävittekii niin (--) kun, saa puhuu niistä asioista (--) jollekin, niin ehkä niin kun helpottava sellanen, ettei tarvi (--) omassa päässä niitä miettii ja, sit kun on asioita mistä ollaan Hannan kaaki eri mieltä, niin ne menee riitelyks sit ja, silleen helppo ettei tarvii (--) omas päässä niitä hautoo, et vähän (--) pääsee puhumaan jolleen niistä, ja ku kuitenkin sit niin kun noi Heikin ongelmatkin niin, ne on nyt vähän sellasia asioita ettei niist nyt viittis ihan kaikille, kaikille välttämättä puhuu.

Lauri piti tärkeänä sitä, että asioista pystyi puhumaan luottamuksellisesti sosiaalityön ammattilaisen kanssa. Keskusteleminen myös selkeytti ja tuki parin keskinäistä vuorovaikutusta.

Muutammat isät mainitsivat olleensa huolissaan, kuinka ensitapaaminen ja vastaanotto Ensi- ja turvakotien liiton palveluissa sujuisi. Esimerkiksi Pekka kertoi, että soittaminen Ensi- ja turvakotien liiton päivystykseen oli ollut kuitenkin positiivinen ja kannustava kokemus. Samoin Ensi- ja turvakotien liiton työntekijöiden kotikäynti oli ollut kannustava. Isät antoivat kiitosta Ensikodille, sillä siellä oli ollut asiallista ja hyvää kohtelua alusta asti. He olivat kokeneet, että Ensikodilla oli osaavaa ja kokenutta henkilökuntaa. Mikko kuvaili kokemustaan Ensikodista seuraavasti:

Mikko: ...entises elämäs en pystynt kuvitellakaan, et tällanen paikka kun Ensikoti on olemassa tai et, nää tahot jotka on auttanu mua, niin on olemassa et. Mä luulin et me ollaan kaikki oman onnen nojassa, et jos on varsinkin jos on päihderiippuvainen, niin se on menoa se, että hautaan asti mut jotekin, vieläkin ällistyyttää, että on niin ku tällasii paikkoi, tai et ihmiset halua auttaa ihmisii, et mä oon eläny jossain ihan, ihan omis maailmois.

Mikko kertoi myös poliisien suhtautuneen isän kriisitilanteeseen ymmärtävästi ja vieneen isän sairaalaan. Siellä asioita oli selvitelty ja isän kuntoutumista alettiin hoitamaan eteenpäin.

Matti sitä vastoin koki, ettei hän olisi välttämättä kaivannut apua perheen tilanteeseen. Hän kuvaili asiaa näin:

H: Et minkä tyyppistä apua, koska se on aina tärkeätä kuulla teiltä siltä, että et mitä aattelet, et minkä tyyppistä sen tuen ja avun pitäis olla?

Matti: No ensikodilla, niin tota kyllähän niin kun sielläkin hyvin paljon tuli apua (--), sanotaan äidille ehkä enemmänkin, että en mä nyt tiedä, että koinks mä nyt saavani siellä mitään apua. Ei mulla kyllä tuntunu siltä, että mä oisin tarvinnukaan.

Matille tiedonkulku tukiprosessin etenemisestä meni puolison kautta. Matin mukaan perheen tuentarpeen syyt olivat hänen alkoholinkäyttönsä ja puolison

sairaus ja jaksaminen. Matti kertoi, ettei hänellä ollut vaikeuksia lopettaa alkoholin käyttöään ja siksi tukitoimien ei olisi tarvinnut olla näin mittavat.

Isä ryhmät ja keskustelut perhetyöntekijöiden kanssa

Isät, jotka olivat osallistuneet Ensi- ja turvakotien liiton isäryhmiin, pitivät ryhmien keskustelutoimintaa ensiarvoisen tärkeinä ja hyödyllisinä. Ryhmissä sai vertaistukea isyyteen ja isänmallia, siellä sai selvitettyä omia ja ajatuksia ja lisäksi asioista keskusteltiin isän näkökulmasta. Esimerkiksi Mikko koki puhumisen sekä ryhmissä että ammattilaisten kanssa tärkeinä ja hän aikoi jatkaa käymistä seuraavassa Ensi- ja turvakotien liiton alkavassa isäryhmässä ja sen jälkeen toisen järjestön ylläpitämässä keskusteluryhmässä.

Rehellinen ja avoin keskustelu huolta tuottavista asioista ammattilaisen kanssa todettiin selkeäksi voimavaraksi ja tapaamisissa tuli esille uusia näkökulmia. Keskustelu koettiin olennaisena apuna ja tukena elämän haastavissa käännekohtissa, kuten Heikki toteaa:

Heikki: joku sano, (--) että hän oli itse niin kun sen oman puheenvuoronsa tärkein kuuntelija [tai

H: niin]

Heikki: (--) siinä (--), tulee mietittyä, että noinko mä tosiaan ajattelen (--) [jotenkin

H: mm]

Heikki: vähän, uudella tavalla sitten mietittyä niitä omiakin, kun ne ker-
too jollekin ja

H: mm

Heikki: ja joku kuuntelee

Keskusteleminen ammatti-ihmisen ja puolison kanssa yhdessä auttoi parhaiten parisuhdeongelmiin. Esimerkiksi Kallen toiveena oli, että parin ongelmien ytimiin pureuduttaisiin tapaamisissa syvällisesti. Kalle mietti, että parikeskustelut myös mielenterveyskeskuksen piirissä voisivat olla hyvä asia.

Päiväkoti ja koulu tukijana

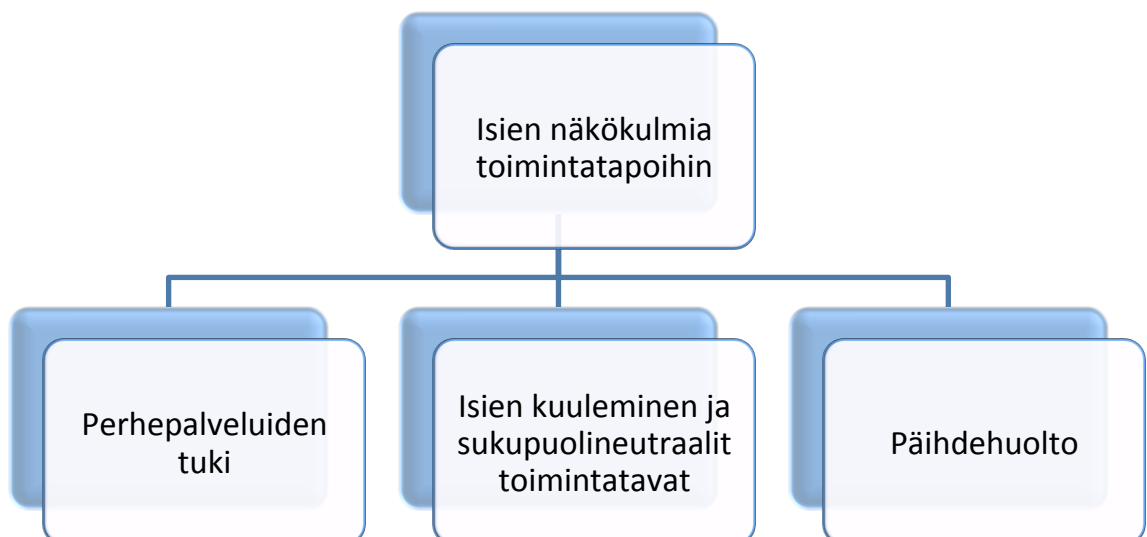
Pekka mainitsi päiväkodin olleen tärkeä tukija arjessa. Perhe oli toteuttanut lapsen kanssa samoja rutiineja kotona, mitä lapsi oli oppinut päiväkodissa ja se oli

helpottanut arjen sujuvuutta. Timo oli sitä vastoin kokenut, että päiväkodista oli annettu liian tarkat ohjeistukset lapsen kasvattamiseen. Kasvatuksessa eri tavoin toimimisesta oli kritisoitu ja Timo koki, ettei hänellä kasvattajana tällöin ollut mahdollista olla oma itsensä.

Ville ja Janne antoivat kiitosta koululaitokselle. Ville mainitsi koulun ja kodin välisen yhteistyön olleen hyvää tiedonkulun suhteen ja Janne kertoi koululaitoksen olleen ensimmäinen paikka, jossa oli tehty jotain lapsen psyykkisen hyvinvoinnin eteen.

7.2 Isien näkökulmia toimintatapoihin

Isät toivoivat huomion kiinnittämistä perhepalveluiden toiminnassa tasavertaiseen kohtaamiseen vanhempana, tiedonkulkuun ja konkreettisen avun saamiseen vaikeissa elämäntilanteissa. Päihdehuoltoon isät toivoivat perheiden yksilöllisempää ja inhimillisempää kohtaamista ja luottamusta perheen päihteettömyyteen. (kuvio 6.)

KUVIO 6. Isien näkökulmia toimintatapoihin

Sosiaali- ja perhepalveluiden tuki isän näkökulmasta

Isät toivoivat, että voisi olla esimerkiksi yksi paikka, jonka kautta asioita hoidettaisiin. Peter kertoi, että samoja perheen asioita käytiin lävitse monessa eri paikassa.

Peter: No se ois ollu kaikista helpompaa, et ois ollu yks, mutta kun siin oli sitte oli koksi ja A-klinikkaa ja kaikkee.

H: Niin

Peter: Koko ajan ja neuvolaa. Pelailivat ja joka paikkaan saatettiin samoja asioita koko ajan vakuutella ja vannoo ja näyttää ja todistaa ja

H: mm

Peter: Joka viikko sai käydä, molemmat kuseksimassa

Peter koki hankalaksi, kun viikottain piti käydä monessa paikassa antamassa näytteitä ja keskustelemassa samoista asioista. Isät mainitsivat, että olisi voinut olla hyvä, jos olisi ollut joku tukihenkilö, joka olisi neuvonut asioiden hoitamisessa ja pitänyt isän puolia.

Mikko toivoi Ensi- ja turvakotien toimintaan asukkaiden kesken enemmän yhteistä tekemistä vapaa-ajalle, jotta siellä tutustuisi paremmin toisiin asukkaisiin. Vapaa-ajan toimintaa voisi järjestää esimerkiksi isille keskenään ja äideille keskenään. Isä toivoi tiiviimpää yhteisöllisyyttä asukkaiden kesken, sillä nyt hän koki, että perheet olivat usein omissa oloissaan.

Timo ja Heikki kaipasivat vertaistuellista keskustelukumppania ja perhepalveluihin miestyöntekijöitä. Heidän mukaansa samassa elämäntilanteessa olevalle isälle tai miestyöntekijälle asioista on erilaista jutella, sillä miehellä on isyyteen miehinen näkökulma. Heikki on harkinnut oman isäryhmän perustamista asuinpaikkakunnalleen, sillä siellä ei ole säännöllisesti kokoontuvaa isäryhmää. Pekka kaipasi isäryhmää yksinhuoltajaisille. Hän totesi, ettei hän ollut tavannut ketään vastaavassa tilanteessa olevaa isää, joka olisi kokenut samoja asioita kun hän elämässään.

Pekka: ...kyl sitä varmaan niin kun jotain keskusteluryhmääki, haluis

H: mm

Pekka: Mut välil tuntuu et ei niin kun yh-isiä löydy mistään, jotka on kokenu niin kun vastaavanlaista että

H: mm

Pekka: tuntuu et niin kun äitejä on vaik kuinka paljon

Matti olisi kaivannut Ensikodilta tietoa isän mahdollisuuksista vaikuttaa prosessin etenemiseen ja jonkinlaista tietopakettia isän oikeuksista. Matti koki jääneensä Ensikodin toiminnasta sivuun, sillä hän oli päivät töissä eikä hän tiennyt mitä päivätoiminta Ensikodissa oli sisältänyt.

Matti: ...jos siellä on isä, niin sitä keskusteluja, jotain muuta, ja ehkä juuri-ki tällasia että riippuen tilanteesta. En tiiä, että mikä on keskivertoasiakas. Siellä ei sellasta varmaan oookkaan, mutta niin tota, jokaisella isällä varmasti on paljon kysyttävää prosessista. Miten hän voi vaikuttaa asiaan? Mitkä on hänen vaihtoehot? Elikä ehkä tällaset asiat vois olla silleen, että sitten jos siellä on isä niin, niin kun niitä vois keskustella hänen kannaltaan.

Ensikodin toiminta pyöri Matin kokemuksen mukaan lähinnä äidin ja lapsen ympärillä ja isän tietoisuus päivän sisältöön jäi oman aktiivisuuden varaan. Isä olisi toivonut Ensikodilla asuessaan enemmän keskustelua isännäkökulmasta. Matti oli käynyt isäryhmässä ja hän oli kuitenkin tyytyväinen siellä käytyyn keskusteluun.

Isien kuuleminen ja sukupuolineutraalit toimintatavat

Isät kertoivat ulkopuolisuuden kokemuksistaan kriisitilanteissa erilaisten perhepalvelujen asiakkaina. Esimerkiksi Matti olisi toivonut perusteellisempaa perheen tilanteen alkukartoittamista ja keskustelua tukitoimien etenemisestä molempien vanhempien kanssa. Pekka totesi omasta tilanteestaan, että äidin niin halutessa isä on helpompi sulkea pois lapsen elämästä. Isä on tuntenut surua ja vihaa lapsen äidin päätöksestä, ettei ollut saanut olla nuorimman lapsen elämässä lainkaan mukana.

Pekka: Kyllähän tää niin ku, suojelee hirveesti, et mähän soitin neuvolaan sillo, ne ei antanu mulle mitään tietoja mistään, ei kukaan sanonu yhtään mitään, vaik mä sanoin, et mä oon huolissaan

H: mm

Pekka: Et kyl tän, asian kans on niin yksin, kaikki asiat niin kun, menee niin eritavalla nyt kun toinen, halua sulkee mut pois, ja Liisan kohalla,

asiat meni. Mä en pystyny tavallaan sulkeen toista pois, koska se oli se [äiti

H: mm] kyllä

Pekka: Mä jouduin vaan hakeen sen muutoksen hänen mielihalujensa mukaan

H: joo

Pekka: ja tekemään

H: kyllä, et isä on niin ku helpompi sulkea pois

Pekka: täysin

Pekka oli kokenut jääneensä kriisitilanteessa asian kanssa yksin. Hän myös toteasi, että lastenvalvojan käynnit olivat olleet haastavia ja alentavia.

Pekka: kyl niin kun lastenvalvojalla käynnit on ollu tosi haastavii, muaki vois sanoo alentavii, vähän niin kun semmosii, et, mulla ei oo mitään oikeuksii, sä vaan myönnät ja kirjotat nimen alle.

Janne koki jääneensä eroprosessin aikana yksin psyykkisesti apua tarvitsevan lapsen kanssa. Isä kertoi, ettei hän ollut saanut tilanteeseen konkreettista apua viranomaisilta.

Janne: koin aika pitkälle, että jäin siinä tilanteessa yksin. Ja aika niin kun silloin samat ihmiset kuitenkin niin kun, oli siinä tukitilanteessa, jotka niin kun jollainlailla myöskin olivat läsnä, kun tätä eroprosessia käytiin. Perheperheneuvolan ihmisistä ja muusta ja siel tapahtu sellasia, tapahtumia et jos osat oli ollu toisin päin, niin mä olisin lähteny sieltä raudat käsissä pois. Mut nyt kaikki ne asiat ohitettiin, mä jäin aika yksin sen tilanteen kanssa, mä todella itkin et aut- et mun lapsi hajoaa mun käsiin

H: mm

Janne: että se tarvii välittömästi merkittävästi apua.

Jannen kokemuksen mukaan perheneuvolassa ja lastensuojelussa tulisi kehittää valmiuksia toimia mielenterveysongelmaisten ihmisten kanssa. Hänen mukaansa sosiaalipalveluissa tulisi huomioida neutraalit toimintatavat huoltajuusasioiden hoitamisessa. Lisäksi isä toteaa, että eroprosesseissa olisi tärkeää huomioida ensisijaisesti lapsen etu ja kartoittaa lapsen tuen tarve eroprosessin ja huoltoriidan aikana.

Päihdehuolto ja perhe

Monet isät kertoivat kokemuksistaan päihteiden käytön lopettamisesta isäksi tullessaan ja he mainitsivat yksilöllisen kohtaamisen ja luottamuksen tärkeyden tukijakson aikana. Asioiden hoitaminen olisi voinut olla kuitenkin inhimillisempää ja yksilöllisempää päihteiden käytön lopettamisen aikana. Peter totesi seuraavasti:

Peter: Mut se oli semmosta tosi inhottavaa aikaa (--)

H: Joo. Joo. Et siin ois vielä vähän muuttamista?

Peter: Jep. Siinä ois niin kun, lakipykälien tai niin kun viranomaistaholla, ni ois vähän petraamista ja vähän yksilöllisesti rupeis

H: Niin

Peter: kattoon niin kun porukan, jottei niin kun tuomitse heti kaikkia, toleen noin että. Ei mitään kannustuksii missään mitään niin kun

Peterin ja Timon mukaan asioihin puututtiin jyrkästi eikä viranomaisilta saatu kannustusta prosessin edetessä. Molemmat isät kokivat, ettei heidän päihteettömyyteensä uskottu. Timo totesi, että viranomaiset muokkasivat perheen elämää eikä perheellä ollut päätösvaltaa omiin valintoihin.

Timo: ...sillei oikeestaan päättää miten me eletään, me ei saatu elää omalla tavalla, vaikka kaikki oli, mäekin oli yli puol vuotta ihan täysin raittiina

H: mm

Timo: siinä, niin silti mua pidettiin niin kun ihan täysin nistinä edelleen, ja mulle määrättiin niin kun joka päivälle jotain ohjelmaa mitä mun pitää tehdä ja, seuloissa käydä ja keskustelut ja, tehä päiväkirjaa ja ryhmää ja toista ryhmää ja kolmatta ryhmää (--)

H: mm]

Timo: sitten teki oikeestaan heidän ohjeitten mukaan, niin sekään ei ollu oikein oikeestaan

Timo koki, ettei vanhempiin entisinä huumeiden käyttäjinä luotettu, että he osaisivat hoitaa lasta. Perhe muutti tästä syystä toiselle paikkakunnalle, jossa he eivät olleet enää niin tarkkailun alla. Timo ei ollut katkera hoitojaksoajasta, mutta hän oli kuitenkin onnellinen, kun se aika oli ohi. Isä kertoi tuesta olleen paljon hyötyä, sillä hän sai ohjeita kuinka olla lapsen kanssa ja vertaistukea muilta vanhemmilta.

Peter totesi, että viranomaisten valvonta oli tiukkaa ensimmäisen lapsen odotusaikana. Lapsen syntymän jälkeen meni kuukausia ennen kuin perheen päihteettömyyteen uskottiin.

Peter: Meinas

H: Nii

Peter: hermot mennä siinä, että kun ei missään uskota ja on kaiken maailman viranomaisia perässä

Peter: Vaikka hyväähän ne sillä, mut tuli kuitenkin niin. Meinas jo ahistus iskee, että tai semmonen että no vittu ku ei nyt uskota niin, näyttää nyt sit niin, et annetaan olla tehään nyt sitte sitä mitä halutte.

H: Nii. Sie oisit halunnu sillon, et se toiminta ois ollu vähän erilaista?

Peter: Erilaisempaa nii inhimillisempää tai semmosta.

H: mm

Peter: Liian jyrkäst niin kun heti puututtiin kaikkiin.

H: Niin joo.

Peter: Et se oli semmosta että. Se meni se raskausaika sillon niin kun, vähä niin ku ohitteki

Isä ymmärsi, että viranomaisten tarkoitus oli hyvä, mutta hän olisi kuitenkin toivonut luottamuksellista suhtautumista perheeseen. Perhe jatkoi päihteetöntä elämää ja toisen lapsen syntyessä tilanne olikin vapaampi viranomaisten valvonnan suhteen.

8 POHDINTA

8.1 Tulosten tarkastelua

Tässä tutkimuksessa selvitettiin ensinnäkin Ensi- ja turvakotien liiton asiakkaina olevien miesten isyyden merkitystä heidän elämässään sekä isyyden haasteita ja voimavaroja. Toisena tutkimuskysymyksenä tarkasteltiin sosiaali- ja perhepalveluiden merkitystä isyyden tukijana.

Isänä olemisen ilot ja vaikeudet

Pääsääntöisesti isäksi tuleminen koettiin iloisena asiana ja lapsen syntymää odotettiin positiivisesti jännittäen. Miehet pohtivat, että vastuun ottaminen lapsesta ja perheestä kuuluu isyyteen ja erityisesti koettiin taloudellista vastuuta perheen toimeentulosta. Tässä näkyy piirteitä Kekäleen (2007, 37–38) modernista isyystarinasta sekä Eerolan ja Mykkäsen (2015, 1682) määrittelemästä maskuliinisuuden mallista, joissa isä toimi tyypillisesti perheen elättäjänä. Minna Oulasmaan ja Anja Saloheimon (2010, 22) tutkimuksessa kolmannes miehistä koki, että isän rooliin kuuluu perheen elättäminen. Toisin kuin Oulasmaan ja Saloheimon (2010, 22) tutkimustuloksissa, tämän tutkimuksen isät eivät kokeneet taloudellisen vastuun aiheuttavan erityistä huolta, vaan se oli asia, joka kuului miehelle.

Se, että tässä tutkimuksessa isät halusivat osallistua aktiivisesti lapsensa hoitamiseen, kertoo Henwoodin ja Procterin (2003, 343–344) sekä Huttusen (2001, 153) vahvistuvan isyyden kehityssuunnasta. Tässä tulee esille myös Kekäleen (2007, 37–38) postmodernin isyystarinan piirteitä, joiden mukaan isät halusivat olla mahdollisimman paljon läsnä lastensa elämässä. He halusivat myös olla lapsen tukena vaikeistakin tilanteissa.

Monet tämän aineiston miehistä olivat toimineet alusta lähtien lapsensa tasavertaisena hoivaajana äidin rinnalla ja yksi isistä toimi yksinhuoltajana. Jätettua vanhemmuutta tuetaan vahvasti yhteiskunnassa (Vuori 2004, 54) ja se nä-

kyi myös tässä aineistossa isien aktiivisuutena perhe-elämässä. Poikkeuksiakin oli, sillä yksi isä kertoi, että äiti oli lapsen pääasiallinen hoitaja ja isä odotti, että lapsi kasvaisi, jotta hän pääsisi toimimaan lapsen kanssa. Tämän isän toteamuksessa tulee ilmi äidin ja lapsen välinen vahva suhde ja se, että isä toimii lapsen vauvaiässä ensisijaisesti äidin tukena ja tulee lapsen elämään vahvemmin mukaan vasta leikki-iässä (Oulasmaa & Saloheimo 2010, 28; Vuori 2004, 51).

Haasteet miesten elämässä olivat hyvin moninaisia, jotka liittyivät isän omaan elämäntilanteisiin, päihteiden käyttöön, lapsen kasvattamiseen ja/tai parisuhteen tuomiin ongelmiin. Isät painottivat avoimuutta ja huolista keskustelemisen tärkeyttä vaikeissa elämäntilanteissa, vaikkakin muutamat isät tunnustivat, että omia asioita lähti helposti kaunistelemaan. Puhumisen kerrottiin selkeyttävän ajatuksia ja antavan perspektiiviä omien ongelmien selvittämiseen. Perheiden ongelmat olivat moninaisia, jonka vuoksi yksilöllinen kohtaaminen ja luottamuksellisen asiakassuhteen syntyminen on perhepalveluissa erittäin tärkeää. Muutamat isät kertoivat kokeneensa arvostelua ja epäluottamusta haasteidensa vuoksi.

Päihderiippuvuudesta kuntoutumisen yksi merkittävin motivaatiotekijä on vanhemmuus (Ruisniemi 2006, 184). Tämä näkyi myös tässä tutkimuksessa, sillä päihteitä käyttävien isien elämässä oman lapsen saaminen toimi suurena voimavarana ja motivoijana raittiseen elämään. Joidenkin isien kohdalla raitistuminen oli ollut helppoa, mutta joillekin isille hoitajaksot ja sosiaali- ja perhepalveluiden tuki olivat olleet ensiarvoisen tärkeitä. Sen lisäksi, että isät halusivat olla aktiivisesti mukana lapsensa elämässä, isien taloudellinen ja kasvatuksellinen vastuu lapsesta ja oleminen isänmallina lapselle, olivat syitä raitistua.

Isät puhuivat myös riittämättömyyden tunteesta suhteessa omaan isänä toimimiseen, minkä taustalla oli esimerkiksi vaikeita lapsuuden kokemuksia. Myös arjen kiireisyys oli yhteydessä riittämättömyyteen ja omaan jaksamiseen. Elämänmuutokset ja niihin liittyvät paperityöt veivät isien voimavaroja.

Puutteelliseksi koettu isänmalli omassa lapsuudessa toi epävarmuutta isänä olemiseen monella tapaa. Isäksi tuleminen oli herättänyt pelkoja ja isien itseluottamus oli heikko. Esimerkiksi lapsen lohduttaminen ja erilaisten tuntei-

den näyttäminen koettiin haastaviksi, sillä isäksi tullessa käytiin läpi omaan lapsuuteen liittyviä vaikeita asioita (ks. Marsiglio & Roy 2012, 39). Carlsonin ym. (2015/2016, 39) sekä Oulasmaan ja Saloheimon (2010, 27) tutkimuksien isät, jotka olivat kokeneet oman isänsä kielteisenä, tahtoivat toimia omassa isyydessään toisin. Isyyden tukeminen yhteiskunnassa on siis tärkeää, sillä kaikilla ei ole turvalliseksi ja hyväksi koettua isänmallia lähipiirissään. Niin erilaisten perheyöntekijöiden antaman keskusteluavun ja tuen kuin isistä koostuvien vertaisryhmien tapaamisten järjestäminen on tärkeää.

Paajasen (2006, 61) tutkimuksessa isyyteen liitetyt ongelmat olivat yhteydessä ajan hallintaan sekä työn ja perheen yhteensovittamiseen. Tämän tutkimuksen tulokset ovat samansuuntaisia, sillä isät totesivat työssäkäynnin vievän lapsen ja isän yhteistä aikaa. Työpäivänsä jälkeistä väsymystä seurasi huono omatunto lasten kanssa vietetyn ajan suhteen. Toisaalta isät mainitsivat työssäkäynnin elämässään tasapainottavaksi tekijäksi, joka vahvisti yhteiskuntaan kuulumisen tunnetta ”hyvänä kansalaisena”. Monissa tutkimuksissa työn onkin todettu olevan vastapaino perhe-elämälle (Salmi & Lammi-Taskula 2014, 43–44; Kinnunen ym. 2009, 132).

Haasteita parisuhteeseen toivat vuorovaikutukseen liittyvät ongelmat, vanhempien erilaiset kasvatuseriaatteet ja mielenterveyteen liittyvät sairaudet. Vaikka parisuhteen vuorovaikutukseen liittyvät vaikeudet olivat johtaneet joissain tapauksissa vanhempien väliseen väkivaltaan, niin tässä tutkimuksessa ei tullut ilmi, että väkivallan käyttö olisi kohdistunut lapseen.

Parisuhdeongelmat saattoivat myös johtaa eroon ja selvityksiin lasten huoltajuudesta. Erojen jälkeen isien suhde lapseen oli heikentynyt, vaikka isät halusivat olla läsnä lasten elämässä. Isät halusivat pitää suhdetta yllä lapsiinsa siltäkin varalta, jos lasten äidit eivät pysyisikään jostain syystä huolehtimaan lasten kasvatuksesta. Mykkänen ja Huttunen (2008, 172) toteavat, että jos parisuhde on jo ennestään heikolla pohjalla, saattaa puolison raskaus herättää miehessä kielteisiä ajatuksia. Myös tässä tutkimuksessa tuli esille, ettei raskaus ja isäksi tulo ollut aina pelkästään myönteisiä tunteita herättäviä asioita.

Hyväksi koettu parisuhde toimi puolestaan selkeästi voimavarana isien elämässä. Tasaveroisessa parisuhteessa vanhemmuutta tuettiin molemminpuo-

lisesti, kasvatuksellisista asioista neuvoteltiin ja vuorovaikutus puolison kanssa oli myönteistä. Nämä isät pitivät hyvänä asiana sitä, että lapsella oli vanhempana kaksi erilaista aikuisen mallia. Jaettu vanhemmuus tuli esille haastateltavien parisuhteissa ja Eerola (2009, 25) toteaaakin parisuhteen tukevan vanhemmuutta, kun isyys toteutuu miehelle mieluisalla tavalla. Kuten Oulasmaan ja Saloheimon (2010, 28) tutkimuksessa, niin tämänkin tutkimuksen mukaan puoliso oli monelle isälle tärkeä ihminen, jolle puhua huolista.

Isyyden voimavaroiksi kerrottiin lapsen kasvun ja kehittymisen seuraaminen, perheen kanssa vietetty yhteinen aika, ystävyysuhteet sekä omat harrastukset. Oli tärkeää, että omassa elämässä asiat olivat tasapainossa. Nämä tulokset vahvistivat aiemmin saatuja tutkimustuloksia, joiden mukaan muun muassa lapsen kanssa vietetty aika ja lapset yleensäkin ovat isyyden parhaita puolia (Paajanen 2006, 67).

Sosiaali- ja perhepalvelut tuenantajina

Kaikki isät olivat tyytyväisiä saamaansa apuun ja tukeen Ensi- ja turvakotien liitossa. Samoin kuin Kuosmasen (2017, 50) tutkimuksessa, tämän tutkimuksen isät mainitsivat Ensi- ja turvakotien liiton kohteliaan ja lämpimän vastaanoton positiivisesti yllättäneeksi asiaksi. Huolien läpikäymistä perheen ulkopuolisen ammattihenkilön kanssa pidettiin hyvänä ratkaisuna, sillä perhetyön ammattilaiseen saattoi luottaa, sillä hän oli vaitiolovelvollinen. Lähipiirille ei välttämättä haluttu puhua perheen sisäisistä huolista asioiden leviämisen tai niiden vääristymisen pelossa.

Isäryhmät ja vertaistuen merkitys koettiin erittäin tärkeäksi ja muutamalle isälle ryhmä oli ensisijainen paikka, jossa jutella huolista. Yksi isä kertoi jopa miettineensä oman isäryhmän perustamista. Isät kaipasivat kuitenkin lisää miestyöntekijöitä perhepalveluihin, sillä miehelle oli joissain tilanteissa helpompi puhua ja miestyöntekijällä olisi miehinen näkökulma asioihin verrattuna naistryöntekijöihin. Nämä tulokset vahvistavat Kuosmasen (2017, 29, 34), Oulasmaan ja Saloheimon (2010, 28) sekä Paajasen (2006, 65) tutkimustuloksia, sillä avoin keskustelu ja vertaistuellinen isäryhmä on koettu tärkeäksi isyyden tukimuodoksi. Toisaalta Kuosmanen (2017, 34) toteaa, että vertaistuki ja yhteisö voi

olla myös kuormittava tekijä, jos yhteisön ilmapiiri on epämääräinen tai jännittynyt.

Isät toivoivat muutoksia muun muassa tiedonkulkuun. Yksi isä oli saanut tietoa perheen tukitoimista ainoastaan puolison välityksellä, eikä isää oltu kuultu tukitoimia suunniteltaessa lainkaan. Tästä syystä perustelut tukitoimille oli jäänyt isälle arvailujen varaan. Isät oli myös helpompi sivuuttaa asioiden hoitamisessa tiedonkulun suhteen kuin äidit. Kriisitilanteisiin toivottiin neutraaleja toimintatapoja, jotta isä ei jäisi sukupuolensa vuoksi toiselle sijalle. Tilanteissa olisi tärkeätä huomioida ensisijaisesti lapsen etu.

Isyys näyttää toteutuvan miesten ajatuksissa enemmän rinnakkain äitiyden kanssa, kun taas äitiys voidaan kokea enemmän parisuhteesta ulkopuoliseksi suhteeksi äidin ja lapsen välillä. Näin ollen isyys määrittyy suhteessa äitiin, kun taas äitiys määrittyy suhteessa lapseen. (Jämsä 2010, 120.) Myös Perälä-Littusen (2004, 108) mukaan isien kuvaillessa hyvää äitiyttä ja hyvää isyyttä isien puhe painottui selkeästi äitiyden kuvailuun. Usein puhutaankin perinteisestä äitimyytistä, joka nostaa naiset ja erityisesti äidit lapsen kasvattajana automaattisesti isyyden yläpuolelle (Vuori 2003, 40, 42; Vuori 2001, 348–349, 356). Onko tällä merkitystä nykykäytännöissä isien kuulemiseen ja siihen, että äidillä on usein enemmän valtaa vaikuttaa isän mahdollisuuksin tavata lastaan?

Monet isät toivat esille sen, että olisi ollut yksinkertaisempaa, jos perheen asioita olisi hoidettu yhdessä paikassa. Näin perheen asioita ei olisi tarvinnut kertoa moneen kertaan eri henkilöille. Tosin yksi isä olisi toivonut, että perheen eroproessia ja tukitoimia olisi hoitanut eri henkilöt.

Päihdehoidossa isät toivoivat asioiden käsittelyyn yksilöllisempää ja inhimillisempää kohtaamista. Isät kokivat, että perheiden elämää ohjattiin ja muokattiin turhan jyrkästi, eikä vanhempien päihdeettömyyteen luotettu. Myös kannustuksen puutteesta mainittiin. Pitkäsen ym. (2014, 281) mukaan päihdehoidossa olevat vanhemmat kritisoivat sitä, että palveluista oli ollut vaikea saada tietoa ja viranomaiset olivat ryhtyneet jyrkkiin toimenpiteisiin vanhemmat ohittaen. Lastensuojelu oli ohjannut perhettä hoitoon, mikä oli tuntunut joidenkin perheiden kohdalla pakkohoidolta. Pitkäsen ym. tutkimukseen osallistuneet vanhemmat antoivat kuitenkin kiitosta siitä, että perhehoitoon ja parite-

rapiaan oltiin päästy. Vanhemmat olivat kokeneet myönteisiä asioita ja saaneensa tukea ainakin jossain päihdehoidon vaiheessa. (Pitkänen ym. 2014, 281.)

Kuosmasen (2017, 26, 33) tutkimuksen mukaan isät olivat selkeästi vastustaneet ensikotiin siirtymistä ja avun pyytäminen oli ollut miehille vaikeaa. Sitä vastoin tässä tutkimuksessa ensikodissa asuneet isät eivät tuoneet esille, että asuminen siellä olisi ollut vastentahtoista. Isät kertoivat saaneensa ensikodissa paljon vertaistukea ja mallia isyyteensä sekä tukea vanhempien väliseen vuorovaikutukseen. Tosin tässäkin tutkimuksessa tuli esille, että kynnyks avun pyytämiseen oli korkea ja ilman perhetyöntekijöiden ohjausta, isät eivät olisi tienneet tällaisia avun saamisen mahdollisuuksia olevankaan. Olisikin tärkeää pohdita, miten tieto perhepalveluista ja isäryhmistä saavuttaisi mahdollisimman monen tuentarvitsijan.

Pääsääntöisesti isät kertoivat saaneensa hyvää tukea ja apua perhepalveluilta. Isät olivat saaneet uusia toimintatapoja haastaviin tilanteisiin, oppineet tunnistamaan ja käsittelemään erilaisia tunteita ja saaneet uusia näkökulmia asioihin. Kaikkien haastateltujen elämä oli haastatteluhetkellä hallinnassa. Kokonaisuudessaan sosiaali- ja perhepalvelujen antama tuki oli ollut toimivaa, se oli koettu tärkeäksi ja tuen avulla vaikeista elämäntilanteista oli päästy eteenpäin.

8.2 Tutkimuksen luotettavuus

Täysin objektiivisen tiedon tuottaminen laadullisessa tutkimuksessa on ongelmallista, sillä tieto suodattuu aina tutkijan näkökulman ja tulkintojen kautta. Tämän vuoksi tutkijan on esitettävä tutkimuksen kulusta mahdollisimman johdonmukainen raportti omista tulkinnoistaan, jotta lukija pystyy arvioimaan tutkijan tekemien johtopäätösten *uskottavuutta*. (Kiviniemi 2015, 86–87; Tuomi & Sarajärvi 2009, 136; Lincoln & Guba 1985, 301.) Kuvaan analyysin etenemistä ja johtopäätösten syntymistä mahdollisimman selkeästi ja yksityiskohtaisesti tuloksia käsittelevissä luvuissa sekä liitteenä olevassa analyysirunkotaulukossa (liite 4). Tutkimuksen uskottavuutta lisää runsas suorien aineistolainauksien käyttö, joissa osoitan tuloksien perustuvan aineistosta saatuun tietoon. Aineis-

tolainauksien käyttö liittyy *vastaavuuden* käsitteeseen eli siihen kuinka tutkija on tulkinnut tutkittavien alkuperäisilmauksia ja kuinka tutkimuksen neutraaliudesta ja pysyvyydestä on huolehdittu (Lincoln & Guba 1985, 294–296). Tutkimusraportin perusteella lukija pystyy arvioimaan vastaavuutta alkuperäisten ilmausten pohjalta. Pyrin myös säilyttämään vastaajien alkuperäisilmaukset analyysiä tehdessä mahdollisimman pitkään.

Tutkimuksen *vahvistettavuutta* lisää tulosten varmistaminen (Lincoln & Guba 1985, 318–319). Kuuntelin haastattelutallenteita useaan kertaan sekä luin litteraatteja tarkasti analyysin aikana, mikä varmisti tutkimustuloksia.

Siirrettävyys on yksi laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kriteereistä. Tällöin arvioidaan sitä, missä määrin tutkimustuloksia voidaan yleistää. (Lincoln & Guba 1985, 298–299.) Laadullisessa tutkimuksessa yleistysten tekeminen on ongelmallista verrattuna määrälliseen tutkimukseen (Eskola & Suoranta 1998, 66). Olen kuvannut tässä raportissa tarkasti tutkimuksen eri vaiheet, haastateltavat sekä aineistonkeruutapani. Näiden kuvausten pohjalta myös itse lukija voi arvioida tulosten siirrettävyyttä. Tutkimuksen aineistossa isien ongelmat ja elämäntilanteet vaihtelivat ja usein perheissä oli monia haasteita. Mielestäni tästä tutkimuksesta saatua tietoa isyyden kokemuksista ja tukemisesta voidaan hyödyntää sosiaali- ja perhepalveluissa yksilöllisessä perheen tilanteen kohtaamisessa ja kartoittamisessa sekä tasapuolisen tiedonkulun ja vertaistuen järjestämisessä.

Tutkijan tulisi tiedostaa omat arvonsa ja lähtökohtansa suhteessa tutkittavaan ilmiöön (Patton 2015, 700). Tietoa tutkittavasta ilmiöstä sain perehtymällä isyydestä tehtyihin tutkimuksiin ja koostamalla niistä tutkimukseni teoriataustan. Olen myös kouluttautunut varhaiskasvatuksen asiantuntijaksi ja työskenteleminen päiväkodissa lastentarhanopettajana. Minulla on tällöin kokemusta lapsiperheiden kanssa työskentelemisestä. Tosin minulla ei ole kokemusta varsinaisesta perhetyöstä sosiaalipalvelujen alalta, joten sosiaalialan kenttätö on minulle vierasta. Toisaalta minulla ei ole tällöin kenttätöystä tulleita ennakkokäsityksiä haastateltavista ja se vahvistaa aineiston käsittelyn objektiivisuutta. Koko tutkimusprosessin ajan pyrin tiedostamaan omat lähtökohtani ja henkilökohtaiset arvoni suhteessa tutkimukseeni.

Eskola ja Vastamäki toteavat, että kotona tehty haastattelu on haastateltavalle tilana tuttu ja se luo siten haastattelulle turvallisen ilmapiirin. Toisaalta haastattelijan on vaikea sulkea kotitilasta pois mahdollisia häiriötekijöitä. (Eskola & Vastamäki 2015, 30–31.) Tämän aineiston yksi haastattelu oli tehty perheen kotona ja taustalla ollut lapsiperheen äänimaailma teki litteroinnin haastavaksi. Haastattelu oli kuunneltava useampaan kertaan. Haastattelupaikasta herää myös kysymys, onko puolison ja muun perheen läsnäolo vaikuttanut isän vastauksiin, sillä haastattelussa käytiin läpi isän henkilökohtaisia näkemyksiä ja kokemuksia asioista.

Patton (2015, 427) toteaa, että haastattelussa on tärkeää antaa haastateltavan vastata omin sanoin. Yhdessä haastattelussa oli huomattavissa haastateltavan johdattelua. Muutamissa haastattelun vaiheissa haastattelija puhui esimerkiksi enemmän kuin haastateltava ja haastateltava myötäili asioita. Lisäksi haastattelija otti esiin asioita, jotka eivät kuuluneet haastattelurunkoon. Analyysia tehdessä otin huomioon vain haastateltavan mainitsevat asiat. Muutamissa haastatteluissa haastattelija puhui jonkin verran haastateltavan päälle. Vastaajat olivat kuitenkin tyytyväisiä siihen, että haastattelija oli heille ennestään tuttu henkilö ja hänelle oli helppo puhua asioista. Tämä vahvistaa tutkimuksen *varmuutta*. Tutkimukseni *luotettavuutta* lisää se, että tutkittavat osoittivat kiinnostusta tutkimusaihetta kohtaan ja halusivat tuoda esille omat mielipiteensä ja kokemuksensa (vrt. Eskola & Vastamäki 2015, 28–29).

8.3 Jatkotutkimuskysymyksiä

Huttusen (2001, 153) sekä Kolehmaisena ja Aallon (2004, 15) mukaan isyyden toteuttamisessa on havaittavissa ohenevan ja vahvistuvan isyyden kehityssuunnat. Tässä tutkimuksessa isät toteuttivat tai ainakin pyrkivät toteuttamaan vahvistuvan isyyden mukaista isyyttä. Muutamalla isällä suhde lapseen oli erotilanteen ja huoltoriidan vuoksi etäänäytynyt, mutta heillä oli kuitenkin vahva tahto vahvistaa suhdettaan lapseensa. Jatkossa olisi tärkeää myös tavoittaa niitä isiä, joiden isyys on ohenevan isyyden puolella. Olisi tärkeää miettiä, miten tavoittaa isät, jotka jäävät kokonaan tuen piirin ulkopuolelle? Entä miten heidän

isyyttä on olisi mahdollista tukea? Millainen tahto heillä on olla mukana lapsensa elämässä? Millaisia tekijöitä on ohenevan isyyden taustalla?

Yksilöllisen tuen ja palvelujen saamisen kannalta olisi tärkeää huomioida perhetutkimuksessa myös valtavirrasta poikkeavat perhemuodot. Uusperheiden määrä on vähitellen kasvanut Suomessa (Tilastokeskus 2015). Perhepalveluiden ja perheiden tukemisen kannalta olisi tärkeää tuottaa tietoa siitä, miten perheiden arki muotoutuu uusperheissä lapsen, isän, äidin ja isovanhempien näkökulmasta. Suomessa on myös rekisteröityjä pareja, joilla on lapsia (Tilastokeskus 2016). Miten heidän arki ja kokemuksensa muotoutuvat? Isä yksinhuoltajana on edelleen selkeästi harvinaisempaa kuin äiti yksinhuoltajana, vaikkakin yksinhuoltajaisien määrä on vuosien mittaan hiukan kasvanut (Tilastokeskus 2016). Tässä tutkimuksessa yksi aineiston isä oli yksinhuoltaja. Olisi tärkeää selvittää tarkemmin, että millaista on yksinhuoltajaisien arki, voimavarat ja huolenaiheet. Entä miten neuvola- ja perhepalveluissa voitaisiin kohdentaa palvelua ja tukea yksinhuoltajaisille entistä paremmin?

LÄHTEET

- Aalto, I. 2004. Kerrottu isyys. Kahden sukupolven miesten isyyskertomuksia. Sosiaali- ja terveysministeriö, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. Tane-julkaisuja 2004:6. Helsinki.
- Aalto, I. 2010. Katsaus isyyden historiaan sääty-yhteiskunnasta nykyaikaan. Teoksessa J. Mykkänen & I. Aalto (toim.) Isyyden ihanteet, arki ja kokemukset. Raportti isyyden tutkimuksesta Suomessa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 15–35.
- Aalto, I. & Mykkänen, J. 2010. Saatteeksi. Teoksessa J. Mykkänen & I. Aalto (toim.) Isyyden ihanteet, arki ja kokemukset. Raportti isyyden tutkimuksesta Suomessa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 9–11.
- Bailey, J. 2015. Understanding Contemporary Fatherhood: Masculine Care and the Patriarchal Deficit. *Families, Relationships and Societies* 4 (1), 3–17.
- Bogdan, R. C. & Knopp Biklen, S. 2007. *Qualitative Research for Education. An Introduction to Theories and Methods*. 5. painos. Boston: Allyn and Bacon.
- Brotherson, S. E., Dollahite, D. C. & Hawkins, A. J. 2005. Generative Fathering and Dynamics of Connection between Fathers and Their Children. *Fathering* 3 (1), Viitattu 22.3.2015 <http://search.proquest.com.ezproxy.jyu.fi/printviewfile?accountid=11774>
- Carlson, J., Kendall, A. & Edleson, J. L. 2015/2016. Becoming a Good Father: The Developmental Engine of First-Time Fatherhood. *Fathering*. Winter 2015/2016. 13 (3), 182–202.
- Connell, R. W. 1995. *Masculinities*. Cambridge: Polity Press.
- Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. 2011. *Handbook of Qualitative Research*. 4th ed. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Dorethy, W. J., Kouneski, E. F. & Erickson, M. F. 1998. Responsible fathering. *Journar of Marriage and the Family* 60, 277–292.
- Eerola, P. 2009. Lapsikeskeisempi isyys – kolme tarinaa nuorten koulutettujen miesten astumisesta isyyteen. *Nuorisotutkimus* 2, 15–28.
- Eerola, P. 2015. *Responsible Fatherhood. A Narrative Approach*. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Väitöskirja.
- Eerola, P. & Mykkänen, J. 2014. Isyyskokemusten jäljillä. Teoksessa P. Eerola & J. Mykkänen (toim.) *Isän kokemus*. Tampere: Gaudeamus, 7–18.
- Eerola, P. & Mykkänen, J. 2015. Paternal Masculinities in Early Fatherhood: Dominant and Counter Narratives by Finnish First-time Fathers. *Journal of Family Issues* 36 (12), 1674–1701.
- Eggebeen, D. & Knoester, C. 2001. Does Fatherhood Matter for Men? *Journal of Marriage and the Family* 63 (2), 381–393.
- Ensi- ja turvakotien liitto. 2015a. Miehenä ja isänä. Viitattu 18.2.2015 <http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/miehenaja-isana/>
- Ensi- ja turvakotien liitto. 2015b. Työmuodot. Viitattu 21.3.2015 <http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/>
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 3. painos Tampere: Vastapaino.

- Eskola, J. 2015. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa J. Aalto & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 185–206.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2010. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa J. Aalto & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 3. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 26–44.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2015. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa J. Aalto & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 4. uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 27–44.
- Forsell, M. & Nurmi, T. 2016. Päihdehuollon huumeasiakkaat 2015. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 14.4.2017 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131160/Tr14_16.pdf?sequence=4
- Gergen, K. J. 2009. *An Invitation to Social Construction*. 2. painos. London: SAGE.
- Haataja, A. 2009. Fathers' use of Paternity and Parental Leave in the Nordic Countries. KELA Online working papers 2/2009. Helsinki: Kela.
- Halme, N. 2009. Isän ja leikki-ikäisen lapsen yhdessäolo. Yhdessäoloa, isänä toimimiseen liittyvää stressiä ja isän tyytyväisyyttä parisuhteessa kuvaavan rakenneyhtälömallin kehittäminen ja arviointi. Tampereen yliopisto. Hoitotieteen laitos. Väitöskirja.
- Halme, N. & Perälä, M-L. 2014. Lapsiperheiden huolet ja avunsaanti. Teoksessa J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitos, 216–226.
- Hawkins, A. J. & Dollahite, D. C. 1997. Beyond the Role-Inadequacy Perspective of Fathering. Teoksessa A. J. Hawkins & D. C. Dollahite (toim.) *Generative Fathering: Beyond Deficit Perspectives*. Thousand Oaks (Calif.): Sage, 3–16.
- Heikkinen, H. L. T. 2010. Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa J. Aalto & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 3. uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 143–178.
- Henwood, K. & Procter, J. 2003. The 'Good Father': Reading Men's Accounts of Paternal Involvement During the Transition to First-time Fatherhood. *The British Journal of Social Psychology* 42 (3), 337–335.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Holstein, J. A. & Gubrium, J. F. 2011. Animating Interview Narratives. Teoksessa D. Silverman (toim.) *Qualitative Research*. 3. painos. London: SAGE, 149–167.
- Hurrelmann, K. 1988. *Social Structure and Personality Development. The Individual as a Productive Processor of Reality*. Cambridge University Press.

- Huttunen, J. 1999. Muuttunut ja muuttuva isyys. Teoksessa A. Jokinen (toim.) *Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja*. Tampere: Tampere University Press, 169–193.
- Huttunen, J. 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Huttunen, J. 2010. Isyyteen sitoutuminen ja sen merkitys miehelle. *Suomen lääkäri* 3/10, 175–181.
- Huttunen, J. 2014. Isyyden muutos ja tulevaisuus. Teoksessa P. Eerola & J. Mykkänen (toim.) *Isän kokemus*. Tampere: Gaudeamus, 178–196.
- Håland, K., Lundgren, I., Eri, T. S. & Lidén, E. 2014. The Meaning of Men's Experiences of Becoming and Being Fathers, in *Men Who Have Subjected Their Partners to Violence*. *Fathering* 12 (2), 178–195.
- Itäpuisto, M. 2001. Pullon varjosta valoon. Vanhempiensa alkoholinkäytöstä kärsineiden selviytymistarinoita. Kuopion yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos.
- Itäpuisto, M. & Grönfors, M. 2004. Isä, poika ja pullon henki. Juoppo isä pojan ongelmana. Teoksessa V. Hänninen & O-H. Ylijoki (toim.) *Muuttuuko ihminen?* Tampere: Tampereen yliopistopaino, 137–154.
- Jokinen, A. 2002. Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & Eero Suoninen (toim.) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. 2. painos. Tampere: Vastapaino, 37–53.
- Jokinen, A. 2012. Kriittinen mies- ja maskuliinisuustutkimus. Teoksessa T. Saaremaa, L-M. Rossi & T. Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino, 128–139.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2004. Diskursiivinen maailma. Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen. *Diskurssi analyysin aakkoset*. 3. painos. Tampere: Vastapaino, 17–47.
- Jämsä, J. 2010. Tarpeeton ja avuton isä. Teoksessa J. Jämsä & S. Kalliomaa (toim.) *Isyyden kielletyt tunteet*. Helsinki: Väestöliitto, 112–121.
- Kalliomaa, S. 2010. Voiko tunteista selvitä hengissä? Teoksessa J. Jämsä & S. Kalliomaa (toim.) *Isyyden kielletyt tunteet*. Helsinki: Väestöliitto. 98–110.
- Kekkonen, J. 2010. Isä venyy, isä jaksaa. Teoksessa J. Jämsä & S. Kalliomaa (toim.) *Isyyden kielletyt tunteet*. Helsinki: Väestöliitto, 50–59.
- Kekäle, J. 2007. Postmoderni isyys ja uskonnollisuus. *Tarinallinen näkökulma*. Väitöskirja. Joensuun yliopiston teologisia julkaisuja 19. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Kekäle, J. & Eerola, P. 2014. Isyyden tarinamarkkinoilla. Teoksessa P. Eerola & J. Mykkänen (toim.) *Isän kokemus*. Tampere: Gaudeamus, 19–31.
- Kinnunen, U., Malinen, K. & Laitinen, K. 2009. Työn ja perheen yhteensovittaminen: perheiden kokemuksia ja ratkaisuja. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen ja T. Lämsä (toim.) *Perhe-elämän paletti*. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus, 125–147.
- Kiviniemi, K. 2015. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2*. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 86–87.
- Kontula, O. 2009. Parisuhdeonnan avaimet ja esteet. *Perhebarometri 2009*. Väestötutkimuslaitos. *Katsauksia E* 38/2009. Helsinki: Väestöliitto.

- Kolehmainen, J. & Aalto, I. 2004. Johdanto isyyksien tutkimiseen. Teoksessa I. Aalto & J. Kolehmainen (toim.) *Isäkirja. Mies, vanhemmuus ja sukupuoli*. Tampere: Vastapaino, 9–25.
- Kuosmanen, S. 2017. Elämäni paras päätös. Tutkimus ensikotien työn vaikuttavuudesta. Ensi- ja turvakotien liitto. Viitattu 19.4.2017 https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/elamani_paras_paatos
- Lamb, M. E. 2010. How Do Fathers Influence Children's Development? Let Me Count the Ways? Teoksessa M. E. Lamb. *The Role of the Father in Child Development*. 5. painos. New Jersey: John Wiley & Sons, 1–26.
- Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. 2014a. Lapsiperheiden hyvinvointi. Teoksessa M. Vaarama, S. Karvonen, L. Kestilä, P. Moisio & A. Muuri (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2014*. Tampere: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, 144–159.
- Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. 2014b. Työnjako ja tyytyväisyys parisuhteeseen lapsiperheissä. Teoksessa J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitos, 72–81.
- Lincoln, Y. & Guba, E. 1985. *Naturalistic Inquiry*. Newbury Park: Sage.
- Lähteenmäki, M. & Neitola, M. 2014. Isien tukiverkostot vauvaperheissä. Teoksessa P. Eerola & J. Mykkänen (toim.) *Isän kokemus*. Tampere: Gaudeamus, 65–74.
- Marsiglio, W. 2008. Understanding Men's Prenatal Experience and the Father Involvement Connection: Assessing Baby Steps. *Journal of Marriage and Family* 63 (5), 1108–1113.
- Marsiglio, W. & Roy, K. 2012. *Nurturing Dads. Social Initiatives for Contemporary Fatherhood*. New York: Sage.
- Mason, J. 2006. *Qualitative Researching*. 2. painos. London: SAGE.
- McGill, B. S. 2014. Navigating New Norms of Involved Fatherhood: Employment, Fathering Attitudes, and Father Involvement. *Journal of Family Issues* 35 (8), 1089–1106.
- Mesiäislehto-Soukka, H. 2005. Perheen lisäys isien kokemana. Fenomenologinen tutkimus. *Lääketieteellinen tiedekunta. Hoitotieteen ja terveystieteiden laitos*. Oulu: Oulun yliopisto.
- Miettinen, A. & Rotkirch, A. 2012. Yhteistä aikaa etsimässä. Lapsiperheiden ajankäyttö 2000-luvulla. *Perhebarometri 2011*. Väestötutkimuslaitos. *Katsauksia E 42*. Helsinki: Väestöliitto.
- Mykkänen, J. & Huttunen, J. 2008. Isäksi tulon tunteet. Teoksessa E. Sevón & M. Notko (toim.) *Perhesuhteet puntarissa*. Tampere: Helsinki University Press, 169–187.
- Mykkänen, J. 2010. Isyyden tutkimus Suomessa 1990–2010. Teoksessa J. Mykkänen & I. Aalto (toim.) *Isyyden ihanteet, arki ja kokemukset. Raportti isyyden tutkimuksesta Suomessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 39–76.
- Mykkänen, J. 2014. Isäksi tulon monet polut. Teoksessa P. Eerola & J. Mykkänen *Isän kokemus*. Tampere: Gaudeamus, 32–48.
- Mykkänen, J. & Eerola, P. 2014. Sitoutuminen ja vastuu isyyden alussa. Teoksessa P. Eerola & J. Mykkänen *Isän kokemus*. Tampere: Gaudeamus, 49–64.

- Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.
- Oulasmaa, M. & Saloheimo. 2010. Stereotyyppiset isäkuvat. Teoksessa J. Jämsä & S. Kalliomaa (toim.) *Isyyden kielletyt tunteet*. Helsinki: Väestöliitto, 21–29.
- Paajanen, P. 2006. Päivisin leiväntuoja, iltaisin hoivaisä. Alle 3-vuotiaiden esikoislasten isien näkemyksiä ja kokemuksia isyydestä. *Perhebarometri 2006*. Väestöntutkimuslaitos. Katsauksia E 24. Helsinki: Väestöliitto.
- Patton, M. 2015. *Qualitative Research and Evaluation Methods*. 4. painos. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Perälä-Littunen, S. 2004. Cultural Images of a Good Mother and a Good Father in Three Generations. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 239*. Jyväskylä: University of Printing House.
- Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. 2009. *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Pietilä-Hella, R. 2010. Tunteettomuudesta vertaistuttaviksi. Esikoisäitien ja -isien perhevalmennusprosessi Espoon uudentyöppisessä perhevalmennuskokeilussa. Helsinki: Diakonia ammattikorkeakoulu.
- Pirskanen, H. 2011. Alkoholi, isyys ja valta. Ongelmajuovat isät miesten elämäntarinoissa. Jyväskylän yliopisto. Perhetutkimuskeskus/Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Väitöskirja. Helsinki: Väestöliitto.
- Pitkänen, T. 2006. Alcohol Drinking Behavior and its Developmental Antecedents. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 293*. University of Jyväskylä.
- Pitkänen, T., Kaskela, T., Halme, N. & Perälä, M-L. 2014. Päihdehuollossa olevien vanhempien huolet ja tuen tarpeet sekä kokemukset palveluista. Teoksessa J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitos, 274–285.
- Pleck, J. H. 2010a. Fatherhood and Masculinity. Teoksessa M. E. Lamb (toim.) *The Role of the Father in Child Development*. 5. painos. Hoboken, New Jersey. John Wiley, 27–57.
- Pleck, J. H. 2010b. Paternal Involvement. Revised Conceptualization and Theoretical Linkages with Child Outcomes. Teoksessa M. E. Lamb (toim.) *The Role of the Father in Child Development*. 5. painos. Hoboken, New Jersey. John Wiley, 58–93.
- Raitasalo, K. & Holmila, M. 2014. Alkoholin käyttötapojen periytyminen ja vanhempien kasvatuskäytännöt. Teoksessa J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitos, 196–204.
- Rankinen, M. 2010. Isyyden peilit. Teoksessa J. Jämsä & S. Kalliomaa (toim.) *Isyyden kielletyt tunteet*. Helsinki: Väestöliitto, 87–97.
- Rantalaiho, M. 2003. Pohjoismaisen isyyspolitiikan isäkuva. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Helsinki: Gaudeamus, 202–227.
- Roos, J.P. & Rotkirch, A. 1997. Hirveät vanhemmat. Teoksessa Roos, J.P. & Rotkirch, A. (toim.) *Vanhemmat ja lapset. Sukupolvien sosiologiaa*. Helsinki: Gaudeamus, 5–17.

- Rotkirch, A. 2010. Milloin isä tuntee syyllisyyttä? Teoksessa J. Jämsä & S. Kalliomaa (toim.) *Isyyden kielletyt tunteet*. Helsinki: Väestöliitto, 40–49.
- Ruisniemi, A. 2006. Vanhemmuus päihderiippuvuudesta toipumisen voimavarana. Teoksessa R. Nätkin (toim.) *Pullo, pillerit ja perhe. Vanhemmuus ja päihdeongelmat*. Jyväskylä: PS-kustannus, 165–188.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005a. Johdanto. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 9–21.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005b. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 22–56.
- Rytkönen, T., Saneri, I. & Tikka, T. 2011. Isyyden vahvistamisella turvaa koko perheelle. Teoksessa J. Simola, J. Ihalainen, K. Kuusinen-James, M. Seppänen & T. Rytkönen, (toim.) *Turvallinen perhe-elämä ei synny sattumalta. Päijät-Hämeen Liitto. Kuntien palvelurakenteiden kehittämisprojekti*, 27–31.
- Saastamoinen, M. 2006. Minuus ja identiteetti tutkimuksen haasteina. Teoksessa P. Rautio & M. Saastamoinen (toim.) *Minuus ja identiteetti. Sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma*. Tampere: Tampere University Press, 168–180.
- Salmi, M. & Lammi-Taskula, J. 2011. Joustoa työn vai perheen hyväksi? Teoksessa P. Pietikäinen (toim.) *Työstä, jouta ja jaksaa. Työn ja hyvinvoinnin tulevaisuus*. Helsinki: Gaudeamus, 155–167.
- Salmi, M. & Lammi-Taskula J. 2014. Työn ja perheen yhteensovittaminen hyvinvoinnin tekijänä. Teoksessa J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitos, 38–51.
- Silverstein, L.B. & Auerbach, C, F. 1999. Deconstructing the Essential Father. *American Psychologist*, 54 (6), 397–407.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2013. Lapsi- ja perhepolitiikka Suomessa. Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 9. Viitattu 22.3.2016. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104415/URN_ISBN_978-952-00-3374-3.pdf?sequence=1
- Säävälä, H. 1999. Mieheyden psykologiaa. Teoksessa A. Jokinen (toim.) *Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja*. Tampere: Tampere University Press, 52–73.
- Söderström, K. & Skårderud, F. 2013. The Good, The Bad, and the Invisible Father: A Phenomenological Study of Fatherhood In Men With Substance Use Disorder. *Fathering* 11 (1), 31–51.
- Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. 2016. Päihdetilastollinen vuosikirja 2016. Alkoholi ja huumeet. Viitattu 14.4.2017 http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131756/Päihdetilastollinen%20vuosikirja%202016_verkko.pdf?sequence=1
- Tilastokeskus. 2015. Liitetaulukko 4. Uusperheet 1990–2015. Viitattu 28.1.2017. http://tilastokeskus.fi/til/perh/2015/perh_2015_2016-05-30_tau_004_fi.html

- Tilastokeskus. 2016. Perheiden määrä jatka lievää kasvuaan. Viitattu 28.1.2017. http://tilastokeskus.fi/til/perh/2015/perh_2015_2016-05-30_tie_001_fi.html?ad=notify
- Tremblay, S. & Pierce, T. 2011. Perceptions of Fatherhood: Longitudinal Reciprocal Association Within the Couple. *Canadian Journal of Behavioural Science* 43 (2), 99-110.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu laitos. Jyväskylä: Gummerus.
- Turunen, K. E. 1995. Tieto ja tiede. Jyväskylä: Atena.
- Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki. Viitattu 22.8.2016 http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Valkonen, L. 2006. Millainen on hyvä äiti tai isä? Viides- ja kuudesluokkalaisten vanhemmuuskäsitykset. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Väitöskirja.
- Valli, R. 2015. Paperinen kyselylomake. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 4. uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 84-108.
- Vuori, J. 2001. Äidit, isät ja ammattilaiset. Sukupuoli, toisto ja muunnelmat asiantuntijoiden kirjoituksissa. Tampereen yliopisto. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Väitöskirja.
- Vuori, J. 2003. Äitiyden ainekset. Teoksessa H. Horsberg & R. Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. 2. painos. Helsinki: Yliopistopaino, 39-63.
- Vuori, J. 2004. Isyyden mallit ja isien valinnat. Teoksessa I. Aalto & J. Kolehmainen (toim.) Isäkirja. Mies, vanhemmuus ja sukupuoli. Tampere: Vastapaino, 29-63.
- Warren, C. A. B. & Karner, T. X. 2010. *Discovering Qualitative Methods. Field Research, Interviews, and Analysis*. 2. painos. New York: Oxford University Press.
- Yuan, A. S. V. 2016. Father-Child Relationships and Nonresident Fathers' Psychological Distress: What Helps and What Hurts? *Journal of Family Issues* Vol 37 (5), 603-621.

LIITTEET

Liite 1. Paikat, joiden asiakkaina isät/perheet olivat olleet

NA-ryhmät eli Nimettömät Narkomaanit

Ensi- ja turvakotienliitto ja liiton hankkeet

Pariterapia

Ensikodin isäryhmä

Jussi-työntekijä

Poliisi

Päihdepoliklinikka

Puoliso turvakodissa

Laitoshoito sosiaalisairaalassa (päihderiippuvuuden hoito)

Avokuntoutus jälkipolku

A-klinikka

Lastensuojelu

Lapsiperhetyö ja perhekuntoutus paikka

Turvakotipalvelu ja perheväkivaltaa tai sen uhkaa kokeneille

Paritapaamiset mielenterveyskeskuksessa

Seurakunnan perhetyö eli perheasiainneuvottelukeskus, diakoniatyöntekijä

Väkivaltatyön palvelukeskus

Neuvola

Psykologipalvelut

Koksi

Päiväkerhotoimintaa, johon puoliso osallistui

Lapsi käynyt psykiatrisella vastaanotolla ja toimintaterapiassa

Liite 2. Teemahaastattelurunko

Isäksi tulemisen polku

Kerro isäksi tulemisen matkasta niin kuin haluat siitä kertoa. Toivoisin, että kertomuksessasi tulisi esille seuraavia asioita:

(jos isällä monta lasta, voi isä valita mistä kertoo – tarkoituksena kuitenkin selvittää haastavaa elämäntilannetta → Sen lapsen syntymän aikana, jolloin haasteita tai kriisiä on esiintynyt).

Apukysymyksiä: (aloita aina KERRO-sanalla, se ohjaa monisanaisempaan kerrontaan)

- a. Millainen oli elämäntilanteesi, kun sait tietää raskaudesta? (seurustelusuhde, kenen kanssa asuit, työ/opiskelu..)
- b. Miltä tieto raskaudesta tuntui? Millaisia Ilon- ja huolenaiheita tällöin oli?
- c. Mitä jäi mieleen raskausajasta?
- d. Kun lapsi syntyi, millainen tilanteesi silloin oli? Miltä silloin tuntui?
- e. Millaisia ajatuksia isäksi tulo herätti sinussa?

Isänä oleminen

1. Kerro nykyisestä elämäntilanteestasi.
 - a. kuka/ketkä kuuluvat perheeseesi?
2. Millaista on arkesi? (kuvaus tyypillisestä päivästä aamusta iltaan)
 - a. Mitä teet laps(i)esi kanssa?
 - b. Milloin ja kuinka paljon vietät aikaa laps(i)esi kanssa?
3. Millainen lapsi (millaiset lapset) sinulla on?
 - a. Kuvaa muutamalla sanalla millainen hän on (millaisia he ovat) luonteeltaan.
 - b. Mistä hän pitää ja ei pidä / Mistä he pitävät ja eivät pidä?
 - c. Mille hän nauraa / he nauravat?
 - d. Entä milloin lapsesi suuttuu(vat)? Miltä sinusta silloin tuntuu? Entä miten hoidat tilanteen?
4. Millainen isä sinä olet? Vahvuudet, heikkoudet, toiveet. Millainen haluaisit olla?
5. Mitkä asiat isyydessäsi tuottavat iloa? Entä huolta?
6. Millaiset asiat arjessa auttavat sinua jaksamaan?

7. Millaisia asioita / tehtäviä sinulle isänä kuuluu, mitkä ovat sinun vastuullasi (konkreettisia esimerkkejä)? Esim:
 - a. lastenhoito- ja kasvatustehtäviä
 - b. talouteen liittyviä asioita
 - c. kotityöt
8. Kun elämässäsi tulee vastaan huolia tai jokin mietityttää isänä olemisessä, kenen kanssa voit jutella?
9. Millaisia huolenaiheita sinulla oli tullessasi tähän isäryhmään/ tämän tuen piiriin?
10. Millaista apua olet saanut? Mikä on sinusta toiminut hyvin? Entä mitä olet jäänyt kaipaamaan? Millaista apua ja tukea olisit tarvinnut tai toivonut?

Suhde lapsen äitiin

Kerro muutamalla lauseella suhteestasi lapsen äitiin

- a. Millaisista asioista sovitte ja neuvottelette?
- b. Miten teillä sovitaan lapsen hoitoon ja kasvatukseen liittyvistä asioista? Kerro jokin esimerkki.
- c. Saatko tukea isyyteen lapsen äidiltä? Jos saat niin kertoisitko millaista se on.

Mitä vielä, jäikö jotain kertomatta? Olisiko sinulla jotain kysyttävää, lisättävää tai kommentoitavaa?

Viimeiseksi: Miltä tuntui olla haastateltavana?

Liite 3. Taustatietolomake

Kriisit isän elämäkulussa -hanke

Yhteistyökumppanit: Jyväskylän yliopisto, Tampereen yliopisto ja Ensi- ja turvakotien liitto

Päivämäärä _____

Taustatiedot

1. Ikä ____ vuotta.
2. Tämänhetkinen siviilisäätö (ympyröi ne vaihtoehdot, mitkä koskettavat sinua)
 - av(i)oliitossa
 - eronnut
 - parisuhteessa
 - sinkku
 - Jokin muu, mikä _____
3. Koulutus (ympyröi ja/tai täytä puuttuvat kohdat)
 - Peruskoulu kyllä ei
 - Ylioppilas kyllä ei
 - Ammattitutkinto, mikä _____
 - Alempi korkeakoulututkinto, mikä _____
 - Ylempi korkeakoulututkinto, mikä _____
 - Muu koulutus, mikä _____
4. Olen tällä hetkellä (ympyröi ja tarkenna viivalle)
 - a) työelämässä, ammattini on _____
 - b) opiskelija, opiskelualani on _____
 - c) työelämän ulkopuolella, missä? _____
5. Lasten ikä/iät _____
6. Lapsen/lasten sukupuoli ____ tyttö(ä) ____ poika(a)

7. Asumis- /perhemuoto. Keitä asuu kanssasi tällä hetkellä (ympyröi)?

- a) ei ketään
- b) lapsi/lapset ja lapsen äiti
- c) lapsi/lapset (ainakin osan ajasta, ks. lisää kohta 8)
- d) lapsen äiti
- e) muita, keitä? _____

8. Mitä on lapsen/lasten huoltajuudesta on päätetty? Yksin / yhteishuoltajuus vai joku muu?

9. Asumisjärjestelyt (esim. kuinka usein / paljon lapset asuvat kanssasi?)

10. Lapsen/lasten äidin ikä _____ vuotta

11. Lapsen/lasten äidin ammatti _____

12. Lapsen/lasten äidin koulutus (ympyröi ja/tai täytä puuttuvat kohdat)

- Peruskoulu kyllä ei
- Ylioppilas kyllä ei
- Ammattitutkinto, mikä _____
- Opistoasteen tutkinto, mikä _____
- Korkeakoulututkinto, mikä _____
- Muu koulutus, mikä _____

Haastatteluani saa käyttää opetus- ja tutkimuskäyttöön (ympyröi).

Kyllä Ei

Kiitos vastauksistasi!

Liite 4. Analyysirunkotaulukot

Analyysirunkotaulukko 1: Miten Ensi- ja turvakotien liiton palveluiden asiakkaina olevat isät kokevat isyytensä?

Yhdistävä luokka	Pääluokka	Yläluokka	Alaluokka	Alaluokan alaluokka
Isyyden merkitys elämän kriiseissä	Isyyden merkitys	Isäksi tuleminen	Isäksi tulemiseen liittyneet tunteet ja ajatukset	<ul style="list-style-type: none"> - Iloinen asia ja tuntui hyvältä - Odotus oli jännittävää aikaa - Parisuhteen ollessa epävakaa, tuleva lapsen syntymä herätti pelkoja
			Isyys muutoksen aikaa	<ul style="list-style-type: none"> - Oman roolin, elämäntapojen, jaksamisen ja asioiden tärkeysjärjestyksen miettimistä - Raskausaika rankkaa puolison terveydellisten vaikeuksien vuoksi - Ei isoa elämänmuutosta
			Vastuu ja sitoutuminen	<ul style="list-style-type: none"> - Vastuun ottaminen lapsesta ja perheestä - Taloudellinen vastuu - Yksinhuoltajan vastuu - Armollisuus itselle
		Isänä oleminen	Isyydessä tärkeää	<ul style="list-style-type: none"> - Isyydessä tärkeää: läsnäolo, turvallisuuden tunne, kuunteleminen, tunteiden näyttäminen, olla hyvä isä, antaa parhaansa - Isät kuvailevat itseään: pitkäjänteinen, empaattinen, välittävä, rajat asettava, lapsen etu tärkeää - Isyyden ihanteita: ollaan tyytyväisiä omanlaiseen isyyteen, rehellisyys, olla miehen malli, lähipiirin palaute tukena - Paremman lapsuuden tarjoaminen lapselle kuin mitä oma lapsuus oli
			Kypsyminen isyyteen	<ul style="list-style-type: none"> - Kärsivällisyyden lisääntyminen - Vähemmän lasten kontrollointia
			Isyys suhteessa äitiyteen	<ul style="list-style-type: none"> - Isän auktoriteetti - Isällä väljemmät rajat kasvatuksessa kuin äidillä - Vanhempien luonne-erot

Isyyden huolia ja haasteita	Isyys ja päihderiippuvuus	Isyys motivoi elämänmuutokseen	<ul style="list-style-type: none"> - Päihteiden käytön lopettaminen tai vähentäminen - Isyys: elämänmuutos, uusi tulevaisuus, perhe - Raitistuminen: halu olla hyvä isä ja puoliso - Päihteiden käyttäjänä ei hyvää tulevaisuutta - Avun hakeminen/saaminen mahdollista
		Vaikeuksien tullessa päihteiden käyttö lisääntyi	<ul style="list-style-type: none"> - Hoitovastuun välttäminen päihteiden avulla - Oman päihdeongelman hoitaminen jäi lapsiperhearjessa
	Hyvän isänmallin puuttuminen	Hyvän isänmallin puuttuminen	<ul style="list-style-type: none"> - Epävarmuus isyydessä - Isyyden opetteleminen korostui - Tasapainoisen perhemallin puuttuminen - Oli kuitenkin luottamusta, että hyvin menee - Julkisilla paikoilla lapsen lohduttaminen
		Tietoisesti erilainen kuin oma isä	<ul style="list-style-type: none"> - Tunteiden näyttäminen - Oma isä ei ollut läsnä - Ei vastuuta lapselle liian pienenä kodinhoitamisesta
	Erilaisiin elämäntilanteisiin liittyviä haasteita	Tunteiden patoaminen ja huolen puheeksi ottaminen	<ul style="list-style-type: none"> - Sulkeutuneisuus ja tunteista puhumattomuus - Eristäytyminen ja avun pyytämisen vaikeus - Omien asioiden kaunistelu vs. rehellinen keskustelu
		Riittämättömyyden tunne isyydessä	<ul style="list-style-type: none"> - Parhaansa tekeminen, mutta kaikkea ei pysty millään hoitamaan - Taustalla omat lapsuuden kokemukset - Isänä olemisen vaatimukset (perheen elättäjä + lasten kasvattaja ja hoitaja)
		Oma jaksaminen, ajankäyttö	<ul style="list-style-type: none"> - Arjen työmäärä ja päivien pituus - Aikaansaamattomuus
		Elämänmuutokset	<ul style="list-style-type: none"> - Etuuksien päivittäminen ja paperityöt - Uudet asiat ja muutokset vievät voimavaroja
		Työtilanne ja taloudelliset asiat	<ul style="list-style-type: none"> - Huoli omasta työtilanteesta - Taloudellisten asioiden järjestäminen
		Työssäkäynti ja yhteinen aika lapsen kanssa	<ul style="list-style-type: none"> - Työssä käymisen vuoksi lapsen kanssa vietetty aika jää vähäiseksi - Töistä tullessaan isä tuntee huonoa omaatuntoa ollessaan väsyneenä lapsen kanssa

	Terveys, hyvinvointi ja tulevaisuus	Lapsen äidin hyvinvointi/terveys	<ul style="list-style-type: none"> - Vaimon jaksaminen hänen sairautensa vuoksi - Puolison arjen sujuminen kotona lasten kanssa - Raskausaikana huoli puolison hyvinvoinnista ja lapsen terveydestä
		Lapsen terveys	<ul style="list-style-type: none"> - Pelko samojen vaikeuksien ilmenemisestä myös nuoremmalla lapsella - Lapsen mahdollinen sairastuminen - Lapsen psyykinen hyvinvointi huoltoriidan aikana
		Mahdolliset onnettomuudet/Oma terveys	<ul style="list-style-type: none"> - Huoli, ettei lapselle sattuisi onnettomuutta - Huoli, ettei isälle sattuisi onnettomuutta tai tule sairautta -> lapsen huoltajuuden järjestyminen
		Tulevaisuus	<ul style="list-style-type: none"> - Lapsen muuttuvat tarpeet esim. teini-ikä - Isän omien kasvatustarpeiden vaikutus lapsen tulevaisuuteen - Isällä huoli tulevaisuudessa läsnäolon määrästä lapsen kanssa (isän mahdollinen vankeusrangaistus, koulun alkaminen)
	Haasteita lapsen kasvatamisessa	Vauvan käsittely ja lapsen hoitaminen	<ul style="list-style-type: none"> - Vastasyntyneen vauvan käsittely - Aluksi epävarmuutta vauvan hoitamisessa - Pienen lapsen kanssa arjesta selviäminen
		Lapsen käyttäytymiseen liittyvät vaikeudet, lapsen tuen tarpeen kartoittaminen, rajojen asettaminen	<ul style="list-style-type: none"> - Lapsi haastava ollessaan epämukavuusalueellaan - Lapsen aggressiivinen, yllätyksellinen ja haastava käytös - Lapsi ei sopeutunut vuoroviikkoasumiseen eron yhteydessä, isän ja lapsen suhteen etäännyminen - Lapsen itsetuhoajatukset ja itsemurhahaukkaukset - Lapsen tuen tarpeen kartoittaminen, lapsen psyykkiset vaikeudet - Vaikeus puuttua puolison aiemmasta suhteesta olevan lapsen kasvatukseen - Rajojen asettaminen: pitäisikö olla lasten kanssa jämäpti vai lempeä eri tilanteissa
	Parisuhteen tuomia haasteita isyyteen	Eron ja huoltajuuden haasteita	<ul style="list-style-type: none"> - Miten äiti vaikuttaa lapsen mieleen erotilanteissa - Yksinhuoltajuus äidille

				<ul style="list-style-type: none"> - Lapsen ja isän välisen vuorovaikutussuhteen heikentyminen - Isän heikot vaikuttamismahdollisuudet ja osallistuminen lapsen elämään - Haasteena erilaiset kasvatuseriaatteet lapsen äidin kanssa - Asioiden hoitaminen viranomaisten välityksellä
			Vuorovaikutus ja asioista sopiminen	<ul style="list-style-type: none"> - Epätasa-arvoinen suhde - Vaikeudet vuorovaikutuksessa - Parisuhdeväkivalta, päihteiden käyttö - Kahdenkeskisen ajan vähyys -> erkaantuminen - Mielenterveysongelmat ja psyykkiset sairaudet vaikeuttavat vuorovaikutusta ja asioiden sopimista
Isyyden voimavarat	Lapsi ja perhe	Perhe		<ul style="list-style-type: none"> - Yhdessä vietetty aika, perhearki - Ulkoilu, liikunta, mökkeily yhdessä - Perhe auttaa jaksamaan arjessa
		Lapsi		<ul style="list-style-type: none"> - Lapsen välitön vuorovaikutus - Lapsen osoittama kiintymys - Lapsen kanssa tekeminen, nähdä kuinka lapsi nauttii - Lapsen kasvamisen ja kehittymisen seuraaminen - Lapset eivät enää pelkää isää, kun hän on tasapainoisempi
	Oma aika, sosiaaliset suhteet ja työssäkäynti	Oma aika		<ul style="list-style-type: none"> - Harrastukset - Ystävät ja tukiverkosto - Omassa elämässä kaikki on hyvin
		Elämänasenne		<ul style="list-style-type: none"> - Kaikkien tunteiden kohtaaminen ja käsitteleminen - Ei analysoi asioita liikaa - Elää päivä kerrallaan - Elämä itse kantaa eteenpäin - Itsensä hyväksyminen, armollisuus itseä kohtaan
		Isyyteen liittyvistä asioista puhuminen		<ul style="list-style-type: none"> - Ensikoti on paikka, jossa voi puhua asioista - Lähipiiri (äiti, veli, työkaveri, kaveri) - Facebook-yksinhuoltajaryhmä

				<ul style="list-style-type: none"> - Asioita mietitään omassa mielessä - Isä miettii tarkkaan kenelle voi asioistaan jutella luottamuksellisista syistä - Ammattiapu koettiin tärkeäksi, sillä tuttavapiiri ei voi oikeasti auttaa perhettä - Kavereiden kanssa isyydestä ja perheen asioista ei jutella syvällisesti - Ei ole miespuolista kaveria kenelle jutella huolista isyydessä
			Työssäkäynti ja työpaikka	<ul style="list-style-type: none"> - Saa otetta yhteiskuntaan, yhteenkuuluvuus - Joutenolo ei sovi isälle - Työpaikalla saa mielenrauhan perheen ongelmista - Töissä oleminen jollakin tavalla omaa aikaa
		Parisuhde voimavarana	Puolison tuki vanhemmuudessa	<ul style="list-style-type: none"> - Molemmat vanhemmat tukevat toisiaan vanhemmuudessaan ja lapsen/lasten hoitamisessa - Puoliso ymmärtää antaa tilaa isälle toteuttaa isyyttä omalla tavallaan - Hyvä palaute puolisolta - Hyvä parisuhde/avioliitto voimavara - Kasvatukseen liittyvistä asioista neuvotellaan yhdessä - Hyvä asia, että lapsella on aikuisen mallina kaksi erilaista aikuista
			Hyvä vuorovaikutus parisuhteessa/lasten äidin kanssa	<ul style="list-style-type: none"> - Positiivinen vuorovaikutus, nykyisen puolison kanssa voi jutella asioista avoimesti - Eron jälkeen asioita on korjattu paljon

Analyytirunkotaulukko 2: Millainen merkitys sosiaali- ja perhepalveluilla on ollut isyyden tukijana?

Sosiaali- ja perhepalveluiden merkitys isyyden tukijana	Sosiaali- ja perhepalvelut isyyden tukijana	Sosiaali- ja perhepalveluiden apu	Apu koettiin toimivaksi	<ul style="list-style-type: none"> - Parisuhteen ja perheen tukeminen, osaava henkilökunta, keskustelujen tukeminen puolison kanssa - Uusien ihmissuhteiden luominen - Luottamus siihen, että apua on mahdollista saada - Isäryhmät (vertaistukea isyyteen, isämalli, keskustelua isännäkökulmasta) - Lapsiperheiden auttaminen on toiminut - Puolison osallistuminen perhekerhoon toi apua koko perheelle - Viranomaisten hyvä palaute isänä olemisesta - Työkaluja tunteiden käsittelemiseen - Paikkakunnilla oli asioiden hoitamisessa eroja
		Tuen piiriin pääseminen	Asioista puhuminen	<ul style="list-style-type: none"> - Puolison kanssa helposti riitelyä - Asioita ei tarvitse miettiä yksin - Positiivinen vastaanotto, hyvä ja asiallinen kohtelu - Isä koki, ettei perhe olisi tarvinnut apua
		Isäryhmät ja keskustelut perhetyöntekijän kanssa	Isäryhmien merkitys	<ul style="list-style-type: none"> - Vertaistuki - Sai isänmallia - Sai apua mietityttäneisiin huoliin ja selkeyttä omiin ajatuksiin - Asioista keskusteltiin isän näkökulmasta - Ensisijainen paikka missä puhua huolista
			Keskustelu perhetyöntekijän kanssa	<ul style="list-style-type: none"> - Rehellinen ja avoin keskustelu tärkeä voimavara, ajatuksia selkiyttävää - Keskustelu: työntekijä + pariskunta - Syvällinen keskustelu parin ongelmista - Luottamuksellisuus
		Päiväkoti ja koulu	Päiväkodin ja koulun tuki perheelle	<ul style="list-style-type: none"> - Päiväkoti tukee perheen arkea - Päiväkoti antoi liian tarkkoja ohjeita kasvattamiseen - Koulun ja kodin yhteistyö hyvää - Koulun tukitoimet
		Isien näkökulmia toimintatapoihin	Sosiaali- ja perhepalveluiden tuki isännäkökulmasta	<ul style="list-style-type: none"> - Yksi paikka, jossa asioita olisi hoidettu - Tukihenkilö, joka neuvoisi asioiden hoitamisessa - Huono asia, kun samat ihmiset eroprosessissa ja huoltoriidassa ja tuen tarpeen määrittämisessä

			<ul style="list-style-type: none"> - Ensikodilla enemmän yhteistä tekemistä vapaa-ajalle, jotta tutustuisi muihin asukkaisiin. Esim. isät keskenään ja äidit keskenään - Ensikodin asiakkaiden sitoutuneisuutta ja tiiviimpää yhteisöllisyyttä - Isä jäi Ensikodin päivätoiminnasta ulkopuolelle - Keskusteluryhmää yksinhuoltajaisille - Miestyöntekijöitä perhepalveluihin - Tietopaketti isän oikeuksista ja tietoa isän mahdollisuuksista vaikuttaa prosessiin - Tilanteen perusteellisempi ja yksilöllisempi alkukartoitus
		Isien kuuleminen ja sukupuolineutraalit toimintatavat	<ul style="list-style-type: none"> - Isä koki, että jäi yksin sekä lapsen tukitilanteessa että eroprosessin aikana - Puolison häiritsevään toimintaan ei puututtu - Valmiuksien kehittäminen mielenterveysongelmaisten ihmisten kanssa - Pitäisi kehittää neutraaleja toimintatapoja - Lastensuojelun tasapuolisen tiedonkulun kehittäminen molemmille vanhemmille - Lastenvalvojan käynnit haastavia ja alentavia - Lapsen etu aidosti etusijalle erotilanteessa
		Päihdehuolto ja perhe	<ul style="list-style-type: none"> - Asioiden inhimillisempi ja yksilöllisempi hoitaminen - Luottamus perheen päihteettömyyteen - Luottamus, että perhe osaa hoitaa lasta - Paikkakunnan merkitys - Ei kannustusta viranomaisilta - Tuki kuitenkin hyödyllistä

Liite 5. Saatekirje ja ohjeistus haastattelijalle

(Haastattelijalle)

Hyvä Kriisit isän elämäkulussa -hankkeen haastattelijaksi lupautunut

Lämmin kiitos sinulle jo etukäteen! Osallistut tärkeän asian tutkimiseen ja ennen kaikkea yhteen tutkimuksenteon olennaisimpaan pisteeseen: aineistonkeruuseen. Sinä toimit tässä haastattelijana – ensiarvoisen tärkeänä linkkinä tutkittavien ja tutkijoiden välillä!

Olet varmaan huomannut, että isyydestä on puhuttu viime vuosina paljon. Isien osallistumista, vastuusta ja sitoutumisesta käyty yhteiskunnallista keskustelua jo pitkään sekä politiikan että perhearjen tasolla. Myös isyyttä käsittelevää tutkimusta on tehty viime vuosikymmeninä paljon niin Suomessa kuin myös kansainvälisesti. Tutkimuksissa aktiivisen ja isyyteensä sitoutuneen miehen on todettu edistävän sekä miehen omaa että lapsen hyvinvointia, puhumattakaan myönteistä vaikutuksista vanhempien kasvatuskumppanuuteen ja yhteiskunnalliseen tasa-arvokehitykseen. Yhteiskunnallisessa keskustelussa hyvin vähälle huomiolle ovat jääneet kuitenkin ne miehet, jotka eivät syystä tai toisesta voi, kykene, osaa tai halua osallistuvan ja aktiivisen isän paikkaa perheen arjessa. Myös miehet, jotka ovat kohdanneet elämässään moninaisia myös isyyteen vaikuttavia kriisejä ja haasteita, ovat jääneet näkymättömiin. Tässä tutkimuksessa tarkastelemme näiden miesten kokemuksia ja käsityksiä isyydestä ja elämän kriiseistä.

Oheinen haastattelurunko on sinulle apuväline, joka auttaa sinua käymään isän kanssa läpi valittuja teemoja. Huomaa, että teemojen ja kysymysten puhumisjärjestys on vapaa. Laajuus, jolla kustakin teemasta/kysymyksestä puhutaan voi vaihdella sen mukaan, miten se isän omaan elämään ja elämäntilanteeseen liittyy.

Ole ystävällinen ja anna ohessa oleva 'Isälle jaettava' -liite haastateltavallesi, jotta hän voi jälkepäin ottaa yhteyttä tutkimuksen tekijöihin mikäli jää kysyttävää tai ihmeteltävää.

Olemme tutkijoina vaitiolovelvollisia, joten kaikki mitä haastattelussa tulee esille jää ainoastaan tutkimuskäyttöön. Tätä kannattaa painottaa myös isälle ennen haastattelua. Seuraavalla sivulla muutamia vinkkejä haastattelutilanteisiin.

Huomioi seuraavat asiat haastattelun aikana:

- Kuuntele ja anna tilaa kertoa – älä johdattele, äläkä puhu päälle.
- Kysy vain YKSI kysymys kerrallaan ja anna isän puhua loppuun, vaikka teemahaastattelurungossa onkin monta peräkkäistä kysymystä.
- Kun olet itse hiljaa, alkaa toinen usein puhua.
- Lähtökohtana on, että isä saa kertoa mistä ja mitä vain, puhetta ei keskeytetä.
- Kannusta ja kehu – hyvin menee! Vääriä vastauksia ei ole.
- Tarkentavia kysymyksiä voi tehdä, kun haastateltava on kertonut asiansa – ei ennenmin.
- Kaikki elävät esimerkit ja lisäkysymykset ovat tervetulleita, vaikka niitä ei kysymyslomakkeessa mainittaisi.

Älä epäröi ottaa yhteyttä meihin – autamme mielellämme tutkimukseen liittyvissä kysymyksissä! Alla yhteystietomme. Kuulemme myös enemmän kuin mielellämme haastattelukokemuksistasi. Jos sinulla suinkin on hetki aikaa, laita muutamalla sanalla kokemuksiasi tutkijoille! (Johanna Mykkänen tai Petteri Eerola). Kiitos!

Yhteystiedot**Koordinaattori**

- Pirjo Kotkamo (Ensi ja turvakotien liitto ry),
pirjo.kotkamo@ensijaturvakotienliitto.fi, puh. 050 409 0418

Tutkijat

- KT, yliopistonlehtori Johanna Mykkänen (Jyväskylän yliopisto), johanna.mykkanen@jyu.fi, puh. 040 831 3695
- KT, yliopistonopettaja Petteri Eerola (Tampereen yliopisto),
petteri.eerola@jyu.fi, puh. 040 805 3638

Opiskelijat: Suvi Säyrylä ja Katri Miettinen (Jyväskylän yliopisto)

Liite 6. Infokirje haastateltavalle

(Isälle jaettava)

Hyvä Kriisit isän elämäkulussa -hankkeen haastateltavaksi lupautunut

Lämmin kiitos Sinulle jo etukäteen! Osallistut tärkeän asian selvittämiseen ja ennen kaikkea yhteen tutkimuksenteon olennaisimpaan pisteeseen, aineistonkeruuseen.

Isien henkilökohtaiset kokemukset isyydestä puhuttavat niin vanhempia, perhetyöntekijöitä, poliitikkoja kuin tutkijoita. Isyyttä käsittelevää tutkimusta on tehty viime vuosikymmeninä yhä enemmän. Liian vähän on kuitenkin selvitetty erilaisia elämän kriisejä ja haasteita kohdanneita isiä eli saatu tietoa siitä, mihin asioihin on saanut apua ja tukea, miksi, milloin ja millaista hyötyä siitä on ollut. Tässä tutkimuksessa tarkastelemme JUURI SINUN kokemuksiasi ja käsityksiäsi isyyden eri puolista ja erilaisiin elämäntilanteisiin liittyvistä iloista ja huolista. Tähän ei ole oikeita tai vääriä vastauksia, kaikki kokemukset ovat yhtä tärkeitä.

Tutkimuksemme noudattaa tieteelliselle tutkimukselle asetettuja eettisiä pelisääntöjä. Tämä tarkoittaa tässä sitä, että nimeäsi tai muita tunnistetietoja ei tule esille missään vaiheessa tutkimusprosessia. Niin haastattelijalla kuin tutkijoilla on vaitiolovelvollisuus. Voimme kuitenkin tutkimusraportissamme nostaa esille isien kokemuksia ja elävöittää tekstiä esimerkiksi muutaman rivin aineistokatkelmilla (peitenimiä käyttäen).

Kiitos vielä kerran! Ethän epäröi ottaa yhteyttä meihin, mikäli sinulla jää kysyttävää!

Yhteystiedot

Koordinaattori

- Pirjo Kotkamo (Ensi ja turvakotien liitto ry),
pirjo.kotkamo@ensijaturvakotienliitto.fi, puh. 050 409 0418

Tutkijat

- KT, yliopistonlehtori Johanna Mykkänen (Jyväskylän yliopisto), johanna.mykkanen@jyu.fi, puh. 040 831 3695
- KT, yliopistonopettaja Petteri Eerola (Tampereen yliopisto),
petteri.eerola@jyu.fi, puh. 040 805 3638

Opiskelijat: Suvi Säyrylä ja Katri Miettinen (Jyväskylän yliopisto)